

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ÚNOR • FEBRUÁR • LUTY 1990 (ČÍSLO 381) CENA 200 ZŁ

Zima — maľba Krištofa Šilana (6. tr.) z Jur-
gova — 2. miesto v staršej skupine

SÚŤAŽ KRESIEB '89 UZAVRETÁ

V januári tohto roku sme uzavreli ďalší ročník kresliaškej súťaže pre školskú mládež na veľmi aktuálnu a zaujímavú tému PRÍRODA A ĽOĽVEK. Na margo tejto súťaže by sme chceli povedať pár slov.

Téma súťaže nebola príliš ľahká a predovšetkým vyžadovala od žiakov tematickú koncepciu, ktorá by sa spájala napr. s ochranou prírody, prácou a oddychom v prírode, skvostami prírody a pod. V podstate práce zodpovedali stanovenej tematike. Kresby boli originálne, hoci sa vyskytli aj práce cirkulkované pastelkami, vodovými farbami a farebnými ceruzkami, ale boli aj koláže, vystrihávky z papiera a slamy a techniky mierane.

Hlavným zámerom našej súťaže je vzbudíť u žiakov záujem o výtvarné umenie medzi oravskou, spišskou a zelovskou mládežou. Súťaž si už získala uznanie a má medzi žiakmi úspech. Tentoraz sa jej zúčastnilo 269 dievčat a chlapcov len z 9 škôl zo Spiša a Oravy, ktoré nám poslali 398 prác. Nevieme prečo sa nezúčastnili žiaci z českých sredisk. Najviac prác — 93 sme dostali zo Základnej školy v Krempachoch. Teší nás, že medzi účastníkmi boli aj takí žiaci, ktorí nám poslali viac ako päť prác. Preto redakčná porota im udeliла zvláštne knižné odmeny. Veľmi sa nám páčili kresby žiakov zo školy vo Veľkej Lipnici, Vyšných Laptoch, Krempachoch, Oravke a Jurgove. Trošku slabšie ako v minulých rokoch boli práce žiakov zo školy č. 1 v Horenej Zubriči. V uvedených školách vidieť dobrú prácu učiteľov výtvarnej výchovy. Samozrejme, boli aj také školy, ktoré nezískali žiadne ocenenie.

Hlavným kritériom, ktorým sa porota riadila, bol smely a originálny nápad, kompozícia, stvárnenie, náročnosť, technika a predovšetkým celkový dojem. Porota zistila, že tentokrát boli slabšie kresby najmladších žiakov, zato vynikajúce boli práce žiakov zo staršej skupiny. Dostali sme aj niekoľko prác veľmi nápaditých, ale nedokončených a bez estetickej úpravy.

Celkovo však súťaž kresieb '89 hodnotime veľmi pozitívne. Napriek spomínaným nedostatom môžeme smelo povedať, že bola vydareným podujatím a na dobrej umeleckej úrovni.

Na záver oznamujeme všetkým účastníkom súťaže, že redakčná porota vybrała 40 najlepších prác tj. 20 v mladšej skupine a 20 v staršej skupine. Vecné ceny v hodnote 100 tisíc zł získalo 13 súťažiacich a 27 žiakov dostalo za odmenu knihu prípadne platné. Okrem toho porota udelila ceny útechy.

Zoznam odmenených na str. 18.

Václav Havel na stretnutí s kolektívom divadla Teatr Powszechny

Stretnutie prezidentov: Václava Havla a Wojciecha Jaruzelského

Prezident Václav Havel v Poľsku

Na pozvanie prezidenta PR Wojciecha Jaruzelského bol v Poľsku na jednodňovej pracovnej návštive prezident CSSR Václav Havel, ktorého sprevádzal o.i. prvý podpredseda federálnej vlády Ján Čarnogurský.

Túto návštěvu sa vo Varšave očakávalo hneď od zvolenia Václava Havla za prezidenta Československa. Oba naše susediace štátu sa totiž ositli v novej politickej situácii, preto nevyhnutnosť vzájomného dialógu bola opodstatnená. Tento dialóg začal na začiatku tohto roka minister zahraničia Jiří Dienstbier počas návštěvy vo Varšave, pokračoval v ňom premiér Tadeusz Mazowiecki v Prahe a teraz prišiel rad na prezidentov.

Tematika rozhovorov vzácného hosta tak s Wojciechom Jaruzelským, ako aj s Tadeuszom Mazowieckym bola bohatá a rôznorodá. Týkala sa vo veľkej miere vzájomných vzťahov, skoncovania s ich doterajšou fasiadnosťou — hlavne však ekonomických otázok. Konštatovalo sa, že napriek rozdielom v hospodárskej štruktúre oboch krajín, sa obe ekonomiky vzájomne dopĺňajú, čo vytvára dobre predpoklady na ďalšiu spoluprácu. V tomto kontexte sa uvažovalo i o možnosti vytvoriť v budúcnosti colnú úniu medzi Poľskom a Československom.

Veľa miesta v rozhovoroch zabrali medzinárodné otázky, v tom najmä postavenie oboch krajín v Európe a ich návrat do celoeurópskeho spoločenstva. Tak v Prahe, ako aj vo Varšave, sa uvažovalo o rôznych koncepciach tohto návratu, tým viac, že obe krajinu sa trochu inak dvojujú na proces zjednotenia oboch nemeckých štátov. Inak sa predsa vyvíjali naše dejiny. V tomto kontexte sa zdá byť nadálej živá koncepcia vytvorenia tzv. trojuholníka Poľsko-Československo-Maďarsko, ktoré by mali — podľa slov prezidenta — svoj návrat do Európy koordinovať. Oficiálnym potvrdením tejto koncepcie bolo pozvanie, obsiahnuté v prejave Václava Havla v poľskom parlamente, maďarských a poľských štátnych predstaviteľov, prípadne

pozorovateľov z iných európskych štátov — na Bratislavský hrad, pre spoločné prediskutovanie tohto dôležitého problému.

Poznamenajme ďalej, že okrem oficiálnych rozhovorov si Václav Havel prezer historickú časť Varšavy, položil veniec na hrobe zavraždeného knaza Jerzyho Popieluszu a na pôde veľvyslanectva CSSR sa stretol s poľskými priateľmi, v tom i so zástupcami našej Spoločnosti.

Václav Havel a Adam Michnik počas prehliadky varšavského Starého mesta
Snímky: CAF

MATICA SLOVENSKÁ NÁRODU

Rozvíjať národné vedomie

VÝBOR MATICE SLOVENSKEJ VYDAL NA SVOJOM PRVOM PRACOVNOM ZASADNUTÍ V BRATISLAVE VYHLÁSENIE NÁRODU, V KTOROM SA O.I. UVÁDZA:

Matica slovenská pokladá za svoju historickú povinnosť práve teraz rázne vystúpiť zo záloh, do ktorej bola vložená. Pozbiera, odstráni a pepáli špinu za všetkých tých, ktorí utrpeli bolestivé aj smrteľné poranenia za odvodenosť jej ideálom od roku 1919.

Za pomoc všetkých, čo vedia a chce, pripraví nový zákon o Matici, ktorý by ju postavil na čelo národa ako nadnárodnú, nad-

PRIPOMÍNAME

ČESTNÍ PREDSEDOVIA

SPOLOČNOSTI

— ADAM CHALUPEC (od roku 1985)

— JÁN MOLITORIS (od roku 1989)

OBVODU NA ORAVE

— ALOJZ ŠPERLÁK (od roku 1989)

OBVODU NA SPIŠI

— JÁN MAGERA (od roku 1970 — um. 1975)

politickú a nadrezortnú inštitúciu, schopnú viesť národ v jeho duchovnom, kultúrnom a mravnom rozvoji, v prúde moderných národov.

Nové postavenie Matice slovenskej by jej malo ukladať zodpovednosť za rozvíjanie národného vedomia a slovacity u všetkých Slovákov žijúcich na území Československa aj mimo neho. Už v tomto období pokladá za svoju povinnosť vstúpiť do priamych kontaktov so všetkými spolkami a združeniami Slovákov žijúcich v zahraničí, prizvať ich na spoluprácu na príprave nového zákona o Matici, nových ústav, nového programu. Už v tomto najbližšom období vytvori a zdrží okolo seba skupiny odborníkov, umelcov a zástupcov verejnosti, ktoré sa budú zaoberať:

— postavením slovenských menších žijúcich v susedných krajinách, — situáciou na územiaciach Slovenska, kde žijú Slováci spolu s príslušníkmi iných národných menších, kde vznikajú etnické, národnostné a náboženské napätia, oživovaním a zakladaním miestnych odborov Matice slovenskej na území celej CSSR a v zahraničí,

— stabilizáciou všetkých štruktur miestnej kultúry, existencie, organizacionného, ekonomického a obsahového zabezpečenia všetkých regionálnych, národných a medzinárodných podujatí, ktoré sú kostrou duchovného rozvoja najlepších vrstiev národa.

Matica slovenská musí iniciovať a inšpirovať všetky prostriedky masovej informácie, vydavateľstvá, kultúrne ustanovizne na okamžité, sústredené a cieľavedomé vyplňanie medzír v poznani našich národných dejín a osobnosti národa. V spolupráci s krajanmi žijúcimi v zahraničí musí vydávať reprezentatívne dielo o dejinách Slovenská, jeho kultúre, jeho prírode vo svetových jazykoch a otvoriť Slovensko svetu.

Výbor Matice slovenskej pripravuje vybudovanie Medzinárodného centra informatiky v Bratislave, centra, ktoré bude spájať Slovensko s inštektom ostatného sveta. Zároveň pripravuje dlhodobé študijné pobyt v tých najprogressívnejších centrach svetovej vedy, čo poskytovať štipendia a vytvoriť nadácie pre najtalentovannejšiu slovenskú vysokoškolskú mládež, aby vzdelená a mravne vyspelá viedla slovenský národ i národnosti žijúce na území Slovenska tak, aby dokázala, že sme národ schopný uskutočňovať aj tie najnáročnejšie humanistickej programy.

UZNESENIE 8. ZJAZDU KSSČaS

8. zjazd Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku vychádzajúc z návrhov predstavených počas predzjazdovej volebnej kampane, na zasadaniach obvodných výborov a ústredného výboru, ako aj na základe záverov obsiahnutých v zjazdovom referáte ÚV a diskusných príspievkoch delegátov schvaľuje nasledujúce uznesenie:

Cinnosť Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku hlboko zakotvila v prostredí obývanom českou a slovenskou národnostnou menšinou, v ktorom vystupuje ako jej reprezentant, ochrana záujmov, inšpirátor a organizátor celého diania v oblasti národnej kultúry a osvety. Zjazd preto uznáva jej ďalšiu činnosť za nevyhnutnú a potrebnú.

NA ORGANIZAČNOM ÚSEKU

8. zjazd konštatuje, že v pôsobnosti KSSČaS nastal badateľný pokrok. Zároveň však poukazuje na niektoré nesplnené úlohy z uznesenia 7. zjazdu. So zreteľom na to, aby sa práca všetkých našich organizačných zložiek zlepšila, treba všetky nesplnené úlohy zrealizovať v nastávajúcom období spolu s úlohami schválenými počas terajšieho rokovania. Návrhy z volebnej kampane, zjazdový referát a diskusia majú byť základom a smernicou pre organizačnú prácu a ďalší rozvoj Spoločnosti.

Naďalej jednou z najdôležitejších úloh Spoločnosti je rozširovanie členskej základne a krajanského aktívna a širšie zapojenie ľudov do práce v našej organizácii. Aby sa to uskutočnilo, treba vypracovať také metódy práce, ktoré by zabezpečili vyššiu ako doteď učasť miestnych skupín na kultúrnom dianí našej Spoločnosti. Malo by sa spieť k tomu, aby v každej miestnej skupine existovala aspoň jedna z form ochotníckej umeleckej činnosti.

Treba posilňovať styky ústredného výboru a obvodov s miestnymi skupinami. Zjazd odporúča pravidelne organizovať schôdzky v miestnych skupinach, ktorých by sa mali zúčastňovať zástupcovia ústredného výboru a obvodných výborov. Organizačná práca má byť základom celej pôsobnosti ako jeden z dôležitých mobilizačných a výchovných činiek našich členov.

NA ÚSEKU KULTÚRNEJ ČINNOSTI

Zjazd konštatuje, že naša Spoločnosť mala by mať zabezpečené také prostriedky, aby mohla plánovite rozvíjať svoju kultúrnu činnosť. Zvlášť je potrebné:

1. Upevniť prácu existujúcich ochotníckych súborov, rozvinúť kultúrnu činnosť v súlade s národnými a ľudovými tradíciami, spieť k tomu, aby všetky súbory prezentovali dobrú úroveň, v čom by im mali pomáhať odborní inštruktori z gminných a vojvodských kultúrnych stredísk.
2. Treba zaistiť pravidelné školenie súborov, kapiel a vedúcich klubovní.
3. Nadálej treba dopĺňovať vybavenie existujúcich a novoznajúcich súborov krojmi a hudobnými nástrojmi.
4. Prostredníctvom výmeny jednotlivých súborov, usporadúvaním prehliadok, súťaží a iných podujatí, spieť k čo najčastejším vystúpeniam súborov v krajanských strediskách, mimo nich aj v Československu.
5. Zhodnotiť prácu jednotlivých klubovní a na tomto základe vypracovať pre ne atraktívne formy práce a zabezpečovať vhodné moderné vybavenie.
6. Náležitú pozornosť venovať rozvoju českého a slovenského činitelstva, doplnovaniu knižných zbierok vhodnou literatúrou a najmä pravidelnému požičiavaniu kníh.
7. Zabezpečiť systematické premietanie českých a slovenských filmov v miestnych skupinách.

8. Pre rozšírenie kultúrnej činnosti je nevyhnutná spolupráca a pomoc gminných kultúrnych stredísk.
9. Zjazd trvá na tom, aby činnosť národnostných organizácií bola nadálej finančne podporovaná štátom.

NA ÚSEKU OSVETOVEJ ČINNOSTI

Predmetom neustálej starostlivosti celého krajanského aktívna a členov KSSČaS majú byť otázky vyučovania materinských jazykov — českého a slovenského. Doterajšie výsledky sú neuspokojivé. Miestne skupiny musia spieť k tomu, aby sa vo všetkých školách na Spiši a Orave vyučovala slovenčina.

Zjazd negatívne hodnotí postoj školských orgánov k otázkam vyučovania slovenského jazyka na základných školách, čo sa odzrkadilo o. i. v poklesu počtu škôl a žiakov navštievujúcich slovenčinu.

Zjazd konštatuje, že zaistenie rozvoja slovenského školstva je možné iba za plnej podporu osvetových orgánov, ktoré v prvom rade musia vynaložiť úsilie pre zabezpečenie učiteľských kádrov na vysokej úrovni a pre likvidáciu všetkých prejavov diskriminácie slovenského školstva, prejavov majúcich nacionalistický charakter.

Zjazd postuluje, aby Ministerstvo národnej edukácie vypracovalo systém vzdelávania učiteľských kádrov pre slovenské školy. Ďalej navrhuje, aby na všetkých spišských a oravských školách bol zavedený slovenský jazyk ako povinný vyučovací predmet.

Zjazd pozitívne hodnotí recitačné súťaže organizované Spoločnosťou a redakciou Života a redakčné súťaže kresieb a odporúča, aby sa v tejto činnosti naďalej pokračovalo. Zároveň navrhuje usporadúvať pre deti súťaže českých a slovenských piesni.

Zjazd ukladá ústrednému výboru, obvodným výborom a miestnym skupinám venovať čo najväčšiu pozornosť vyučovaniu slovenčiny a deľom učiacim sa slovenčinu na školách, pre ktoré treba organizovať rôzne podujatia, zájazdy a pod.

Zjazd odporúča všetkým organizačným zložkám KSSČaS aby:

1. usporadúvali v klubovniach prednášky a krajanské besedy;
2. popularizovali a šírili medzi krajanmi tradičné spoločné bojov našich národom — slovenského, a poľského o národnú nezávislosť a organizovali stretnutia s účastníkmi protifašistického odboja;
3. oboznamovali krajanov s českou a slovenskou kultúrou;
4. pokračovali v organizovaní kurzov českého a slovenského jazyka.

NA ÚSEKU VYDAVATEĽSKÉJ ČINNOSTI

Zjazd schvaľuje hodnotenie časopisu Život — orgánu KSSČaS obsiahnuté v zjazdovom referáte. Krajanský časopis splňa mnohostannú úlohu v činnosti Spoločnosti; je propagátorom pestovania našich národných kultúr, ľudových tradícií a súčasne prameňom prehlbovania znalostí materinských jazykov.

Treba taktiež zdôrazniť angažovanosť Života a redakčného kolektívu v prehlbování príatelstva a bratskej spolupráce medzi národními Poľská a Československá a ostatnými krajinami. Rovnakú pozornosť venuje Život krajanským problémom, pôsobiť výchovne na mládež, učiť zodpovednosť za vlastnú prácu, pomáha, radi krajanom ako lepšie žiť a pracovať v prospech nášho krajanského hnutia, svojho prostredia a celej krajiny.

Treba pozitívne oceniť úlohu Života ako organizátora a spoluorganizátora rôznych súťaží, v tom aj celokrajanského významu, a taktiež ako fundátora odmen pre výhercov v týchto súťažiach. Nedostatkom Života je

oneskorenie v tlači a nepravidelné dochádzka k odberateľom. Zjazd sa preto opäťovne obracia na predstaviteľov štátnych orgánov a žiada konkrétnu pomoc vo vyriešení tejto otázky. Žiadúce by bolo taktiež, aby tlačový orgán Spoločnosti venoval väčšiu pozornosť otázkam dejín Spiša a Oravy.

Zjazd vyjadruje uznanie a poďakovanie nášmu širokému aktívu za obetavosť a úsilie v propagovaní Života v MS.

STYKY S ČESKOSLOVENSKOM

Zjazd vysoko hodnotí spoluprácu Spoločnosti s kultúrnymi ustanoviznami v Československu a zároveň konštatuje, že táto spolupráca je pre nás veľmi propešná a obohacuje pôsobnosť našej krajanskej organizacie.

Zvlášť vysoko zjazd oceňuje spoluprácu s Maticou slovenskou a jej Ústavom pre zahraničných Slovákov v Bratislave, ako aj s Československým ústavom zahraničným v Prahe. Vďaka tejto spolupráci deti našich krajanov môžu študovať na Slovensku a zúčastňovať sa tam rekreácií a zájazdov. Okrem toho Spoločnosť obdržala slovenské knihy, platné a naši krajania aktivisti sa môžu zúčastňovať liečebných pobytov a zájazdov atď.

Zjazd vyslovuje uznanie a srdečnú vďaku spoločenským ustanovizniam v Československu za spoluprácu a pomoc a vyjadruje nádej, že táto spolupráca bude nadálej úspešne pokračovať a rozširovať sa, najmä pokial ide o zvýšenie počtu miest pre krajanskú mládež na stredných a vysokých školách na Slovensku, počtu zájazdov pre školskú mládež, aktivistov a odbojárov, ako aj liečebných pobytov pre krajanových aktivistov. Zjazd zároveň vyjadruje nádej, že v rámci tejto spolupráce dôjde aj k upevneniu stykov s Ministerstvom školstva na Slovensku slúžiacim zabezpečeniu rozvoja vyučovania slovenského jazyka na základných školách na Spiši a Orave.

Cenným prinosom pre našu kultúrnu činnosť na Spiši a Orave bude ďalší rozvoj poľnohospodárskej spolupráce s kultúrnymi inštitúciami na Slovensku, najmä s dolnonubianskym a popradským okresom.

Zjazd žiada, aby spolupráca s Československom v oblasti kultúry a školstva bola zahrnutá v Kultúrnej dohode medzi Poľskom a Československom.

STANOVY

V súvislosti so zmenami prebiehajúcimi v Poľsku a potrebami Spoločnosti zjazd mení znenie niektorých odsekov v stanovách KSSČaS, ktoré tvoria prílohu a zároveň súčasť tohto uznesenia.

ZÁVEREČNÉ NÁVRHY

1. Vzhľadom na obmedzenie dotácií zjazd odporúča začať hospodársku činnosť pre zabezpečenie finančných prostriedkov nevyhnutných pre pôsobnosť Spoločnosti a súčasne zvýšiť členské príspevky.
2. Zjazd navrhuje, aby sa Ústredný výbor KSSČaS obrátil na vládu ČSSR so žiadosťou o udelenie odbojárskych výsad našim krajanom — priamym účastníkom protifašistického odboja na území Československa.
3. Zjazd, vzhľadom na veľké problémy, aké majú naši krajania pri cestách do rodného Československa, obracia sa na vládu ČSSR o povolenie našim krajanom volného vstupu na československé územie na základe platného cestovného pasu a platnej členskej legitimácie Spoločnosti.
4. Zjazd žiada, aby opäťovne bola nastolená otázka výstavby stredísk slovenskej kultúry na Spiši a Orave a otázka využitia jestvujúcich kultúrnych domov v Nedeci, Krempachoch a v Dolnej Zubriči podľa pôvodného zamerania.
5. Zjazd sa obracia na Národnostnú komisiu Sejmu PR so žiadosťou o urýchlené vyriešenie právnych záležitostí existencie

POKRAČOVANIE NA STR. 4

- našich národnostných menších, ich zastúpenia v parlamente a ďalších otázok spojených s ich postavením v spoločnosti.
6. Zjazd sa obracia na Krakovskú kapitolu o zavedenie v kostoloch — popri poľštine — sloveniny ako liturgického jazyka vo všetkých obciach na Spiši a Orave, v ktorých žijú Slováci.
  7. Zjazd odporúča nadviazať všeobecnú spoluprácu Spoločnosti so všetkými krajanmi organizáciami vo svete.
  8. Zjazd odporúča rozšíriť súčinnosť s inými národnostnými organizáciami žijúcimi v Poľsku.
  9. Zjazd konštatuje, že činnosť Spoločnosti sa má uskutočňovať podľa novoschválených stanov.
  10. Zjazd odporúča, aby novozvolený ústredný výbor začal prípravy k zriadeniu samostatného rozhlasového vysielania v slovenskom jazyku.
  11. Zjazd považuje za nutné, aby všetky návrhy prihlásené v referáte a v zasadzovej diskusii boli analyzované na zasadnutiach pléna UV, zaradené do pracovných plánov a dôsledne realizované všetkými zložkami Spoločnosti.

Novozvoleným ústredným orgánom Spoločnosti zjazd želá mnoho pracovných úspechov.

Krakov, dňa 26. novembra 1989

PRIEBEH DISKUSIE

Dr. RUDOLF REMIŠ
generálny konzul
CSSR v Katowiciach

PhDr. SVETOZÁR
ŠVEHLÁK
predstaviteľ
Maticy slovenskej

Dovoľte mi hned, aby som Vás v mene Československého veľvyslanectva vo Varšave a Generálneho konzulátu v Katowiciach, čo najsrdečnejšie pozdravil a zažadal vašmu rokovaniu čo najviac úspechov. Dakujem tiež za pozvanie, na základe ktorého som sa tohto Vášho fóra mohol zúčastniť.

Váš zjazd sa koná za veľmi zložitej medzinárodnej situácie. Svet sa nechce uspojkoť so starým a dožaduje sa nového, progresívnejšieho a lepšieho. Preto i my musíme hľadať nové a nové formy našej práce, formy pútavnejšie, aby sme na svoju stranu získali všetkých tých, ktorí chce s nami pracovať, ktorí chce budovať.

Ako je Vám známe, prestavba v Československu sa uskutočňuje za zložitej a búrlivej situácie. Mnohí by chceli ešte vývoj urýchliť, začína sa náročnym tempom prejavovať aj nervozita. Na prestavbe sa však nie všetko díl urýchliť. Prestavba je ako malé dieťa, ktoré užíme chodiť dovtedy, keď na to dorastie. Prejavujú sa už u nás rôzne prúdy vyjadrujúce nespokojnosť s tempom prestavby a dožadujú sa urýchlených premien. Premien k lepšiemu. Drívá väčšina nášho obyvateľstva však chce budovať našu Československú republiku. Praje si však odstrániť článkov, ktoré sú brzdou pri ďalšom napredovaní.

Milí priatelia,

chcel by som využiť túto príležitosť na to, aby som Vám a Vašim prostredníctvom i ostatným členom Spoločnosti podčakoval za doteraz vykonanú prácu, za to, že naďalej udržujete kontakt s domovinou, že učite mladé pokolenie našej kultúre. Uvedomujeme si, že pracujete vo veľmi ťažkých podmienkach, ktoré nie vždy zodpovedajú tej demokracii, o ktorej sa toľko hovorí. O to je pre Vás radostnejšie, že Váš aktívny vyvíja snahu vo svojej práci naďalej pokračovať. I my, zástupcovia Československej socialistickej republiky urobíme všetko, aby sme Vám Vašu prácu uľahčovali a pomohli vašej organizácii plniť tú úlohu, ktorá jej v spoločnosti patrí. Pri tejto príležitosti by som chcel upozorniť na množstvo filmov, ktoré vlastní generálny konzulát a nie sú vždy dostatočne využívané. Máme aj iné materiály, ktoré vám môžeme poskytnúť.

Dovoľte mi na záver ešte raz sa podčakovať za doteraz vykonanú prácu a zaželať mnoho úspechov Vašmu rokovaniu. Verím, že v budúcnosti dosiahne Vaša Spoločnosť ešte väčšie úspechy. Zároveň v nadchádzajúcom novom roku 1990 chcem Vám popriat všetko najlepšie, mnoho zdravia a šťastia Vašim rodinám.

Drahé krajanky, krajania, vážení priatelia! Zjazd vašej Kultúrnej a sociálnej spoločnosti Slovákov a Čechov v Poľsku schádza sa v mimoriadne zložitom čase, keď naše bratské národy, zjednotenejšie ako v donedávnej minulosti, rozhodli sa so všetkou zodpovednosťou urýchliť, to, čo všetci nazývame prestavbu. Rozhodli sa v Československu zabezpečiť šťastnejší a spokojnejší život prichádzajúcim generáciám. Rozhodli sa však urýchliť tento proces tým, aby sa tak uskutočnilo už dnes!

Rovnaké, ušľachtile ciele vytýčuje si aj nové vedenie v dnešnom Poľsku.

Všetci si uvedomujeme, že vzájomná úcta a spolužitie v mieri sú základnými predpokladmi pre hospodársku a sociálnu prosperitu. Pre všeobecnú, slobodnejšiu kultúrnu rozvoj.

Prinášam vám vskutku úprimné, bratské pozdravy Matice slovenskej. My na Slovensku veľmi pozorne sledujeme výsledky kultúrnej a umeleckej aktivity, školského a i sociálneho programu vašej Spoločnosti. Ubezpečujeme vás o našej priazni a podpore všeobecnnej pre budúce roky. Výsledky, ktoré aj napriek nemalým ťažkostiam, najmä v poslednom období dosahujete svojou kultúrnou, umeleckou, ale aj vedeckou aktivitou, obohacujú celú slovenskú národnú kultúru, ktorou ste neoddeliteľnou súčasťou. Rovnako, ako aj kultúrny a spoločenský život spoločenstva Poľska, v ktorom žijete.

Okrem všeobecnnej kultúrnej, školskej pomoci, ktorú vám Matice slovenská slúbuje i pre budúce roky, očakávame od vás aj pomoc. Matice slovenská pripravuje v budúcom svojom období rozsiahle výskumné a prezentácie projekty: Dejiny Slovákov žijúcich mimo materského územia, Encyklopédický slovník o Slovácoch žijúcich vo svete, Múzeum o Slovácoch vo svete, ich živote a kultúre, Galériu výtvarníkov — krajanov, všetkých žánrov. Ide o výtvarníkov tvoriačich vo všetkých krajinách, od ľudových rezbarov a maliarov na taniere až po sietoznámych umelcov abstraktného umenia.

Vrátim sa k tomu Slováku. Pri ňom, rovnako ako aj pri príprave ostatných projektov, očakávame výdatnú a nevyhnutnú pomoc krajankej obce. Inteligencie i ľudových umelcov, inštitúcií z krajín, v ktorých žijú Slováci.

Matice slovenská však vo svojich projektoch očakáva — bude v tom iniciatívna — aj spoluprácu všetkých vedeckých inštitúcií, najmä vedeckých, ktoré sa venujú poznaniu

a osvetleniu histórie, života a kultúry všetkých Slovákov žijúcich mimo materského územia. Vystaňovalcov i tých, ktorí sú vlasti vzdialili vytýčením hraníc.

Riešenie postavenia národnosti je suverénnym právom krajiny v ktorej príslušníci národnosti žijú. Nie je však bez záujmu vlasti, z ktorej sa menšina stala. V zmysle tejto zásady budeme sa zaujímať o osud vašich orgánov. Organizačných i tlačových. Medzištátna dohoda o kultúrnej spolupráci, ktorá sa na tomto Zjazde niekol'okrát spomína a ktorá je v obojsstrannom záujme našich krajín, je základou pre všeobecnú, zodpovednú, uvedomelú a najmä slobodnú výchovu mladej generácie príslušníkov ktorékoľvek národnosti. Občanov vlasti, v ktorej žijú, príslušníkov národa, ku ktorému sa hlásia.

My na Slovensku, tešíme sa na vaše pekné piesne, tance, kroje. Na vaše zvyky, običaje. Na prejavy vašo národného života na Hornom Spiši i na Hornej Orave. Slováci môžu sa všetci stretnúť z celého sveta — a nás je vo svete bezmála dva milióny — jedine na Slovensku. My, na Slovensku, tešíme sa na vaše vystúpenia, ktorých prítomnosť prezentuje Vašu uvedomenosť, zároveň však — ako povedal pán senátor Mokrý — aj ochotu vašej dnešnej vlasti, Poľska, reprektoval príslušnosť k slovenskej národnosti.

Váš Zjazd sa schádza po piatich rokoch. Hodnotí, čo ste za ten dosť dlhý čas dosiahli, ale — ako predsedajúci povedal — načrtli aj reálne dosiahnuteľné ciele.

Myslim si, že sa s reálne dosiahnuteľnými cieľmi ne'reba uspokojiť! Je to stagnácia. Verím, že nastúpujúca, mladá generácia aktivistov vašej Kultúrno-sociálnej spoločnosti Slovákov a Čechov žijúcich v Poľsku, je schopná stavať si náročné ciele. Verím v spravedlivé priznanie spravodlivého práva národností v Poľsku. Verím vo vaše u nás obdivované úsilie a vytrvalosť.

V zastúpení Matice slovenskej dovoľte mi poďakovať sa odstúpujúcemu výboru za tú, neľahkú prácu. Z tohto miesta dovoľte nie len zaželať výboru, ktorý si zvolite, veľa vytrvalosti a presvedčenia o užitočnosti jeho práce a pôsobenia.

Vám, všetkým, čo ako delegáti tohto Zjazdu manifestujete svoju ochotu priložiť ruku k práci „na roli dedičnej“, dovoľte vyslovíť účtu, želať pevné zdravie, otvorené srdce a pokojnú myseľ. Pravda je na vašej strane.

JAN TUREK
podpredseda Vojvodského
národného výboru v Nowom Sączu

Dakujem vám za pozvanie nás, predstaviteľov Nowosądzského vojvodstva, na vaše tak významné zhromaždenie, akým je 8. zjazd Spoločnosti, ktorý sa koná v mimoriadnom období. Mám tu na mysli reformy a zmeny, ktoré sa uskutočňujú v našej krajinе a v

mnohých iných štátov; reformy, ktoré celkom iste budú mať veľký význam pre ďalší rozvoj našej a iných krajín, pre ekonomiku a pre medzinárodnú spoluprácu.

Chcel by som sa pri tejto príležitosti vrátiť k správe o činnosti vašej Spoločnosti, ktorú som si veľmi pozorne vypočul a poďakovať za to, čo v posledných rokoch vaša Spoločnosť dosiahla v súčinnosti s činiteľmi a spoločnosťou z územia Nowosácského vojvodstva.

Clenovia Spoločnosti, mnohí nádherní verejni a hospodárski činitelia, sa natrvalo zapísali na spoločenskej a ekonomickej mappe Nowosácského vojvodstva. Mohol by som uviesť mnoho príkladov tejto obetovej práce, medzi nimi aj vaš výsledky vo veľmi dôležitej sfére, akou je kultúra. Dovoľte mi, aby som v mene tu prítomných predstaviteľov administratívnych orgánov, ako aj v mene nowosácského vojvodu Józefa Wiktoru, odovzdal vám srdcne pozdravy a zaželal vám úspešné rokovania, aby ste schválili taký program, ktorý by bolo možno zrealizovať v dnešných podmienkach.

AUGUSTÍN
ANDRAŠÁK
podpredseda ÚV
a predseda
OV KSSČaS
na Orave

Význam tohto 8. zjazdu je tým väčší, že sa koná na začiatku piateho desaťročia pôsobnosti našej krajskej organizácie, ktorá vznikla z vôle a potreby Slovákov a Čechov žijúcich v Poľsku zachovať si svoju národnú svojbytnosť. Medzi hlavné úlohy si krajania o. i. nastolili kultivovanie slovenského a českého folklóru, pestovanie svojho materinského jazyka a upevňovanie zväzkov bratského spolunažívania českého a slovenského obyvateľstva s poľským obyvateľstvom. Pri realizácii týchto úloh naša Spoločnosť dosiahla veľké úspechy, ktoré však napriek veľkej obetavosti krajanov neprišli ľahko. Veľmi často za tých 40 rokov sme sa stretávali s veľkým nepochopením, nepriaznivým ovzduším a dokonca negáciou našej existencie. Tak je aj dnes. Máme na myšli časte šovinistické útoky poľskej tlače na našu slovenskú národnosť na Spiši a Orave. Je to veľmi smutné a nepochopiteľné, že sa to deje teraz, keď európske štáty smerujú k priateľskému spolunažívaniu a hľadajú cestu k spoľahlému európskemu domu. Útočí na nás i istá časť inteligencie z Krakova a Oravy organizovaná v tzv. Zväze priateľov Oravy. Koná zákerne, lebo so svojou argumentáciou išla aj medzi školskú mládež v základných školách.

Je dokázane, že medzištátne hranice na území Spiša a Oravy po r. 1918 nie sú historické hranice. Tieto hranice nespájali historický piateľský národ Slovákov a Poliakov, ale ich delili. Je tiež dokázane že hlavná vlna osídlenia Spiša a Oravy prichádzala z juhu a nie zo severu. V minulých storočiach sa na Orave a Spiši nerobila nasilná slovakizácia miestného obyvateľstva, ale opačne tunajší Slováci sa museli brániť pred maďarizáciou. Po roku 1920 z týchto území pripojených k Poľsku Poliaci vyhnali slovenských učiteľov a knižcov, zakázali vyučovanie slovenčiny v školách, slovenské bohoslužby, likvidovali slovenské knihy a noviny. Prvé roky po druhé svetovej vojne sú poznačené, žiaľ, vraždami, väznením a bitím Slovákov na Spiši a Orave, stadiaľ po druhýkrát v dejinách tohto územia boli vyhnani slovenski učitelia a knižcov. Fráve nám po vojne úrady násilne popoľšlovali priezviska a nezriedka menili v dokladoch i našu národnosť. Zase v školách sa presvedčovalo žiaľov a ich rodičov o škodlivosti vyučovania slovenčiny. Je už načas skončovať s týmito útokmi a obvineniami. Ved' žijeme v slobodnom, demokratickom štáte!

JOZEF ČONGVA
člen ÚV
a tajomník
MS KSSČaS
v Tychách

V našich vystúpeniach mali by sme predkladať predovšetkým konkrétnu návrhy na zlepšenie situácie a zvýšenie kvality našej činnosti v budúcnosti. Treba sa však zamyslieť aj nad niektorými historickými príčinami našich neúspechov a situáciu, v ktoré sme sa ocitli. Vo viacerých vystúpeniach mojich predchodcov sa opakoval pocit krvidy, poukazovalo sa na rôzne tlačové útoky na našu menšinu, v ktorých sa spochybňovalo našu národnú totožnosť. Dalo sa to citiť aj v televíznom programe o Novej Belej. Preto pre objasnenie chcem uviesť ako treba chápať pojmom národnosť, národ.

V medzinárodnom verejnem práve sa už viac desaťročí vyskytuju dve metody a dve kritéria definovania národností. Jedna je tzv. teória objektívna, druhá subjektívna. Podľa prvej teórie — každý kto sa hľasi k nejakej národnosti, k národnostnej menšine musí preukázať objektívne existujúce putá, ktoré ho spájajú s danej menšinou tzn. pôvod, niekedy ekonomicke vzťahy, znenie prezviska a mená, ale najzávažnejším faktorom je jazyk. Zase teória subejktívna prizvukuje skôr národné povedomie tzn. slobodný prejav vôle jedinca. A práve tu sme prišli na koreň útokov niektorých poľských novinárov, ktorí prizvukujú len časť dôvodov z objektívnej teórie napr. keď tvrdia: „však vy hovorte po poľsky“. Je to chyba, lebo podľa práce J. Krišiakového zaobrájajúcej sa goralským nárečím na slovensko-poľskom pomedzi a podľa práce M. Servátku o jazykovej interferencii môžeme povedať, že nie je to čisto poľský dialekt. Spôsob vyjadrovania v goralskom nárečí je už viac slovenský ako poľský.

Keby sme sa však dôsledne pridržiavali objektívnej teórie, dôjdeme k istému protirečeniu. Totiž podľa výskumov prof. A. Brožka, ktorý sa zaobrájal poľskými národnosťami v cudsine, len veľmi malé percento ľudu, ktorí sa hľasia k poľskej národnosti ovláda poľštinu. Väčšina v bežnej komunikácii používa angličtinu, ruštinu alebo iný jazyk. Avšak nikoho v Poliakov ani nenapadne popierať ich poľský pôvod a národnosť. V tomto prípade vidíme, ako sa toto kritérium zneužíva. Teda keď naši krajania hovoria spíšskym nárečím, nie sú Slováci, ale keď Poliaci v ZSSR hovoria rusky a v USA anglicky, o ich poľskej národnosti, sa nepochybujete. Tak sme došli ku koreňom nacionálizmu.

Poľské historické práce a články veľmi často skresľujú niektoré historické údaje, čo sme videli tiež v programe o Novej Belej. Napr. náčelník gminy — Nowy Targ povedal, že Spiš bol vždy poľský, že toto územie došlo do právomoci až Mária Terézia v roku 1769, teda ešte pred prvým delením Poľska. Nie je to pravda. Záloh spišských miest sa netýkal našej časti Spiša, ale 13 miest, ktoré mali metské práva. Uzemie, na ktorom žijeme bolo až do roku 1920 v maďarskom kráľovstve a spolu s ostatnou časťou Spiša tvorilo veľkú spišskú župu s rozlohou 3603 km². Časť Spiša s rozlohou 173 km² sa dostala Poľsku až v roku 1920.

Naše slovenské povedomie ľahko môžeme dokázať aj takými očivodnými faktami, akou bola napr. finančná zbierka spišského a oravského ľudu na Matice slovenskú, z radosť našich krajanov na Orave a Spiši boli najvernejši voliči slovenských a nie maďarských poslancov do uhorského snemu. Aj maďarské statistické údaje a dokumenty výslovej hovoria, že sú to Slováci. Vzácnymi dokladmi môžu byť vysvedčenia našich starých krajanov zo základných maďarských škôl, kde je uvedená ich slovenská národnosť. V štatistických údajoch z roku 1895 sa uvádzá, že v týchto 13 oravských a 14 spišských obciach žije 100 percent obyvateľov slovenskej národnosti. Potvrdzuje to aj posledné uhorské sčítanie ľudu z roku 1910. Sú aj iné dokazy.

Po roku 1945, keď na tomto území vládol krutý teror, v obave pred prenasledovaním emigrovalo do Československa asi 5 tis. osôb, teda skoro 1/5 všetkých obyvateľov Spiša a Oravy (z ok. 27 tis.). Vtedy vznikol tzv. výbor pre oslobodenie Spiša a Oravy. Ďalším dôkazom je plebiscit na Orave, ktorý nariadi了解 vedenie 4. ukrajinského frontu v máji 1945. Vysvetlo z neho, že 98% účastníkov plebiscitu žiadalo pripojenie Oravy k Československej republike. Našu slovenskost potvrdzuje i interpelačia Demokratickej strany v Národnom zhromaždení zo 14. februára 1946, týkajúca sa prenasledovania Slovákov na Spiši a Orave. Uvádzá sa v nej, že z národnostných príčin bolo zabitých 14 osôb.

Chcem ešte poznamenať, že v medzivojnovom období, keď naše územia boli pri Poľsku, na právnickej a lekárskej fakulte UK v Bratislave vyštudovalo 14 osôb zo Spiša a Oravy. V tom čase na Jagellonskej univerzite, ktorá bola akoby prístupnejšia pre Študentov z Oravcov nevyštudoval nikto.

Nepriaznivú situáciu, v ktoré sme sa ocitli, spôsobuje podľa mňa nedostatočné právne regulacie a nedodržiavanie niektorých zmlúv. Už v tzv. menšinovej malej versailleskej zmluve z 28. júna 1919 sa Poľsko zaviazalo dodržiavať práva národnostnej menšiny. Taktiež v dvostrannej Poľsko-československej zmluve z 23. apríla 1925, 3. kapitola sa zaoberala ochranou národnostnej menšiny československej. Slo v nej o národnostné školy, používanie československého jazyka na súdoch, v úradoch. Neviem však vysvetliť preto sa to všetko nerealizovalo, ani v oblasti školstva, slovenčiny v súdnicstve atď.

Tieto právne dohody sa v praxi realizovali len pre českú menšinu na Volyni. Málo sa realizovalo aj zo zmluvy uzavretej 30. marca 1947 o spolupráci a vzájomnej pomoci medzi Poľskom a Československom. Na jej základe bolo v podstate zriadené len slovenské školstvo, kym slovenčina v súdnicstve a administratívne, ako aj vytvorenie nejakých spoločenských a hospodárskych organizácií, neboli zrealizované, prípadne trvali krátko. Na základe toho možno konštatovať, že máme právnu ochranu len na úrovni kulturno-spoločenských organizácií, čo je málo. V takejto situácii našim najvyšším právnym aktom sú naše stanovy. A to nie je žiadna právna ochrana. Možno povedať, že z pravného hľadiska nie súme menšinou uznávanou, ale skôr menšinou z nútne tolerovanou. Dúfam, že zanedbano sa možno niečo zmene v našom prospechi, keďže sa pripravuje návrh zákona o národnostach a národnostných menšinach.

FRANTIŠEK
CHALUPKA
podpredseda
MS KSSČaS
v Novej Belej

Veľmi sa teším, že už ôsmý raz môžem vystupovať na zjazde. V prvom rade chcel by som podakovať nášmu ustúpujúcomu výboru za jeho doterajšiu našamáhavú prácu, ako aj všade za tie všetky prostredky, aby sme mohli existovať. Dakujem tiež redakcii Zivotu a Matice slovenskej za to, že nám pomáhali, že dnes máme pekné súbory, kultúrny dom, že môžeme vystupovať, že súbory majú pekné kroje, hudobné nástroje, že môžeme vyuvíjať kultúrnu činnosť. Musím však poznamenať, že kedysi sme nepotrebovali takúto pomoc. Mali sme vlastné podniky, z ktorých priamy stačili kryť všetky naše výdavky. Žiaľ tato naša činnosť bola zrušená a my sme — povedal by som — prešli na „štátny chlieb“. Nebolo toho veľa, no pracovali sme a vďaka rôznej pomoci sme pretrvali, ba dosiahli sme hodne pozoruhodných úspechov. Teraz však, keď nám hrozí zrušenie dotácií musíme nutne začať vyuvíjať hospodársku činnosť, aby sme mohli znova pôsobiť. Kým si to však zorganizujeme, je nevyhnutná pomoc štátu. Ved' za tie dlhé roky práce sme si to vari zaslúžili.

ANTON
PIVOVARČÍK
podpredseda ÚV
a predseda
OV KSSČaS
na Spiši

Chcel by som na úvod položiť niekoľko otázok: či sme využili všetky možnosti v našej národnostnej etizke, v našej organizačnej a kultúrnej činnosti a napokon — čo je v našom dianí nové — aj v hospodárskej činnosti?

Zíjeme v novom období budovania demokratického systému v štáte a prinavracania občianskych slobôd, ale aj v tažej ekonomickej situácii. Ak dnes máme náležite zhodnotiť našu činnosť vo všetkých oblastiach, musíme odpovedať na uvedené otázky a prihliadnuť na všetky aspekty súčasnosti.

Zo správy ÚV sme sa dozvedeli, aký je stav miestnych skupín, ktoré z nich sú aktívne a ktoré pracujú slabo. Musím povedať, že tento stav závisí od nás samých, od toho, či miestne skupiny majú široký a podnikavý aktiv a či tento aktív dokázal pritiahnúť čo najviac okruh svojich členov do krajanskej činnosti, či našiel tú pravú strunu, ktorá by ich rozhýbala. Vedľajšie aj ľudová múdrost hovorí: ako si postleš, tak sa vyspiš. Zdá sa mi, že tu máme ešte veľké rezervy pritiahnúť a zaktivizovať tých, čo sa neangažujú a stojia akoby bokom. Treba rozhodne oživit miestne skupiny a v tom by im mali ponúci niečo inštruktori, ale i obvodené výbory a ústredný výbor.

Naša Spoločnosť nie je veľká, má len niekoľko tisíc členov. Môže sa slobodne rozvíjať, ale bude to reálne, keď do našich radoch získaeme ďalšie mládež. Musím konštatovať, že naša členská základňa sa už dlhší čas nevyvíja. Starší členovia odchádzajú, a nových nepribúda toľko, aby sa členská základňa zvyšovala. Kedysi sme sa uspokojili tým, že otec ako člen zastupoval v Spoločnosti celú rodinu. Dnes to nestačí a práve ľahou rodičov je presvedčiť svoje deti, synov a dcéry, aby sa zapísali do našej organizácie.

V rámci našej Spoločnosti pôsobí niekoľko celkom dobrých súborov, ktoré vo svojich programoch ožívujú naše staré slovenské piesne a tanec, dávne zvyky — tak pekné a bohaté na našich spišských a oravských dedinách. Vedeli nimi očariť divákov nielen v Detve, ale aj na rôznych domáčich podujatiach. Podľa mňa je týchto súborov málo, mali by byť v každej miestnej skupine. Po kúsmu sa o to. Kedysi veľmi populárnu formou práce bolo premietanie slovenských filmov, no v posledných rokoch táto činnosť ochabla, aj keď nám pribudlo premietacieck. Viem, že dnes je rozšírená televízia, ale na dobrý film by krajania výdri prišli.

Ešte jedna spomienka. V prvých rokoch existencie Spoločnosti nám v kultúrnej práci významne pomohli slovenskí učitelia. Vieďli folklórne súbory, nacvičovali divadelné krúžky, popularizovali čítateľstvo, pomáhali aj organizovať a pri tom všetkom aj učili v škole. Keď som pred niekoľkými rokmi jednoho z nich navštívil, rád si zaspomína na krajanskú prácu: večerné nacvičovanie, maľovanie kulis, obchôdzky na vozoch s divadelnou hrou po okolitých dedinách. Dnes si pamäťu to silné národné povedenie spišských a oravských krajanov, ten elán a nadšenie mládeži v rozvíjani kultúrneho života. Dnes to chýba. Treba sa zamyslieť, ako podniesť angažovanosť a iniciatívu krajanov, najmä mladých.

V poslednom období v poľských masovo-komunikačných prostriedkoch, najmä v tlači, vyšlo viac príspevkov venovaných našej národnostnej menšine, v ktorých sa skresľuje dejiny Spiša a Oravy a dokonca neguje existenciu Slovákov v týchto oblastiach. Jeden z

takýchto materiálov — interview s kňazom Wadysawom Pilarczykom uviedením katolíckym časopisem Katolík. Tvrdi sa v ňom, že na Orave niete Slovákov, že Oravci sú potomkami sedlakov, ktorí tam prichádzali zo kywieckej oblasti, Jordanova a Podhalia. Autor sa dokonca opovažuje tvrdiť, že Oravskí Slováci sa hlásia k svojej národnosti z materiálnych dôvodov, lebo sa čeho dostali do práce v Československu. Ba, pýta sa: čože sú to za Slováci, keď nehovoria slovensky?

Nemá zmysel polemizovať s týmto osočovaním, tým viac, že niebolo podložené vedeckými dôkazmi. Autor by sa mal pozrieť na naše cintoriny, kde by našiel veľmi staré náhrobné nápisy v slovenčine a tak isto aj vo viačierých kostoloch, kde žil, tieto nápisy postupne odstraňujú. Autor by mal o tom vedieť, veď pochádza z Oravy. Obžaloval aj Život, že vraj na svojich stránkach poslovenčuje oravské „poľské“ priezviská. A predsa je všeobecne známe, že práve poľské úrady, najmä po druhej svetovej vojne, po polštíli — nechladiac na rodne listy a matičné záznamy — slovensky znejúce priezviská obyvateľov Oravy a Spiša, či si to ľudia želi alebo nie.

A ešte jedna vec — slovenčina v škole. Keďže mi už o tom dnes hovorili chcem len zdôrazniť, že my sami musíme o to dbať, aby sa všetky krajanské deti učili rodny jazyk. Má to byť však povinný predmet, musíme sa toho dožadovať. Zároveň ako národnostná menšina máme právo na to, aby sa v našich kostoloch na Spiši a Orave odbavovali bohoslužby v slovenskom jazyku. To právo potvrdil aj pápež Ján Pavol II. vo vlaňajšom posolstve O úcte k menšinám, ktoré však vo väčšine našich kostolov nebolo čítané. Asi kňazi chceli tým dokázať, že na Spiši a Orave neexistuje žiadna slovenská menšina a netreba to čítať. A predsa zavedenie slovenských bohoslužieb je možné, čo ukázala Nová Belá a Krempechy, ktoré sice museli o to viac rokov bojovať, ale svoj cieľ dosiahli. Tak by malo byť aj v iných obciach, ale krajania sa toho musia odvážne dožadovať.

Veľmi nás teší spolupráca s Odborom pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej a Československým ústavom zahraničným. Ich široká, rôznorodá pomoc je pre nás neoceniteľná. Zvlášť si ceníme možnosť vzdelávania našich detí na stredných a vysokých školách na Slovensku. Chceli by sme však, aby sa rozšíril okruh študijných smerov pre našu mládež. Veď potrebujeme niečo pedagógov, ale aj lekárov, novinárov, ekonómov a knižcov, potrebujeme v našich radoch čo najviac inteligencie.

Zíjeme dnes v ekonomickej ťažkých časoch, čo sa dotýka aj našho krajanského časopisu Život, ktorého cena neustále stúpa. Nielen jeho, ale aj inej tlače. Napriek tomu musíme naš časopis všemožne podporovať a rozširovať počet jeho predplatiteľov, aby bol v každej krajanskej rodine. Musíme si uvedomiť jeho význam v krajanskom hnutí, že je to svedectvo našej existencie. Adresujem to najmä t m miestnym skupinám, kde ore vysokú cenu poklesol počet jeho odberateľov.

Máme ešte hodne nevyriešených otázok ako trebárs dvojjazyčné tabuľe alebo naši obojživoj. Ale keď najdôležitejším patrí nepochybne otázka náležitého zastúpenia našej menšiny v národných výboroch, miestnej samospráve a v parlamente. Doteraz sme v tejto veci boli ukrátení. Preto žiadame, aby aj tento postuľ bol vyriešený v naš prospech.

JÚLIA
ŠČUREKOVÁ
členka ÚV a
predsedníčka
MS KSSČaS
v Novej Belej

Nebudem tu hovoriť o všetkých problémoch týkajúcich sa národnostnej menšiny

na Spiši a Orave. Budú o tom hovoriť iní delegáti. Chcela by som tieľo povedať o tých problémoch, ktoré by mali byť vyriešené v roku 1990. Jedným z najpáltivejších je vyučovanie slovenského jazyka na základných školách na Spiši a Orave, ktoré dosiaľ nebol vyriešené, hoci sa vela o tom hovorilo na schôdzach miestnych skupín, obvodov, ba aj na zjazdoch KSSČaS. Keďže Poľsko vkráčalo na novú, demokratickú cestu, preto dúfam, že aj naše kultúrne a školské problémy budú vybavené v prospech našej národnostnej menšiny.

Počula som, že sa ruština na základných školách prestane vyučovať ako povinný jazyk a na miesto nej môže byť zavedený iný jazyk. Mali by sme sa preto dožadovať, aby sa miesto ruštiny vyučovala na Spiši a Orave slovenčina ako povinný predmet. To býva nás problém definitívne vyriešilo. Veď akáže to národnostnú menšinu, v ktorej sa deti neučia svoj rodny jazyk.

Chcela by som oboznamiť delegátov, ako sa vyučuje slovenčina u nás v Novej Belej. Slovenský jazyk je obyčajne na posledných hodinách. Stáva sa, že jeden deň sú dve hodiny slovenčiny, ale medzi nimi je telecvička — jeden týždeň pre dievčatá a druhý pre chlapcov. Potom netučí, že na druhú hodinu slovenčiny prichádzajú len ti, čo majú telecvičku. Podľa mňa slovenčina by sa mala učiť na prvých hodinách.

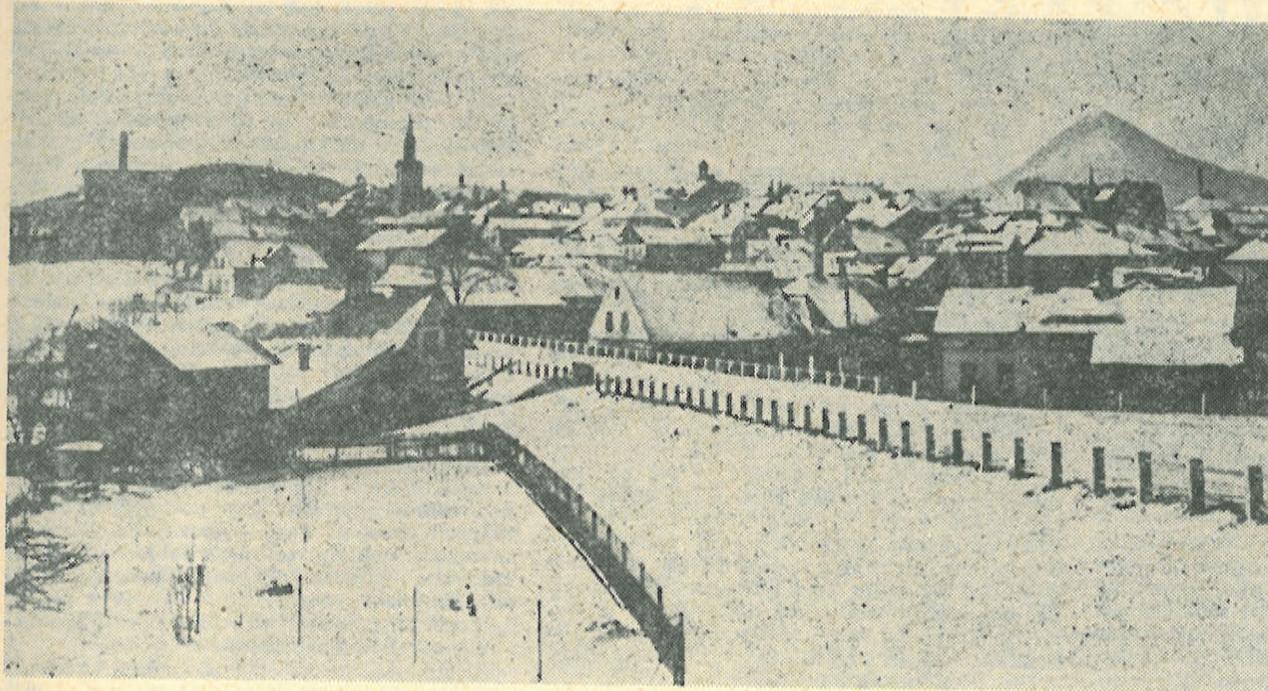
Veľké rozhorčenie v našej obci spôsobil televízny program Mozaika národnostných menšína — Obec Nová Belá vysielaný 7. novembra 1989. Mal predstaviť spoluzávieranie Slovákov a Poliakov v našej obci. Žiaľ program bol veľmi subjektívny a predstavoval predovšetkým problémy Poliakov, kym Slováci boli akoby na margo. Najviac zlyčih rečí na túto tému šíria obťaňa, ktorí sa necitia Slovákm a najmä mládež, ktorá nevie nič o dejinách našej obce. Žiaľ, v Novej Belej je to s kultúrou všetjak. Kultúrnemu správaniu detí by sme mali učiť najprv doma a potom v škole.

Veľmi často niektorí autori novinových článkov snažia sa ešte dnes nadvážovať na časy, keď sa tvrdilo, že Poľsko je jedno-národná krajina. Preto nás Slovákov nezriedka predstavujú, ako ľudu z inej planety, ako škodlivý živel, ktorý nevedno odskial sa vziať. História už dávno dokázala, že je to mylné tvrdenie. Preto navrhujem usporiadaj schôdzu celej obce, svojho druha „okrúhly stôl“ za účasti Poliakov a Slovákov. Mali by sa ho zúčastniť aj predstavitelia ústredného výboru Spoločnosti, spišského obvodu, redakcie Života, ako aj poslanci Sejmu PR z našej oblasti — Władysław Skalski a Stanisław Żurawski, ktorí počas volebnej kampane slúbili, že budú riešiť naše problémy, v tom výstavbu smetiška u nás a národnostné otázky. Práve na tejto schôdzi by poslanci mali vysvetliť, ako sa správne majú riešiť národnostné otázky v Poľsku. Malo by sa tu porozprávať i o dejinách. Bolo by to osozne pre všetkých občanov, najmä pre mládež. Myslím si, že takéto schôdze by sa mali postupne konáť vo všetkých obciach na Spiši a Orave.

My krajania z Novej Belej sme dlhé roky bojovali, aby sa bohoslužby konali v rodnom jazyku. Tu z tohto miesta v mene krajanov z Novej Belej chcem podakovať kardinálovi Franciszkovi Macharskému, ktorý v tejto veci vyhovel našej žiadosti, hoci nie do konca. Veríme však, že budú plne vyriešené čo najkratšom čase.

Na záver sa obracam na všetkých členov Spoločnosti, aby sa zapojili do spoločenskej práce našej organizácie a usporadúvali rôzne večierky, stretnutia pre starších krajanov a deti a iné kultúrne podujatia. Chcela by som zároveň podakovať ustúpujúcomu výboru, štátnym orgánom a Matice slovenskej za doberajúcu spoluprácu a prosiť o ďalšiu pomoc.

VĚRNÁ LIDSKÁ PAMĚŤ

Město
Cvikov v
Československu,
kde se
usadili
Češi ze
Zelova a
Faustynowa.

Rozhodl jsem se najít Faustynów, enklávu českého osadnictví v Zelově, o níž se vyprávějí povísti. Vyrazil jsem ze Zelova a po neschůdných lesních cestách jsem se dostal do podivné vesničky. Není tu sbor ani škola, domů málo. Hřbitov zarostl lesem a protože ve vesnici není ani jeden Čech, kamenné náhrobnky porůstají mechem. A nakonec zůstane už jen věrná lidská paměť.

* * *

Historie Faustynowa začíná v roce 1841 a je spojena s rozvojem českého osadnického sřediska v Zelově. Název vesnice pochází od jména hraběny Porczyńské — Gątkiewiczové, rozené Lyskowské.

Antoni Porczyński byl majitelem statků v Przeczně, ležících na západ od cesty ze Zelova do Szczerowa. Po jeho smrti v roce 1832 část majetku připadla synovi Augustovi a část Faustyně, rozené Lyskowské. Majitelé Przeczně měli značné dluhy. Paní Faustyna v obavě před licitací prodala část Wole Przecznické, která s Przeczní, Pszczółkami a mlýnem Krupa od roku 1835 patřila k jejímu majetku.

Paní Faustyna podala v roce 1841 les, který bylo třeba nejprve vymýt. Bujně zalesněný terén kupovali Češi. Bylo tu plno ptactva. V lese vymýtili pás, podél něhož postavili domy: za tři měsíce byla vesnice hotova. Postavili modlitebnu a školu pro děti. Prvními osadníky byli Stehlík, Tomeš, Petrozelín, Rojs, Šrajber, Gajner, Burnout, Vítek, Andres, Slovacký, Stělec, Dostál, Stašek, Humpolt, Unser a Kulhavý, celkem 31 rodin (asi 100 osob). V každém domě bydlela jedna rodina. Žili tu klidně; otop a stavební materiál měli z lesů. V roce 1843 bylo ve Faustynově 23 českých rodin (93 osob) a v sousedních Przecznicích 8 rodin. Česi se neasimilovali, naopak, přisvojovali cizí etnické prvky. Jejich předkové si odnesli z vlasti znalost venkovského jazyka a jazyka kancionální. Ve Slezsku bezpochyby byli ovlivněni tamním polským nářečím. Když se usídlili v Zelově a okoli, mohli se domluvit s okolními polskými rolníky, kteří však nerozuměli některým nářečním slovům.

Dvacet let po založení vesnice začala stagnace. Češi se dokonce chtěli vystěhovat do Ruska a začali prodávat movitý i nemovitý majetek. Poslali do Petrohradu lodžského Němce Taufmanna, který měl získat pomoc vlády pro všechny, kteří by se chtěli vystěhat do úrodných oblastí Saratovska, Sym-

birská a Orenburská. Už v září se však ukázalo, že je to neprověditelné. Počet obyvatel Faustynowa nepřekročil 130 osob. Byl to vrahmožnost. Nikdo tu neměl velkou rozlohu půdy. Převládaly hospodáři na čtvrtině nebo polovině „huby“, málokterý měl tři čtvrtiny nebo celou „hubu“, a tak ani exekutori neměli velké pole činnosti. Půda byla málo úrodná a stále jalovější, a všude kollem resti les.

V roce 1847 obyvatelé Faustynowa platili evangelickému reformovanému sboru v Zelově daně z 310 „morg“, o dva roky později už jen z 255 morg. V roce 1864, kdy lidé chtěli odjet do Ruska, prodávali půdu a tak v českých rukou zůstalo jen 145 morg. Na osobu připadaly 2 morgy písťité půdy; rodiny se mohly uživit jen díky domácímu tkalcovství. Stav byl v každém domu. Suroviny plynuly 15 kilometrů ze Zelova a tam také odnášeli hotové látky. Někdy se přicházel Žid, který zanesl látky továrníkům a tkalcům přivezl výplatu. Muži pracovali u stavu a zanedbávali půdu. Na polích začaly pracovat ženy. Pracovali celý týden, jen v neděli odpočívali při modlitbách.

Dívky se vzdávaly za mládence z jiných českých osad a vesnic: Zelova, Poždienic a Kučova. Veselky trvaly čtyři dny.

Škola ve Faustynově vznikla teprve v roce 1850. Prvními učiteli byli Kulhaví — nejprve Karel a pak jeho bratr Pavel. Od roku 1860 byl učitelem Pavel Rajchert. Vesnice byla chudobná, školu proto udržoval evangelicko-reformovaný konsistor. Na začátku 20. století postavili ve Faustynově zděnou školu, která za války v roce 1939 shořela.

Ve vesnici byla budova odborky zelovského evangelicko-reformovaného sboru. Kantor (varhaník a učitel) při bohoslužbách hrál na varhany a zpíval. Prvním kantorem byl K. Kulhavý, potom K. Horák. Byl založen hřbitov, který se zachoval dodnes. Modlitebna shořela v roce 1939. Kromě reformovaných evangelíků zde žili i baptisti.

Postupně se ve vesnici usazovali i Poláci. Patřili k římskokatolické farnosti ve Wygliczově, kde měli svůj hřbitov.

Po první světové válce bylo 35 rodin z Faustynova připraveno prodat půdu. Chtěli se vrátit do Čech, které získaly nezávislost. Když se však ukázalo, že v republice nikdo na ně nečeká a že s penězi, které by získali za prodej své půdy, nemají v Československu co pohledávat, mnozí odjeli do Francie, kde našli práci v uhelných dolech.

V září 1939 přes Faustynów přešlo polské vojsko. Německé letectvo vesnici zbombardovalo. Shořelo mnoho domů. Do obce přišel wehrmacht. Po přechodu fronty se lidé vrátili domů, na spáleniště. Přestali se zabývat tkalcovstvím. Němci vyvezli mnoho rodin na nucené práce do Německa.

Po roce 1945 začala repatriace do Československa. Mezi imigranti žijí vzpomínky, písň a vyprávění o malé staré vlasti, jakou byl pro ně Faustynów.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Vzpomínka na Faustinov

Mezi Lubcem, Šikavici leží Faustinov. Před sto léty založený Českých bratří krov. Již tam také doma byl, jako všechni jedl, pil, a po praci pro legraci na rande chodil

Pře se rok tisíc osmdesát čtyřicet jeden. Ve Pszczolecké Woli statek k koupì nabízen. Když to bratři uslyšeli, do Woli pospíšili, ujednali, podepsali a to koupili.

Faustinov se odvozuje z jména Faus iny, majitelky velkostku, velké hrabiny. Když to od něj koupili, a to jméno, jako věno, po ní zdědili.

(...) Jako prvních osídlenců jména zn. m.: Stehlík, Tomeš, Petrozelín, Rajf, Šrajber Jan, Cejner, Burnout, Šrajber zas., Andrš Jan a Glovacký Jan, jako jeden z n. s.

Další: Stělec, Stehlík, Dostál, těž Tomeš Karel, Štěstek, Dočkal, Kumpolt, Unger, Kulhavý Karel.

Dvacet jedna rodina v Faustinově začíná. Na počtu tku v každém statku jako hrdina.

(...) Dnes na život Faustinova zdaleka koukám. Faustinov je v minulosti, patří vzpomínce. V Faustinově jsem též žil, jako všechni jedl, pil, a kolkolem, lesem, polem, po mezích chodil.

Autor neznámý

MATEJ ANDRÁŠ

SLOVÁCI V POLSKU

(3)

Za Rakúsko-Uhorska utáčala ich maďarská reakcia, škola bola po papuli za poľský jazyk, poprednú protipoľskú úlohu plnila slovenská cirkev. Keď Hitler daroval prelátovi Tisovi Spiš a Oravu, slovenskí biskupi vyhnali ečiať poľských knúzov. Začali sa protipoľské „Hlinkove včetky“. Aby tých, čo vzdrovali, celkom „spracovali“, vyviezli ich — niekoľko sto — do tábora v Ružomberku pri Váhu. Preto je tu teraz väčšina Slovákov.“

19.III.1945. „A čo sa deje na Spiši po likvidácii strážnice občianskej milicie v Nížnych Lapšach?“

Na okresný výbor prišiel istý Murynko z Nedeca...

— Lebo musíte vedieť, — rozprával, — že sovietske vojsko zaujalo najprv hranicu až pri Spišskej Staréj Vsi a potom náhle ustúpili a postavili stráže na čiare Dunajca; nevedia, kde je hranica. Veliteľ Hlinkovej gardy Vareszka si uvedomil, že treba využiť situáciu, pribral k svojej skupine ďalších nových a zmenil názov Hlinkovej gardy na miliciu. A Hlinkova rada sa premenila na Okresný národný výbor. Poliakov, ktorí prichádzajú po potraviny do Czorsztyna, odháňajú preč. Nejakého Regeca, čo prišiel kúpiť kravu do Nedeca, chytili na prostred Dunajca, zbili a potom priviazali o kravský chvost. Na moste v Czorsztyne postavili stráž. „Tu je slovenská hranica! Klam. Zasranci... Prekradol som sa k vám, aby som dostal inštrukcie, čo robí.“

Znova sa zasmial svojim prerušovaným smiechom a urobil pritom úklon pohybom čiapky.

— Tak som ich tam na moste obalamutil, — Murynko porozprával o svojom rozhovore so slovenskou strážou:

„Kde šiel Džan Baduryk? — opýtal som sa po slovensky.

„Nešiel!“

„Ach, tak vy teda spíte, psie plemeno, preto ste ho nevideli. Poliakov tiež nevidite, ako tade prechádzajú, čo? Ja som major milicie v Staréj Vsi, prišiel som do Nedeca skontrolovať Džana Baduryka. Co robí, aby

Tabuľa na pamätníku v Novej Belej postavenom na pamiatku krajanov zavraždených bandou Ognia po skončení druhej svetovej vojny zato, že boli Slováci. Snímka: J.S.

(Spiš), aby obnovili tamojšiu strážnicu...“ (Pozn. autora: Javorina je v Československu a Podvilk na Orave.

27.IV.45. Co sa dialo v Podvilk? Do Nového Targu priviezli troch zabitých milicionárov a niekoľko ranených... Tak ako Džan Baduryk na Orave (omyl: malo byť „na Spiši“, pozn. aut.), tak aj na Spiši (malo byť „na Orave“, pozn. autora) fašisti rozoštvájú podľa inštrukcie: sovietske vojsko môže stať na hranici, pohraničníci, ale v žiadnom prípade neslobodno vpuštiť poľskú milicu, lebo to by znamenalo, že tieto územia zaujalo Poľsko. Keď občianska milícia znova obsadila strážnicu v Podvilku, okamžite tí z Hlinkovej gardy zmobilizovali stovky ľudí a vyrazili ozbrojení likvidovať poľský úrad. Veliteľ strážnice Wrona zistil, že nezabezpečenú budovu strážnice neubráni proti granátom, preto sa stiahol do kostolnej veže. Fašisti necúili pred ostreľovaním kostola. Bola polnoc. Lietali fakle, vo svetle rakiet Poliaci videli presilu obliehajúcich. Nakoniec brániacim sa začala dochádzať munícia. Veliteľ bol ranený, vyvesili bielu zástavu. Fašisti vnikli dnu a prvá vec, ktorú urobili, bolo zarúbanie sekera raneného veliteľa Wronu. Potom strhli lepšie kusy ošatenia a obutia z milicionárov a hnal ich cez pole do Veľkej Lipnice, pravdepodobne aby ich tam postrelia. Poľčky, ktorých muži sa dostali do zajatia, bežali na sovietske veliteľstvo do Jablonky, odkiaľ okamžite vyrazila čata na koňoch a rozprášila banditov.

Dvaja z privezených ranených milicionárov majú polámané rebrá.

(Poznámka autora: Po oslobodení obci Hornéj Oravy a Severného Spiša v januári 1945 Červenou armádou, zorganizovalo si miestne obyvateľstvo podľa vzoru, ako sa to robilo na oslobodenom území Slovenska, kde sa obnovila Československá republika, predovšetkým národné výbory a občiansku milicu a nadviazali spoluprácu so sovietskou vojenskou správou. Odrážali pokusy zaviesť na týchto územiac poľskú štátu správu a keďže šlo o spontánne celoľudové hnutie, sovietska vojenská správa ho akceptovala. Uskutočnilo sa dokonca ľudové hlasovanie vo forme podpisovej akcie, ktorej výsledky boli odovzdané sovietskej vojenskej správe a tá ich údajne odoslala do Moskvy. Tento stav trval od januára 1945 až do mája 1945, čiže takmer 4 mesiace, až do odovzdania správy týchto území poľským orgánom podpredsedom SNR Milanom Polákom. Taktiež boli obnovené hranice Československej republiky spred Mnichova. Tvrdenie, že zo strany Spišiakov a Oravcov šlo o akcie slovenských fašistov, Hlinkovej gardy, sú neudržateľné. Sovietski by predsa neboli spolupracovali s fašistami, tých z oslobodených území deportovali. Spominaný Džan Baduryk nepôsobil na Orave, ale na Spiši a volal sa Ján Badurik, bol to Slovák, ktorý sa narodil v USA.).

Organizátor občanskej milicie v Nowom Targu sa medzičim stal vodcom banditov a dostal sa do otvoreného boja s poľskou bezpečnosťou. V zápisе z 3. mája 1945 Wl. Mačejek uvádza:

„Včera oznámili naši spravodajci, že Ogňova banda, prenasledovaná operačnou skupinou, preplávala cez Dunajec, ubzíkla na slovenskú stranu a podľa všetkého si ľahce rany v Haligovciach, najväčších pieninských jaskyniach hory Aksamitky. (Pozn. autora: troška je to popletené: Haligovce sú obec teraz v okrese Stará Lubovňa, v chotári sú Haligovské skaly s jaskynnými útvarami — Aksamitkou, Zbojníckou jaskyňou so skalným oknom a štýrmi ďalšími.) ...Potom pokračuje: „Na druhej strane ľahko Ogňovi nevyužil odpočinok, ktorý mu garantujú slovenskí fašisti. Vieme, že teplé úkryty si Ogňen zakladá predovšetkým na okoli Tresny (?). Jeho agenti sa tiež kontaktujú so Spiškou Starou Vsou. Slovenskí fašisti neveria v pád svojho národníkového štátu, riadenského knázmi, ba pomáhajú Ogňovi; zdá sa, že kupujú od neho, založenú počas vojny Wiaderom a Szatkowským „goralskú republiku“. Ale prelát Tiso sedí vo väzení...“

(Poznámka autora: Je skutočne priam neuveriteľné, čo sa dá všetko zmiešať dokopy:

vedcu poľskej teroristickej bandy Ogňa, ktorý vraždil Slovákov a dával im písomné rozhodnutia, aby sa pod trestom smrti vystáhovali na Slovensko, „goralskú republiku“, ktorú založili nacisti s pomocou miestnych kolaborantov, čo je však záležitosť čisto vnútropolská a ani cez vojnu ani po oslobodení nemal a ntu na Slovensku nikto najmenší záujem. Na Slovenskom území bola v popisovanom období obnovená Československá republika s riadne fungujúcou štátnej správou a bezpečnostnými orgánmi, kde exponenti ľudáckeho režimu nemali nijake možnosti pôsobenia.)

14.V.1945. „Cež Nowy Targ premaširovali včera dve roty. Jedna si odpočinula hodinu dve a odišla na Spiš poča a na furmankách, aby obsadila hranicu, to znamená, aby vystriedala sovietskych pohraničníkov, druhá skupina sa zdržala v očakávaní rozkazov. K rote, ktorá odišla na Spiš, sa pridal súdruh Mazurek. Možno budú potrebovať jeho pomoc (a okrem toho hľadá brata, ktorý vstúpil do divízie, ktorá sa formovala v Súmach).

Dnes večer prišiel na „willyse“ a podal krátku správu o situácii. Hovoril ako vždy monotonne a ticho. Robil prestávky, ako mal vo zvyku a nakláňal hlavu, nastavoval ucho, či nepadne nejaká poznámka. Súdruh Mazurek nepočuje najlepšie. Robil prestávky a mňa to rozčulovalo, lebo tam horí. Džan Baduryk vyvia činnosť.

Rotu prijali obyvatelia Nedece dosť ľahostajne, potom sa však ukázalo, že v dedine to vrelo. Celenovia stranickej bunky s Murynkom a Nowakom agitovali, aby občania postavili na počest poľských vojakov slávobránu. „Soulou a chlebom. No soľou sa nezohrejú... takže sa zide aj pálenka“. Ini odhovárali: „Prídu a odidu, hranica nie je naša, je ničia... Rusi ju predávajú za pálenku, naši priniesú len klopoty“.

Ale ďalší, pošvatici fašistickými gardistami, sa vyhrali, že zahádzu Poliakov hovnami... Hlinkova garda na čele s veliteľom Vareskom ustúpila do hlbších hŕ. Vojaci teda vošli do dediny vitaní nemnohými a skúmavo pozorovali mlčiace chalupy... V Kacvine, dedinke ošparanej a zafúlanej, poveda ktorej má viesť hranica, do auta veliteľ roty a dôstojník sovietskeho velenia osemdesiatročná starenka hodila kameň. Kameň bol malý a splnil by úlohu signálu... keby v odvetu padol výstrel zo strany napadnutých. Na výstrel čakali gardisti ukryti v horách po oboch stranach dedinky. Výstrel však nepadol, ženu odstránil a gardisti rýchlo utiekli na slovenskú stranu, vrátili sa potom do domov v Nedece a okamžite sa pustili do devastovania niektorých objektov. Odnesli z pásy...

Ráno prišlo do Nedece niekoľko dôstojníkov so súdruhom Mazurkom a zabezpečili si stále spojenie s nedeckými súdruhmi, ako aj ich pomoc pri prenasledovaní fašistov na mieste. Ide o to, aby nedovolili utiecť tým zvyškom, ktoré ostali. Bohužiaľ vodca Baduryk pravdepodobne stihol utiecť. To on osobne inštruoval onú starenku v Kacvine, ako má začať „hrom na Poliakov“. Vďaka ovládaniu sa majora, ktorý velil rote, nedošlo k stratám na ľuďoch a k materiálnym škodám, hoci medzi poľskými dôstojníkmi sa našli horúce hlavy, ktoré žiadali vypáliť Kacvin, lebo „tie divé svíne nijakú vojnú ešte nezažili“. Ale na divé svíne, na fašistov, jestviu vari iná metóda. Netreba podpaľovať dom, aby sa z neho vypudili šváby. Tieto slová povedal súdruh Mazurek rozhorúčeným hlávam.

16.V.1945. Na Spiš odišla skupina milicionárov, ktorá zorganizuje Nedeci alebo Nižných Lapáčov strážnicu občianskej milicie, v každom pripade tam zabezpečí prakticky našu štátnej správu. Džan Baduryk hľašal, aby nepúšťali na územie poľskú miliciu, lebo to bude znamenať kapitoláciu Hlinkovej gardy a Slovenska.

17.V.1945. Džan Baduryk sa však ukázal ako protivník uvzatý a prefikaný a veľká časť obyvateľstva Spiša zaostala a ľahko podliehajúca nepriateľskej propagande. Počas dvoch dní pobytu poľských vojakov na hranici v Kacvine — po neúspešnej provokácii

— niekto z obyvateľov nepovedal ani jedno nepriateľské slovo, hoci mnohí chodili so zasmúrenými tvárami, ale včera večer dve hodiny po príchode čaty poľskej milicie obstúpili ich tak hrozivo, že pod tlakom niekoľkonásobnej prevahy milicionári ustúpili do Czorsztyna.

23.V.1945. Sedim na okresnom sekretariáte ako na sopke. Čudné, naokolo je pokojne, mestnosti sú takmer prázne, telefóny sa neozývajú. Karaš odišiel na Oravu, Strzalka do Szczawnice, aby skontroloval expozičiu Úradu bezpečnosti, starosta dnes rokuje so slovenskými činiteľmi vo veci hranicnej dohody. Tuším v Jablonke. Dohoda uzavretá pred mesiacom neprinesla výsledok. Po zasadnutí nášho ONV dňa 18. t.m. odcestovala delegácia KNV so žiadosťou o vyriešenie záležitosti na úrovni ústredných orgánov. A náozaj sme nečakali dlho, včera prišiel list, aby sme šli do Jablonky. Tam budú starostovia (správne má byť: predsedovia Okresných národných výborov, pozn. autora) z Trestnej a zo Spišskej Staréj Vsi. Náš starosta má žiadať uväznenie Badurykových ľudí z Nedece. Bude obnovená hranica z roku 1938, spred hitlerovska — beckovského dobrodružstva.

29.V.1945. Poľské vojsko obsadilo hranicu na Orave za Chyžným. Slovenskí fašisti utekali ozlomkrky. Zaujimalo by ma, čo sa deje s krvavým knázom Sobkom z Podvika.

Bola utvorená silná strážnica v Jablonke namiesto strážnice v Podviku. A na Spiši je zatiaľ naďalej „bezvládie“, ako hľasi súdruh Murynko. Vojsko tam samozrejme je, ale stráži hranicu. V Kacvine to medzi ľudmi vrie ako v úli. Po nocach sa tam zakradá Baduryk. V Nedeči kosi postrhával bielocervoné zástavky z chalúp Poliakov. Stražníkom sa vyhrali:

— Nebojuj, lebo veľa nevybojuješ.

3. júna 1946. Padlo rozhodnutie dostať sa na kobyľku knázovi Sobkovi, farárovi v Podviku, ale zfanatizované ženy vybárali s milicionárm. Už niekoľko dní držali stráž na fare. Milícia vtrhla na dvor fary s otázkou:

— Kde je ten štváč, čo neprestal kričať z kázatelnice: „Rež a rúbaj do krve, nebude to poprve, dokiaľ Slovák na Slovensku pánom nebude.“

Zeny začali kričať, vreštať, plúť. Bolo ich toľko, ako bolo napísané v hlásení „ako v úli včiel“. Najvyššia, „najobširnejšia“ ukryla Sobku vo svojich naberených sukniach. Sobko sa zachránil. Milicionárom nezíšlo na mysel urobiť prehľadok pod ženskými sukňami.

4. júna 1945. Občianska milícia po tretikrát obsadzuje strážnicu v Nedeči. Ženy gardistov, ktorí utekli na druhú stranu, pluli na uniformy a tváre mladých chlapcov. Nemožno sa preto čudovať, že nie jeden si upokojil svrbiacu dlaň a podráždené srdce znáym spôsobom...

8. júla 1945. Baduryk je akýsi dôležitý činiteľ v Spišskej Staréj Vsi, riadi dodávky UNRA (múku, slaminu, mast) na poľský Spiš pre tamojších Slovákov a zberá takým spôsobom dve žatvy. Na poľskej strane hovoria: „Tam na Slovensku je dobré, neberu kontingenčky ako tu a ešte dávajú“, — na slovenskej strane naproti tomu Šomrú: „Pažraví sú tí Poliaci, žerú to, čo bolo pre nás určené“.

11. augusta 1945. Ogien uložil Čiernej Hore kontribúciu vo výške dvesto tisíc zlých. (Ako trest za to, že zradili Ogňovu bandu poľskej bezpečnosti).

15. októbra 1945 záznam v Ogňovom deníku: Štyroch Slovákov, nedali vykupné. Do hláv....

★

Tak sa takmer po šestich rokoch dostali Slováci Hornej Oravy a Severného Spiša späť do poľského štátu. Začalo pre nich neobýčajne ťažké a zložité obdobie. Dochádzalo k tvrdým opatreniam proti občanom, hľásiacim sa k slovenskej národnosti. Do Československa utieklo viac ako päť tisíc najmä mladých ľudí, kde našli svoju druhú vlast.

Po prezvati správy poľskými orgánmi boli miestne národné výbory ako orgány ľudovej samosprávy rozpustené a na ich miesta boli došadeni poľskí starostovia. V obciach boli otvorené len poľské školy. Nebola zabezpe-

čená bezpečnosť občanov, dochádzalo k prepadom banditmi, napríklad známy vodec bandy Ogien vydával „rozhodnutia“ o vypovedaní Slovákov na Slovensko pod trestom smrti. Na základe opäťovných základov čs. strany diplomatickou cestou bola vyslaná poľská vládna komisia na prešetroenie pomerov na Hornej Orave a Spiši. Poľský veľvyslanec v Prahe Wierblowski oznámil nátoč 4. novembra 1946 Ministerstvu zahraničných vecí ČSR, že „slovenské obyvateľstvo bolo sice vystavené prenasledovaniu zo strany poľských úradov a orgánov, ale že príčiny toho nutno hľadať v aktívnej svojho času obrane obyvateľstva proti zavedeniu poľskej správy. V nôte sa okrem iného priznáva, že kraj je obývaný veľkým počtom obyvateľstva slovenskej národnosti, čo bolo prvýkrát, keď poľská strana priznala oficiálne prítomnosť Slovákov na tomto území.

Po zdľavých rokovaniach došlo napokon 10. marca 1947 vo Varšave k podpisu príatelstvnej a spojeneckej zmluvy medzi Československom a Poľskom a Dodatkovému protokolu, ktorým boli zaručené národné práva Slovákov a Čechov v Poľsku a Poliakov v Československu. Obdivne zmluvné strany sa dohodli, že otvoria svoje konzuláty, Poľsko v Ostrave a Československo v Katowiciach. Poslaním týchto konzulátov bolo popri zabezpečovaní klasických konzulárnych činností aj bdiť (spoločne na svojimi veľvyslanectvami) na dodržiavanie ustanovení protokolu v oblasti národných práv, to znamená rozvoj národného školstva, spolkový život a ostatné formy spoločenského života.

Situácia Poliakov na Českom Tešínsku bola do značnej miery normalizovaná, mali svoje poľské školy tak ako za prvej republiky do roku 1938. Celkom iná situácia bola Slovákov a Čechov v Poľsku. Aktuálnou bola predovšetkým otázka otvorenia slovenských škôl na Spiši a Orave. Z čs. strany sme formulovali stanovisko, že počet potrebných škôl možno určiť len na základe počtu žiakov prihlásených v normálne uskutočnených zápisoch vo všetkých obciach. Poľská strana totiž stanovisko neakceptovala, ale poľské orgány prikročili v septembri 1947 k otvoreniu dvoch škôl, jednej na Spiši v Nižných Lapáčach a jednej na Orave v Jablonke, do ktorých urobili zápis. Na Spiši sa prihlásilo 439 a na Orave 1272 žiakov, čo bol výsledok pochopiteľný, pretože zápis jednak neboli vo všetkých obciach ohľásené, jednak sa ich obyvatelia zo vzdialejších obcí nezúčastnili. Vyučovanie sa začalo pri počte 63 detí v Nižných Lapáčach a 191 v Jablonke.

Vzhľadom na počet prihlásených detí boli poľské orgány nútene prikročiť v polovici školského roku 1947/48 k zriadneniu ďalších osem slovenských škôl, z toho dve na Spiši v Novej Belej a Kacvine a šesť na Orave v Podviku, Chyžnom, Oravke, Nižnej Lipnici, Jablonke-Boroch a Vyšnej Zubrici. Tieto školy boli otvorené na základe novouskutočnených zápisov. Pri zápisoch robili poľské orgány rôzne prekážky: vyžadovali predloženie krstného listu dieťaťa a farári požadovali za ich vystavenie neprimerane vysoké poplatky, v mnohých prípadoch v rozhodujúcom čase nepustili nikoho na faru, alebo sa vzdialili z obce, kym neprešiel stanovený termín zápisov.

Ako príklad šikán a prekážania v zápisoch do slovenských škôl uvediem obec Malú Lipnicu na Orave. Obec je dlhá asi 13 km a je rozdelená na tri školské obvody. Pre celú obec boli robení zápis do slovenskej školy len v strednej škole. Ohľásenie zápisov sa stalo na zdrapie papiera, ktorý bol vyvesený na škole. Pre uvedenú rozlohu obce sa mnoho ľudí o „vyhláške“ ani nedozvedelo. Zápis robili učiteľ Korzeniowski, ktorý určil, že zápis bude robíť len v rozsahu dvoch hodín. Keď sa dostavilo dieťa len s matkou, alebo bo len s otcom, prikázal prísť aj druhého z rodičov, čo znamenalo vykonať cestu zo školy domov a späť, často i 12 km a pritom sa dostavil ešte pred uplynutím stanovených dvoch hodín. Táto prax sa prirodzene prejavila pri konečnom výsledku, keďže asi zo 400 školopovinných detí slovenskej národnosti bolo zapisaných iba 38.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Karel Poláček

Bylo nás pět

(3)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

„Víte co?“ pravil Řeďa Kemlink, „já jsem starosta.“

Bejval Antonín se usmál a odvětil: „Starosta jsem já.“

Já jsem se také usmál a pravil jsem: „To se ví!“

„A co jsem já?“ tázal se Řeďa Kemlink.

Tonda odpověděl: „Ty jsi obecní slouha a musíš vybubnovat požár.“

To se Řeďovi líbilo a pravil: „Tak já jsem obecní slouha a vybubnuju požár.“

„Tak už dost a teď se musejí mluvit řeči,“ pravil Tonda.

„Tak začni,“ vybídil jsem ho.

„No, soudedé,“ začal Tonda, „tak ourodu máme chvála Bohu pod střechou a nýčko je to dobré.“ Mluvil nízkým hlasem.

Já jsem také mluvil nízkým hlasem: „Ba, prauda, sousede, ouroda je dobrá, mohla by být lepší, žito sype, brambory se vydářily, teď jak bude s řípou, krmení je hojnou a husy máme také.“

„Já bysem vám, sousede, prodal jalovici, plácnem si,“ pravil Tonda.

„Za by byla?“ ptal jsem se.

„Za padesát tisíc, ať škoduju.“ Tak jsem si plácl.

Pak jsme mluvili řeči, jenom aby si dítka nehrály se sirkami, což by bylo neštěstí nebo vtráveno do vesnice. V tom Zilvar zapálil jeden barák, obyvatelé křičeli: „Hoří!“. Já byl hasit a troubil jsem „tú-lá!“ a Kemlink bubnoval a pravil: „Na vědomí se dává, že vypukl požár.“ Obyvatelé bědovali a vynášeli nábytek a pohřebí pravili: „Jsme my to ale chudaci!“

Když požár nejvíce zuřil, tak Bejval Antonín pravil: „Lidičky, zachovejte rozvalu, neb takovou pohromu nepamatují ani nejstarší pamětníci.“

Ceněk Jirsák stál opodál a šklebil se, ale jenom trošku a pravil, že to není žádný opravdivý požár, když se nezvoní na poplach. Když u nás hořel hrabčí špýchar, tak se zvonilo na všechny zvony a někteří vybíhali ven v podvídkačkách, jak byli, protože to bylo v noci.

Bejval to uznal, já jsem to taky uznal, všechni to uznali a Bejval pravil: „Tak zvoň na poplach!“ A Ceněk Jirsák zvonil a tak si hrál s námi, ačkoliv nikdo nechtěl, aby si s námi hrál.

Všecky dědina lehla popelem a Řeďa Kemlink si propálil kalhoty a břečel, že takhle nemůže domů.

Bejval pravil: „Kdo ti za to může, měl's dát pozor.“

Řeďa pravil: „Vy jste mne naváděli a já to na vás řeknu!“

Když jsme šli domů, tak Bejval pravil, že s Řeďou není žádná hra a já jsem taky pravil, že s Řeďou není žádná hra.

★

S Čeňkem Jirsákem nemluvím, protože on je takový. A když on je takový, tak já jsem taky takový.

My říkáme Jirsákovi Krakonoš. To jméno vynalezl Tonda Bejval neb on všechno vynalezne. Protože mu každý říká Krakonoš. Jeho bratrovi Ferdinandovi, co dělá ve fabrice, se taky říká Krakonoš.

Pan Jirsák dělá čepice a papuče a říká se mu starý Krakonoš. Paní Jirsáková peče oplatky a prodává je o pouťích a říká se jí stará Krakonoška. I dospívají je tak nazývají, ale nikoliv na posměch, ale tak. Jirsákovi si z toho nic nedělají.

Když někdo přijde: „Stálé zdraví přeju, pane Krakonoš, tak bysem potřeboval nějaké baňky,“ tak on odpoví: „Prosím, jaké by to měly být. Máme hojný výběr.“

Jirsákovi jsou velmi pobožní. Pan Jirsák vodi procesí do Vambeřic a předívává písň „Maria, Maria, denice vítězná, orodus za nás, Matko v každý čas, Královna nadhvězdna.“ Při tom má brejle a přísně se dívá přes brejle, zda procesí jde po hromadě, zda se necourá každý extra a nikdo nezůstává zpátky. Když si procesí přezouvá botky, tak počká a sám pro sebe si nábožně zpívá a dívá se přes brejle, zda už si procesí přezulo botky.

Pan Jirsák jest také kostelníkem ve zdejším chrámu Páně a velebný říká: „Krakonoš, udělej mi to nebo ono,“ a on dělá to nebo ono. Když se nějaký kluk v kostele šouchá, tak ho pan Jirsák vyvede za ucho ven a praví: „Ty zbrojnoši římský, měj bázeň v příbytku božím, jelikož neješ na pastvě.“

Ceněk Jirsák milistruje a má kněžský šat. To je toho! Já bych také doveďl být milistrantem. Také nosí křížek o pohřbech, to se pak moc naříká a nikomu by křížek nepůjčil ani na chvíliku.

Pan Jirsák také fouká trombon a hraje o pohřbech velmi smutně. Jeho starší syn Ferdinand zase píská klády net a také velmi smutně.

Ceněk Jirsák je také pobožný a v neděli a ve svátek by se nepral ani za nic. Má strach, že by ho za to čerti v pekle šouchali vidlemi a to by nerad. Pročež v neděli a ve svítek kuje pomstu, ve všední den se pere a kamenuje. Avšak já se peru pořád, když mě nenechají.

Když jde procesí do Vambeřic, tak jsme rádi. Protože my kluci se pak dám dohromady a čekáme, až půjde zpátky. Už z dálky je slyšet, jak se blíží, protože zpívají a zdvívají se prach. A někteří poutníci jdou bosky a nesou si boty přes rameno.

A tak když zpozorujeme, že se procesí blíží, tak si klekneme u silnice a sepneme ruce. Když pak přijdou až k nám, tak se hlasitě modlíme, co nejhlasitěji umíme, aby to bylo slyšet, že se modlíme, jelikož procesí na zpáteční cestě koná milosrdné skutky. Když procesí uslyší, že se modlíme, tak nás všechni lidé chválí: „To jsou hodní chlapci, je vidět, že chodí po spravedlivých cestách.“ A házejí nám za odměnu pěšáky, aно i desetiny. My pak se modlíme ještě hlasitěji, aby toho bylo více.

Najlépe umí žebřat Bejval Antonín a hned po něm já, Zilvar z chudobince také umí žebřat, ale už ne tak jako my.

Za vyzebrané almužny si kupujeme močené okurky, kokosky a žabky, co když se na ně šlápneme, tak bouchnou. Také obtísky si kupujeme a všechny věci, to podle toho, kolik utříme. Zilvar z chudobince si jednou koupil doutník a kouřil pod viaduktem, mračil se a plival. On už umí šlukovat a nic mu není. Já jsem to jednou zkoušil, ale pak jsem viděl všechno zelený a Zilvar pravil: „To něco má, to je nezvyk.“

Jednou s námi šel také Otakárek Soumarů, že by s námi chtěl jít taky na žebrotu, abysme to s ním zkoušili, že také umí prosit. My jsme moc rádi nebyli, jelikož jsme se bili, aby to pak nebylo na nás.

A taky bylo.

Jeho tatínek má v našem městě továrnu na pletené a stávkové zboží a náš tatínek říká, že pan Soumar je velký prachař. Otakárek chodí jenom s vychovatelkou a ta mu v cizím jazyce v jednom kuse říká, aby šel

rovně a koukal před sebe. Nosí modrý kabát se zlatými knoflíky a má námořnickou čepici s nápisem „Miramar“. S klucem nesmí chodit, aby se nenaučil nemravným slovům.

A šel s námi a klekl si u silnice a sepjal ruce a ze všech nejvroucněji se modlil. Nejvíce křížel a poutníci ho nejvíce chválili a došel nejvíce almužny.

Pak šel k sadařovi do áleje a koupil si litr třešni, ty černé. Celou cestu jedl a pochutnával si a říkal, že zas půjde na žebrotu a až bude velký, že bude žebrákem a bude mít hodně peněz.

Zamazal si šaty, bylo mu špatně, doma volali doktora a Otakárek se přiznal, že byl proslit.

Pani Soumarová říkala „no teď!“, pan Soumar se ptal vychovatelky „slečno, jak si to vlastně představujete?“ Otakárek dostal domácí vězení a musil opakovat všechny úkoly, až byl z toho pitomý. Taky musil ležet v posteli a pít thé. A byl u nich lékař, a předepsal mu meducinu. Veškerou almužnu, co si Otakárek vyprosil o poutníků, věnoval pan Soumar polévkovému odboru svaté Ludmily. A bylo to v novinách, kdež bylo napsáno „tisícér díky šlechetnému dárce!“

Mně je to všechno divné. Protože jsou Soumarovi bohatí, tak Otakárek nesmí jit žebrem? Tak co má z toho bohatství? Mluvil jsem o tom s Bejvalem a ten pravil, ať jde Otakárek do háje a ať se mezi nás nečepe, ještě kvůli němu nebudeme smět žebrat.

A to je pravda.

★

My, kteří spolu mluvíme, chodíme se koupat do Kalhot nebo ke Klobouku.

Cizinci se táží, odkud tato jména svůj původ vzala? Odpovídám, že tato jména pocházejí od nepaměti. Poněvadž všechni hoší, co se chtějí koupat, musejí se nejdřív svléknout do nařáhu a pak v náruči přenést všechny šaty na druhou stranu. Poněvadž tam je vysoký břeh a není tolik kopřiv a všelikého rostlin na první straně.

Před dávnými léty se přihodilo, že jeden kluk při přenášení upustil kalhoty. On o tom nevěděl a kalhoty mu uplavaly. On se nazývá Ruda Vencíků. Dneska už je velký chasník, vyučil se nožířství a prodává kudly o jarmarku. Pročež to místo nazývá se u Kalhot.

Zrovna to samé se stalo Honzovi Pivecovimu, ale na jiném místě. Tomu při přenášení šatů uplaval klobouk. Honza Piveč už jest ženatý, má výrobu sodovky a prodává karbid. Pročež to místo se nazývá u Klobouku.

Kalhoty se nám nelibí. Jsou u kruhové cihelné a je tam málo slunce. A je tam plno bahna, když se do toho šlápneme, tak jsou bublinky. Když jsem tam jednou plaval, tak mě něco zatahalo za nohu. Tonda Bejval pravil, možná, že to by mohl být vodník, protože se tam vyskytuje. Já si také myslím, že by to mohl být vodník, protože mne to zatahalo studenou, slizkou rukou. Taky jsou u Kalhot piňauky, které cucají krev.

Pořád my raději chodíme ke Klobouku, kde je plno slunce, voda je čistá a nejsou tam piňauky, které cucají krev.

U Klobouku je krásně. Jsou tam vrbičky a na nich rostou věšáky, co na nich věšíme šatstvo. Kdo má plavky, ten si oblékne plavky, já mám taky plavky, červené a bíle šířkované.

Nad vodou poletují šísla, která mají křídla jako z modrého plechu. Také jsou tam vážky, které nikdo nechytí, protože letají rychle jako blesk. A pod břehem rostou lopuchové listy, které si díváme na hlavu jako čepici, abysme nedostali sluneční úžeh. Chybá jest, že kolem dokola je les, kde ostávají zloději. Dovnitř lesa se nedváží leda hajný, který jest ozbrojen puškou a každého zloděje zastřílí a spoutaného přivede na úrad, aby u nekradl.

Kdo má plavky, ten si oblékne plavky. Zilvar z chudobince nemá plavky, protože se koupá jenom tak. Ale s jášotem se vrháme do vody.

Tak jsme se šli tuhle koupat ke Klobouku, byli jsme čtyři, já, Bejval Antonín, Řeďa

Kresba: A. Fedaková

Kemlink a Zilvar z chudobince. Když jsme šli a bylo horko, tak se mezi nás připletl malý chlapec, jménem Venda Štěpánků, že jako půjde taky s námi. My jsme byli neradi, protože je to malý chlapec a kdyby se mu něco stalo, na kom to bude? na nás! Proč Bejval na něho křikl: „Jedeš!“, já jsem taky na něho křikl: „Jedeš!“, ale on nešel pryč, ale porád šel s námi. A porád říkal: „Já taky, já taky.“ Tak už jsme nic neříkali, ale mluvili jsme spolu. A bylo nás teda pět.

Když jsme přicházeli k továrně, tak se k nám, jako by nic, přidal Čeněk Jirsák. Dělal, jako by se k nám nic nepřidal, ale my všechni jsme viděli, že se přidal.

Já jsem se ho otázal: „Co dolejzás, Kramonoš?“

On odpověděl, že nedolejzá a že není žádný Krakonoš.

Tak jsem se ho prudce otázal: „Kam teda jedeš?“

On odpověděl, že se jde koupat ke Klobouku.

„Hahá!“ pravil jsem silným hlasem, „my se jdeme koupat ke Klobouku a ne ty!“

„Však já se jdu sám koupat ke Klobouku,“ pravil Jirsák a příšerně se šklebil.

„My jsme si to vymyslili,“ pravil jsem.

„Já jsem si to taky vymyslil,“ odpověděl on.

„Nech ho,“ pravil Bejval Antoní, „když jde sám, ať si jde sám, ale s námi nepůjde. A nebav se s ním.“

Tak jsem se s ním nebavil, ale schválně jsem dával pozor, jestli půjde sám nebo s námi. On dělal jako když jde sám, ale já jsem poznal, že jde s námi, ačkoliv dělal jako že ne, s nikým nemluvil a silně si pisoval.

Když se jde ke Klobouku, tak se jde kolm vysoké stráni, na které rostou lísky a my na podzim chodíme na oříšky a máme

jich plné kapsy. A dole jest trať místní dráhy.

Jirsák, který krácel před námi, nujednou se zastavil a zvolal: „Ze skočím se straně dolů!“

On je totiž hrdý a rád se vytahuje.

Pravil jsem, ať nedělá ze sebe vejťahu, že stejně neskočí, to bych se vsadil.

On pravil, to se uvidí, rychle vylezl nahoru a když byl nahoře, zvolal: „Pozor!“ a rozpráhl ruce.

My se divili.

„Neskácej, ty vole!“ zařval jsem, „nebo si polámeš všechny hnáty!“

„Pozor!“ zvolal podruhé, „jeden, dva a jedna jsou — jsou — tři!“ Pak se pokřížoval a rozrbál se.

Zamhouřil jsem oči, abych to neviděl. Když pak jsem oči otevřel, byl už dole. Nic se mu nestalo, jenom koleno si trochu odřel.

Všechni jsme si oddychli a začali s ním mluvit.

„Proč ses před tím pokřížoval?“ tázal jsem se ho.

„To se musí,“ pravil Čeněk Jirsák, „aby mne při tom chránil anděl strážný a ode všeho zlého mne odtáhl.“

„Máš smrtelný hřich,“ pravil jsem.

„Jaký smrtelný hřich, ty blúmo?“ otázal se.

Pravil jsem: „Protože když se skáče se straně na trať, tak je to opovážlivé spoléhání na milost boží.“

On se lekl, že uvalil na sebe tak těžký hřich, ale pak pravil: „Nemám hřich, protože opovážlivé spoléhání na milost boží jsme v náboze ještě neměli.“

„Hahá,“ pravil jsem silně, „náhodou jsme měli, pan káfa nám o tom vyprávovat.“

„Kdy?“ tázal se Čeněk Jirsák.

„Minulý týden ve středu,“ pravil jsem, „tadyhle Tonda je svědkem.“

Bejval pravil, že je svědek, Eda Kemlink taky pravil, že je svědek.

„Ve středu jsem chyběl,“ pravil Čeněk Jirsák, „a tak jsem nanejvýš zhřešil nevědomosti. To je lehký hřich a spraví se to jedním otěnášem a jedním zdrávasem.“

„Jo, pěkně!“ pravil jsem. „Pohaně také hřeší nevědomostí a je jim to houbec platně. Všichni přijdu do pekla a když se budou vymlovat, že nepoznali světo pravé víry, tak jim Pánbůh řekne: Tak jste se měli starat, vy troubové, a šup s nimi do pekla!“

Čeněk Jirsák mlčel a už nic neříkal a hodnou chvíli přemýšlel, co by řekl, aby nebylo vidět, že jsem ho parádně převezl.

Potom pravil hrdě: „To nebylo žádné opovážlivé spoléhání na milost boží, ale sportovní výkon!“

Mně nelibilo, že tak hrdý a pravil jsem: „Náhodou to bylo opovážlivé spoléhání na milost boží, to bych se chtěl vsadit.“

„Tak se vsad!“ pravil Čeněk Jirsák.

„Vsadím se, oč chečeš!“ pravil jsem.

Čeněk Jirsák pravil, že by pak všechni sportovci přišli do pekla, kdyby to bylo pravda, jak jsem povídal. Přišli by tam sprinter, těžká a lehká atletika, volejbal i házená, plavci a závodníci, cyklisti a automobilisti, vzpírači těžkých břemen, ba i fotbalisti. Ba i sám velebný pán by podle toho musil přijít k věčnému zatracení, protože je o něm známo, že když byl majstrom, tak hrával za seminářskou jedenáctku proti Strahovákům a jako bankář obětavě hájil svatyni.

„To by pak peklo bylo plné a nebylo by v něm k hnuti,“ pravil.

„To je mně fuk,“ pravil jsem já.

Tak jsme mluvili a hádali jsme se celou cestu, jak jsme šli přes louku a porád jsme o tom rozmlovali, až jsme přišli ke Klobouku. Bejval Antonín pravil, ať už toho necháme, že jsme oba volové. Tak jsme toho nechali.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

Záber
zo svadby
autora článku
Františka
Chalupku

SVADBA

Bližil sa deň svadby, ktorá sa kedysi konala v hociktorý všedný deň okrem piatku. Keď ten deň nadišiel, z domu mladého pána už o piatej hod. ráno poslali družcov ešte raz pozvať hostí na svadbu. Ti, kam prišli, pozdravili a povedali: Ženích s rodičmi vás dívajú pozdravovať, ktorí vám nič nerobit, len na veselie sa chystať. Tak isto družčky skoro ráno behali po dedine a zháňali ročnu na malé pohostenie nazývané „pod Šlik“.

Aši o deviatej ráno do domu mladého pána prišla muzika, družcovia, družčky a starejší z jeho strany, aby sa spolu pobrali po mladuchu a išli do kostola. Keď sa všetci zhromaždili v prednej izbe, muzika zahrala nábožnú pieseň a starejší takto prehovoril k rodičom: Milí rodičia, posielate svojho syna z domu, tak ako kedysi — o čom sa hovorí v Starom zákone — starý Tobiáš poslal svojho syna, tiež Tobiáša, do mesta Prahas po slúbený dlh. Keď sa vrátil domov, doviadol so sebou verenicu, ktorá sa stala jeho manželkou. Potom starejší poprosil rodičov, aby si sadli a obrátili sa na ženicha: Kľakni si, synu, a podakuj svojim rodičom za doterajšiu výchovu, lebo o chvíli opustí svojho otca a matku a pôjde za svoju manželkou, s ktorou začneš nový život. Opakuj za mnou: moji milí rodičia, prosím vás skrz päť rún Kristových, skrzesedembolestnú Pannu Máriu, aby ste mi ráčili odpustiť všetko, čím som sa proti vám prehrel, a udelili mi požehnanie na túto ďalekú cestu do nového života.

Keď to trikrát zopakoval, prehovorili rodičia: My ti, synu, odpúštame, nech ti Pán Boh Všemohúci žehná po celý život. Potom sa objali a pobozkali. Po odprosení zahrala muzika, mládež začala spievať a všetci mlademu vinšovali mnoho šťastia. Tým sa skončila odobierka.

O chvíli sa pred domom sformoval sprived svadobníkov, ktorí sa pod vedením starejšia a v sprivede veselo vyhľávajúcej muzike pobrali po mladuchu. Cestou spievali napr. takúto pesničku:

Ideme, ideme, cestičkou neznáme,
ale ľudia vedia, tak nám to povedia.

Keď došli k mladuchinmu domu, zaspievali: Otvíraj mamo nový dvor,
vedieme ti zata na výber. atď.

Po dospievaní prehovoril starejší. Svoju reč začal opäť príkladom zo Starého zákona o Tobiašovi: ktorý odišiel z domu po dlh a ďalej pokračoval: takto: Tak ako Tobiáš, aj my sme k vám prišli po to, čo ste prisľubili. Prisťli sme tak skoro, aby ste si to nerozmysleli. Prosíme vás, aby ste dali svoju dcéru za nášho mladého, ktorého sme tu so sebou dovezli.

Mladuchina matka odpovedala: Nie, nerozmysleli sme si. Vítaj u nás drahý záť, aj vy milí svadobníci. Po tých slovach objala ženicha a pobozkala ho. Začala sa odobierka. Rodičia si sadli na laviču. Potom starejší vyzval mladých, aby si pred nimi kľakli, odprosili ich za všetko, poďakovali za doterajšiu výchovu a požiadali o požehnanie na cestu do nového, manželského života. Text predriekával starejší a mladí ho trikrát opakovali. Keď rodičia mladých požehnali a objali, skončila sa odobierka. Hned potom sa pred domom sformoval svadobný sprived, ktorý sa pobral na sobáš do kostola. Viedli ho dva starejší, za ktorími šiel ženich v sprivede dvoch družčiek, potom mladucha s dvomi družbami, za nimi druhý rad družcov a družčiek a napokon ostatní svadobníci. Cestou do kostola vyhľávala muzika, ale sa nespievalo. Bolo to na znamenie pokory pred sviatostou manželstva.

V kostole si mladí kľakli pred hlavný oltár a za nimi celý sprived. Z chóra sa ozval hlas organu a organista slávnostne odspieval Veni creator. Nasledoval vlastný sobášny obvod, v ktorom si mladí prisahali vernosť až do smrti. Platnosť sobáša bola dokumentovaná v cirkevnej knihe, kde sa ako svedkovia podpisali obaja starejší. Potom knáz odslúžil za novomanželov sv. omšu.

SVADBA V NOVEJ BELEJ

S príchodom nového roku sa začínajú farsiangy, čas veselosti, zábav a svadieb, ktoré sú vari najcharakteristickejšie pre toto obdobie. V každom kraji a dokonca v každej dedine mali svadby svoje zvláštnosti, ktorémi sa od seba odlišovali. Dnes, žiaľ, už nebývajú také ako kedysi, chýba na nich hodne dôvnych zvykov a pesničiek. Aby sme na ne celkom nezabudli pripomieniem, ko kedysi vyzerala svadba v Novej Belej.

PYTAČKY

Keď sa nejaký mladenc chcel ženiť a mal aj vyhliadnuté dievča súce na vydaj, postupovalo sa nasledovne. Mládencovi rodičia zavolali k sebe jednu staršiu, skúsenú ženu a poslali ju k rodičom vyhliadnutého dievča. Mala za úlohu vyzvedieť sa, či dajú svoju dcéru tomu mladencovi. Keď žena vošla do izby mladej, vzala metlu od peci, stúpila na ňu a domoci hneď vedeli, o čo ide. Keď súhlásili s jej návrhom a privolilo aj dievča — heci v tom čase najdôležitejší bol súhlas rodičov — museli sa ešte dozvedieť, koľko gbelov poľa dostane dievča do vena. Bola to veľmi dôležitá informácia, totiž majetkové otízky hrali veľkú úlohu. Keď bolo veno malé alebo mladenc bol chudobnejší, z plánovaného sňatku často nebolo nič. Keď však spomínaná žena dostala priaznivú odpoveď tzn. súhlas rodičov a dievča a prísľub priemeraného vena, hneď sa dohodli na termíne oficiálnych pytačiek.

Pytačky sa konali obyčajne v najbližšiu sobotu. Mládenec s rodičmi a najbližšou rodinou išli do domu dievčata, kde už na nich očakávali domoci spolu s príbuznými. Na pytačky boli taktiež pozvaní starejší z oboch strán a mládež. Samozrejme, pytačky sa začali tým, že mladenc si formálne vypustil dievča za ženu a potom sa rodičia pustili do majtkových „rokovania“. Teraz už, pri svedkoch, jeden i druhý museli sa konkrétnie zavízať, koľko poľa a lesa dajú svojmu synovi či dcére, museli tiež určiť, kde mladí budú po svadbe bývať, prípadne akú pomoc im poskytnú, ak by si chceli budovať dom atď. Počas tohto vyjednávania a vobeč počas pytačiek mladý pomáhal prítomným niečo na pitie, kým mladá častovala záskuskami a inými maškrtami. Mládež, samozrejme, veselo spievala: Hybaš ty Anička malinečku zjadla zeňtaj Janičkovi do srdiečka padla.

Alebo takáto:

Kury krzicom, psi sekajom,
a u Trzisca namoviajom.
U somáda stojom v šení,
keby ze ňe nasom vženi.
U Kšenzoka rošeň šlivka,
najtieknieso nasa džefka atď.

Po pytačkách snubenci išli na faru objednať chlišky, ktoré sa „čitali“ v kostole cez

tri nedeľe. Za tie tri týždne sa už v oboch domoch konali prípravy na svadbu. V nedeľu po tretej ohľáške dva daju družcovia, jeden od mladuchy a druhý od ženicha, chodili po dedine a pozývali ľudí na svadbu — bližších a ďalších príbuzných, priateľov, známych, susedov. Niekoľko to bolo skôr pol dediny. Družcovia mali teda dosť práce, kym všetkých pozvali. Boli sviatotočne obeležení, za klobúkmi mali pierka a v ruke korbáč. Bola to vlastne srňacia noha, ktorá mala na jednom konci remence a na druhom pripevnenú bielu vyšívavú vreckovku. Keď družcovia vošli do dajakého domu, ktorého majiteľov mali pozvať, takto hovorili:

Z vôle Boha Otca Všemohúceho vošli sme do domu vašeho. Je nás tu dvoch poslancov, jak z jednej, tak z druhej strany. Posielala nás k vám mladý pán a mladá pani, ako aj jedni a druhí svokrovce. Kázali nám povedať dobrý deň a začala vám všetko najlepšie. Keď Pán Boh stvoril svet, okrášli ho stromami a kvetmi. Potom stvoril prvého človeka Adama. Pomyšľal si však, že biedne bude žiť na svete jednemu samotnému človeku, preto sa rozhodol dat mu družku. Keď Adam tvrdzo zaspal, vybral mu z ľavého boka rebro, preložil na pravú stranu a stvoril z neho Evu. Potom zavolal: vstaň Adam a neľakaj sa, učinil som ti ženu a dívam ti ju za manželku. Nevybral som ju z hlavy, aby nebola mûdrejšia, ani z podošvy, aby nebola podlejšia, ale z ľavého boka a preložil som na pravý, aby ti bola pravou a veriou manželkou. Tako aj naši mladí prežili vek ml. denecký a panenský a chceli by ho premeniť na stav manželský. Keďže to sami nemôžu urobiť, pozývajú vás na utorok, aby sme ich spolu zaviedli do kostola božieho k sviatosti stavu manželského, a z kostola božieho do domu svadobného, kde nás budú prosiť na pohár vina alebo na dva a na kúsok chleba, na zajaca pečeného, hore nohami obr teného, na kohútka s dlhým nosom, ktorý spieval pekným hlasom. Oni sa za vás ochotu odvádzia, keď nie vám, tak vašim detom, keď nie na tom, tak na druhom svete. Odpustte nám našu neohrabanost, lebo sme sa neučili v škole, ale pri cezoch v stodole. Pochválen budú Pán Ježiš Kristus.

Takéto pozvanie opakovali v každom dome. Chodiac po dedine družcovia si spievali:

Ej keď mladá pani družcov posielala, bielučkou šatočkou oči utierala.
Ej mladý pán, mladý pán,
nebude líhať sám,
ale s mladou paňou,
však chodieval za ňou.

Keď družcovia obišli celú dedinu, vrátili sa do domu mladuchy, kde už bola muzika a konala sa zábava, ktorú u nás nazývali zábavou na dobrú noc.

Po skončení sobášného obradu sa svadobný sprievod pohral z kostola domov. Vládla všeobecná veselosť. Cestou družcovia a družky spievali a muzika veselo vyhľávala. Zdalo sa, akoby v tiplinkami husli bolo počutie: Budeme tam jedli, pili — a dobre sa veseli, načo basa odpovedala pochybovačne: Ak Boh dí, ak Boh dí.

Ked sprievod došiel k domu mladuchy, ocitol sa pred zatvorenými dvermi. Vtedy všetci spolu zaspievali:

Do kostola jedno
a z kostola dvoje,
a odteraz na rok,
aby bolo troje.

Otvorili sa dvere a vyšla z nich mladuchina matka, ktorá uvítala mladý pára koláčom so soľou. Ked si z neho trikrát odhryzli a zapila kávou zo spoločného hrnčeku, zvyšok koláča rozložila na kúsky a hodila medzi ľudí. Potom všetci vošli do izby, kde prehovoril starejší: Išli sme do kostola ako dve duše a dve telá. Tam sa stala veľká premena — naši mladí sa premenili na jedno telo a dve duše. Ked svojho času vzal Ježiš Petra a ďalších učeníkov na vysokú horu, kde sa premenil, povedal Peter: Pane, dobre nám je tu, urobme tu tri stánky, tebe jeden, Mojžišovi jeden a Eliášovi jeden. Tak aj naši mladí dnes prijali tri sviatosti: pokania, oltáru a manželskú. Podáukujme sa Bohu za všetko, lebo čo On spojil, nikto nemôže rozdeliť. O chvíli začneme hodovať, snažme sa, aby naša svadba bola pokojná a vzorná ako v Káne Galilejskej. Predtým sa však spoločne pomôdime.

Po modlitbe si všetci posadali za stoly a začali veselo hodovať. Zajedali, popijali a spievali. Mládež však nevydržala dlho a zanedlho sa prestavovala do susedov, kde bolo prichystané miesto na tancovanie a už vyhľávala muzika. Zároveň niekoľko žien sa rozbehlo po dedine zvolávať všetkých pribuzných a známych, ktorých už pred svadbou pozývali dva družcovia.

Ked nadšiel obed, na svadbe zostali len starejší, družcovia, družky, muzikanti a hostia z iných dedín, kym ostatní svadobníci odišli domov oriadiť statok. Ked všetko urobili, vrátili sa na svadbu.

Bliží sa podvečer, teda aj čas odchodu mladuchy do domu svojho manžela, kam šla za nevestu, ako bolo dohodnuté už počas pytačiek. Preto starejší zvolal všetkých do izby a takto prehovoril: Mili rodičia a všetci svadobníci! Poberieme sa do rodičovského domu mladého pána, lebo naši mladí tam budú bývať. Idú tam s nádejou ako kedydysi ťli z Egypta izraeliti do zaslúbenej zeme, a tak ako oni, zoberieme so sebou i potravu. Mili rodičia, požehnajte mladých na cestu a rozlúčte sa s dcérou, lebo ju posledný raz máte doma.

Po rozlúčke starejšej nachystali do obrusov chleba, koláčov a iných dobrôt, zatiaľ čo matka všetkých pokropila svätenou vodou. Sprievod sa pohol na čele so starejším a mladým párom, za ktorým starejšia niesla v obruse spominané potraviny a potom šli všetci ostatní svadobníci. Muzika im do kroku veselo vyhľávala a z trilkov husli tentoraz akoby zaznievalo: Ani my tam nepili, slabo my ſe veseli. Nato basy odpovedali: Edy jo či poviadol, edy jo či poviadol. Rozjarení svadobníci spievali príležitostné piesne. Aj starší si zaspomínali v známej piesni: Zahučali hory, zahučali lesy, kdeže sa podeli, kdeže sa podeli, moje staré časy atď.

Ked prišli k svadobnému domu boli dveré zatvorené. Vtedy družčky zaspievali: Otváraj matko palce, vedieme nevestu, barz place. Nato sa otvorili dvere, vyšla z nich matka mladého pána a uvítala nevestu chlebom a soľou. Ked si nevesta trikrát odhryzla a zapila to kávou (podobne aj mladomanžel), matka zvyšok chleba rozložila na kúsky a hodila medzi ľudí. Nato všetci vošli do domu, kde opäť prehovoril starejší. Aj tentoraz začal biblickým príbehom: Vrátili sme sa k vám, tak ako sa kedydi vrátili domov Jakub, ktorý slúžil u svojho uja Labana sedem rokov a vyslúžil si manželku a veľké imanie. Vrátili sme sa sice nie po siedmich hodinách, no dovedli sme vám nevestu. Prij-

mite ju a pritúlte ako vlastnú dcéru. A ty, nevesto, mňu tu druhých rodičov a oslovuj ich mamko a otec. Prišli sme tu vo veľkom sprievode, no nie je to všetko, lebo zajtra ešte sem pride niečo rohaté, brezavé, strakaté a ďalšia výbava.

Ked starejší dokončil, mladá pani podišla k hlavnému stolu a pobozkala štyri rohy. Potom starejšia položila naň donesený obrus s koláčmi a chlebami a porozdeľovala ich aj na iné stoly, pri ktorých sedeli svadobníci mladuchy. Starajší vytiahol z vrecka litrovú flášu pálenky, nalial do veľkého pohára, zadzravkal a povedal: My sme sa tam, odkiel sme prišli, nemali zle, lebo sme pili z vŕacích pohárikov ako tu máte a jedli sme i vŕacie z kuskusy. Chceli sme však spoločne dokončiť tú svadbu. Potom si mladý páár sadol za stôl, do izby vošli ostatní svadobníci a začali spoločne hodovať. Mladenci a dievčatá spolu s muzikou odišli k susedom, kde sa tancovalo.

Po niekoľkých hodinách starejší mladej zavolał novomanželov k hlavnému stolu a obrátil sa k svadobníkom: Každý začiatok má svoj koniec, aj my musíme dokončiť našu svadbu. Mali sme tu dostatok všetkého, nič nám nechýbalo a nechýba, podobne ako v Káne galilejskej. Ked tam Ježiš prišiel na svadbu a minulo sa víno, premenil vodu na víno, ktoré vystačilo do konca a bolo ešte lepšie ako predtým. Takto sa odmenil svojim hostitelom. Podľa tohto príkladu aj my by sme mali pomyslieť na nejakú odmenu a pomoc našim mladým.

Po týchto slovach zobrať zo stola prázdný tanier, položil naň niekoľko vŕacích bankoviek a zapár minci. Potom bankovky odovzdal mladej a štrngajúc mincami vyzval prítomných, aby aj oni prispeali nejakým obnosom. Začali dávať, jedni peniaze, iní nejaké potreby pre domácnosť, riad, bielizeň a pod. Každému, kto doniesol nejaký dar, druhý starejší ponúkol za pohárik pálenky. Dary dávali aj rodičia. Ako prvá išla matka mladého pána a darovala celý chlieb, aby im nikdy nechýbal. Pridala k nemu ruženec, aby sa nezabudli modliť a Boh im žehnať a ako tretiu vec darovala šatku na hlavu. Zenichov otec dal na tanier peniaze. Hned na to mladucha darovala svokroví koſefu a svokrenejakú látku na šaty. Mladuchini rodičia dali do daru peniaze. Na záver prichádzali s darmi družovia a družčky. Hlavny družba mladuchy doniesol peknú malú koláčku s bábikou obloženou cukríkmi, aby sa im darili deti, kym družba ženicha darovala zajace alebo holuby, aby mladomanželia mali začať čím gázdrovat.

Ked už všetci odovzdali dary, starosta im srdečne podákoval. Potom mladý páár shal pierko pripruté na prsiach a položil ho na tanier, čo malo znamenáť, že sa už stal mužom. Na to len čakali ženy a začali spievať:

Šalata, šalata, naša Anička bohatá.
Berte ju, cepče ju, nech sa z nej chlapci
nesmejú.

Potom zobrať mladú do komory, posadili na nejakom sude a začali čepiť. Sňali jej z hlavy korunku (veniec) a položili na hlavu nejaké staršej dievke, aby sa mohla skôr vydáť. Rozplietli mladej vrkoč a urobili z neho dva; do nich vplietli i nejaké peniaze obdržané od ženicha, ktorý bol prítomný pri čepení. Ked ženy zavíjali vrkoče na hlave do kolieska, spievali:

Krála korunujú, to si víno pijú,
a tv pane mlady, dajže nám hoc' vody.

Ked im mladý páár dal niečo vypíti, opäť spievali:

Jak že bedom cepič, požryj ſe do slupa,
abyš vychovala ſina na biskupa.
Niestaroj ſe Hanku, co tu bedžes jadla,
jest tu kadž kapusty, deseckí ze sadla. atď.

Medzitým sa muzika vrátila do svadobného domu. Vtedy ženy priviedli začepenú nevestu a mladý páár ju musel vytancovať. Potom s ňou tancovali ženy, starejší a družcovia a pritom spievali:

Vy nescynse baby, co ſe porobili,
ze ſe mlodom paniom, krzivo zacepily.

Ked tancoval starejší, takto spieval:

Ino jef cie užrol, zaroz jef če pozol,
juzeš nie džyvecka, Bog ze či ſe pozol.

Ked už všetci s mladou zatancovali, začala sa večera a po nej pokračovala tancovačka u susedov. Svadba sa skončila neskoro v noci.

PREVÁŽANIE PERÍN

Na druhý deň do ženichovho domu, v ktorom mladucha už zostala spať, prišli starejší, družcovia a družčky. Družcovia prichystali veľký voz z košinami, do ktorého zapriahli dva kone, bohatu vyzdobené stužkami a zvončekmi. V strede voza posadili mladý páár a ostatní si posadali dookoľu, kde bolo miesto. Tako vystrojeni, so spevom a ujúkaním, pobrali sa do domu mladuchy po periny. Medzitým sa do ženichovho domu poschádzala blízka rodina na hostinu nazývanú popraviny.

Ked voz došiel k domu, matka návštěvníkom začala vydávať periny, do ktorých dievčence dali veľkú bábiku pripravenú z haničier a iných kúskov látky. Pritom spievali: Vyberaj sa Anka, vyberaj a všetky háby si pozberaj.

Nato mladucha zanôtila a postupne sa k nej pridali i ostatné dievčatá:

Ešte nebuden na voz sadala,
bo som ešte otca neodprosila.
Ostaňže tu drahý otče,
plítal si mi vždycky krpce,
teraz nebudeš.

Ešte nebudem na voz sadala,
bo som ešte mamu neodprosila.
Ostaňže tu moja matko,
behala som k tebe vrtko,
teraz nebudem.

Ešte nebudem na voz sadala,
bo som ešte brata neodprosila.
Ostaňže tu drahý brate,
prala som ti vždycky ostrá,
teraz nebudem.

Ešte nebudem na voz sadala,
bo som ešte sestru neodprosila.
Ostaňže tu drahá sestra,
bola som ti vždycky ostrá,
teraz nebudem.

Ešte nebudem na voz sadala,
bo som ešte stola neodprosila.
Ostaňže tu drahý stole,
pijali tu frajerovie,
teraz nebudú.

Ešte nebudem na voz sadala,
bo som ešte lyžku neodprosila.
Ostaňže tu drahé lyžky,
jedali tu tovarišky,
teraz nebudu.

Teraz už budem na voz sadala,
lebo som tu všetkých už odprosila.
Ostaňže tu drahé „progys“,
nepridu tu moje nohy,
už viac nepridu.

Ked mladucha dospievala, naložili na voz periny a posadili na nich mladý páár aj s rodičmi. Potom mladenci a dievčatá vynášali z domu ďalšie veci patriace k výbave — hrnce, misy, bielizeň a oblečenie a všetko ukladali na voz. Potom si všetci posadili na voz a so spevom a ujúkaním vracači sa späť. Cesta domov bola dlhá, šli totiž tak, že museli prejsť cez celú dedinu. Ked konečne došli k ženichovmu domu, tam už na nich všetci čakali. Mladenci začali znášať do izby dovezene veci a preukrutne sa chválili, aké bohaté veno dovezli. Samozrejme, s venom dovezli aj jedlo a niečo na pitie. Potom si všetci posadili za stoly a dliho do noci sa hostili, jedli a pili, aby sa nič nepokazilo. K dobrej nálade im vyhľávala muzika. Ked sa všetko minulo, rozchádzali sa domov. Mladí začínali odteraz nový, spoločný manželský život.

FRANTIŠEK CHALUPKA

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

(10)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Práve som takto uvažoval a presviedčal sa, že mi nebude dochodiť nič iného, keď v tom pribehol dedinčan. Celý bledý a ustrašený horčo-ťažko vyjajkal, že už poslali po farára.

Chlapci v krčme pokývali hlavami, že sa to dalo čakať, ale ja som vyšiel za ním von s úľnosťou.

Tam som sa ho povyzvedal, či by mi farár nejakou neumožnil vidieť ju, lebo práve takáto myšlienka mi osvetila rozum.

Dedinčan ma ochotne zaviedol na faru. Chytil som sa tejto možnosti, ako sa chytá topiaci sa šípa.

★

Farára sme zastihli ešte doma.

Prijal ma veľmi láskavo, vypočul ma s pochopením a dojímavo ma povzbudzoval.

— Želiem sám za Magdalénou, — povedal, — bola to dobrá a pobožná žena.

Medzičom sa chystal a ja som ho čakal postojátky. Hoci sa náhlič, ustavične ma utešoval a priznal sa, že jemu jedinému sa Magdaléna zverila so svojim ľažkým životom.

— Bola to žena veľkej a silnej viery, — doložil.

Potom vzal zo stola modlitebnú knižku, pritisol si ju o hrud' zloženými rukami, privrel oči a modlil sa.

Ako dokončil, pobrali sme sa hneď von, lebo sa náhlič k Magdaléne, aby mohla častejšie poslednú večeru Pána. Kráčal som priprávny krokmi bývalého skupovača v nádeji, že sa mi podarí zachytiť aspoň jej posledný pohľad.

Duchovný otec dôstojne vkočil do Zápotocného stavania a s takou istou dôstojnosťou zastavil sa prostred Izby, kde ležala Magdaléna.

Vstúpil som spolu s ním, ale hneď som zbadal, že to vyvolalo v prítomných pohoršenie.

Miestnosť bola temer preplnená ľuďmi. Ako sa dalo očakávať, boli tam najbližší pribuzní oboch. Poznal som z nich iba Janovu sestru, ktorú som mal príležitosť vidieť nedávno s lekárom. Poznal som i Jožka Greguša z Vyšného Kubína a Magdaléniných rodičov.

Aby zabránil nedozumeniu, farár sám ukázal na mňa a povedal:

— Doviedol som ho ja, lebo sa vám patrí nectiť nepriateľstva v tejto chvíli.

Všetci bočili odo mňa ako od zloducha. Jeden Greguš a Magdalénin otec prišli mi podať ruky.

Magdalénin otec chytil ma popod pazuchu a chcel ma zaviesť k chorej. Ale Zápotocný mu zastúpil cestu a bolo vidno, ako sa mu pod licami vozila sánka, čo zatímal zubami.

— Nepatri sa ti, syn môj, — hovoril otec. — robil pobúrenie.

— Tu rozkazujem ja, — odpovedal rozhodne, — okrem zavolaných nikoho tu netreba.

Nevedel som si poradiť s návalom citov v sebe. No sotva by si vedel poradiť ktočoľvek z ľudu na svete. Bolo to ľažké, nekonečné trýznenie. Najhoršie je, keď sa v takomto položení cíti človek všetkými opustený. Nechal som tam skutočného, opravdivého priaťa. Možno, že sa vám bude zdáť nepriliehavé, že v najkrušnejšej chvíli spomenul som si nie na niekoho z ľudu, ale na svojho jediného verného druha. Videl som aj cez tmu, ako ma hľadá očami ako by si rád pritísal teplú šíju na moju doráhanú hrud' a utíšil mi v hlbke rezobúrené srdeč. Ako príťahovaný jeho očami, pobral som sa rovno z pavlače za ním. A vtom, nakož na neuverenie, počul som zaerdiať koňa v blízkosti. Zbehol som dolu schodmi do dvora a tu sa erdžanie zapakovalo. No teraz som už jasne rozoznal, že vychodilo zo Zápotocného stajne. Hidam sa len neodtrhol môj gaštanový a hľadajúci ma, nezabúdil medzi Janove kone? Ani som dlho neuvažoval, pobral som sa za hlasom.

Dvere na stajni boli otvorené a na stene visel lampáš. V úchytku som prebehol pohľadom po chrbotach a hlavách zvierat. Ale nie, nebol medzi nimi môj tátuška. No jednako vošiel som dnu, ale už prvým krokom vyskočil som medzi zvieratami zmätek. Môžby, že sa im zdalo, že je to Zápotocný, lebo keď som sa im prihovoril, utíšili sa. To s ním tak vchedil strach všade, kde vstúpil.

Vedel som, že sú to kone planiny, čo kopú a hryzú, ale skúsil som prejsť medzi ne. Len jeden sa odhodil a vrazil do kola. Ostatné znášali moju prítomnosť bez bojovnosti.

Napokon našiel som tam aj toho domáteného v Okružinách. Jedno oko mal vytetné a v ďalšom jazvu na papuli. Po bedrach a chrboti mal šlahy a chvela sa mu srst.

Keď som mu pozrel na uši, hneď som poznal, že je to ten, čo ho prepašoval z Poľska. Iste ho preto tak dokaličil, že bol jedným z našich troch gaštanových koní. Dobil ho tak nelútostne z nenávisti k tej trojke, ktorá bola znakom nášho stretnutia s Magdalénou.

Tlakol som ho, neboráka, po stehne a pobral som sa von. Nenachodil som nikde po koj. Obava o Magdalénu hnala ma z miesta na miesto. Hoci som veril, že mi život chce pomôcť a pomôže, lebo je spravodlivý a mocný, trápilo ma, čo bude ďalej keď Magdaléna zostane žiť. Kde je východisko z tej preukrute zmotanej spletie, kde sa končí reťaz prekížok a trápenia?

Ešte raz som pozrel do okien Zápotocného domu. Boli zastretné a za nimi, nedalo sa viedieť s istotou, či v tej chvíli práve oživala alebo umiera Magdaléna. Pritom ma na nevydržanie mučila skutočnosť, že som nemal ani právo, ani moč čo len zostať blízko nej, lebo zákonite patrila inému. Hoci ma zaplavovali besy myšlienok súdne privály, jednako bolo sa treba chlapsky ovládať a s rozvahou vyčkať do nového rána.

Napokon s ľažkým výdychom pobral som sa von zo dvora.

Hoci ma to stalo mnoho utrpenia, hoci som musel prejsť horami prekážok, som rád, že som vytrval a nezradil v sebe človeka. Môžby preto, že som sa nespreneveril ani jednej z dobrých ľudskej vlastností, odmenil ma život po zásluhe dobrým. Tej noci stal sa akoby zázrak.

Keď som bol odišiel od Magdalény, vrátil som sa do krémárovho bývania a tam som presedel až do rána na peľasti posteľ v prenajatej izbe.

Niekoľko ráz ma prišla pozrieť krémárova žena a zakaždým sa ma spýtala, či niečo nepotrebujem. Po dedine sa vtedy večer rozšírilo, že Magdaléna dokonáva, nuž bála sa o mňa.

— Trochu čiernej kávy, keby ste mi mohli, — raz som jej povedal.

Len čo sa zvrhla, už som ju mal na stole.

— Už nič? — spýtala sa a súcitne sa ma dotkla očami.

— Už nič, — vratim a dákujem jej.

— Keby vám predsa niečo bolo treba, zaúbúchajte len tu na túto stenu. Spíme hneď v susedstve a ja mám ľužný spánok. Pridem vo chvíľočke.

— Nie je príjemné niekoho strhávať zo sna, — vravím jej, — možno, že sa aj tak obdem.

— Len vy zabúchajte, — posmelila ma ľudským a dobrovodom úsmevom, — my sme na to naučení, nám by sa ani noc nerátala. Viete, ako je to pri krémárstve.

Cenil som si jej účasť na trpkom osude Magdaléninom a tým i na osude mojom. Lenže to nezmenilo nepokoj a obavy vo mne. Pozrel som na ňu aspoň vľúdnejšie.

— Ďakujem vám teda. Ale najradšej by som zaspal a o ničom nevedel.

Zasa sa tak matersky na mňa usmiala.

— Káva vás utíší, možno, že zaspíte.

Káva ostala stáť nedotknutá a ja som prebral celú noc sediačku.

Tažko som privital brieždenie a fažko sa mi zarezalo svetlo do očí, keď sa rozvidnelo. Ale ranné svetlo aspoň to dobré mi domieslo, že zmiernilo v mojej mysli Magdalénin obraz. Celú noc som ju videl stuhnútú a okolo nej horieť sviecie.

Bolo teda ráno.

Pohol som sa z pečasti posteles a pokúsil som sa urobiť prvý krok. Nohy som mal stípnuté a pretinala ma zima od celonočného meravého sedenia. Začal som chodiť po miestnosti, aby som sa trochu zohrial. Zvuky mojich krokov boli prvými zvukmi, ktoré som počul toho dňa.

O chvíľu potom otvorili aj výčap a tu ceľý dom ožil. V krémre sa striedali ľudia a ku mne doliehalo ich vrava. Chcel som ísť medzi nich, ale odradila ma od toho moja tvár, ktorej som sa sám zlakol v zrkadle. Chodil som ďalej sem a ta a díval som sa oblokom na rozorané lešinské polia, poukľadané v pásikoch po temene kopcov.

Medzi takýmito by spočívalo telo mojej krásnej Magdalény. Medzi takýmito rozpadiel by sa jej dobré srdce. Medzi takýmito premenila by sa v prach. Videl som ju pod prichlopom hrúd, akoby sa chcela vzopriť a nijst si niekde inde miesto. Povedome, v letoom úslní na cestík medzi obilím a ja aby som jej vyberal zamotaný klas zo žltkavých vlasov. Ale nevládze už rozhodoval o sebe, lebo smrť ju pripravila o všetku silu.

— Magdaléna... — hovorím nahlas a počúvam, ako zvuk tohto slova previevajú moje fažké vzdychy.

Stál som zahľadený proti obloku a chrbotom do dverí, keď naraz niekto otvoril, vošiel a vyrušil ma z dumania. Prudko som sa obrátil.

Krémár s rozvorenými rukami bežal proti mne, chytil ma za plecia a kritál mi do tváre:

— Žije... Žije... Žije...

Nebolo mi treba vysvetľovať, že ide o Magdalénu. Pocit tiečej radosti prenikol mi myseľ, ale v tej istej chvíli som počadal, ako sa kolišom od vysilenia.

Za krémárom vošla dnu aj jeho žena a utiera si zásterou slzy.

— Co pláčeš? — spýtal sa jej. — Tešíš sa mäš.

— Veď, — slabikovala vzlykajúc, — to ja od radosti.

Aby som mohol celkom uveriť v tento záraz, vyzvedám sa:

— Kto vám to vlastne povedal, že Magdaléna žije?

Vtedy som sa dozvedel, že s touto zvesťou pribehol dedinčan, čo robil službu vlastne mne. Hoci to sem teraz ani nepatrilo, nemohol som sa na neho hnevať, vraj taký bol naradovaný, že si hneď rozkízał na môj účet liter pálenky a častuje každého, kto vkoří do krémry. Chápem, že v každom človeku sa prejavuje radosť iným spôsobom. Keby si bol rozkázal v tej chvíli celý sud, nemal by som nič proti tomu. Veď život Magdalénin stál mi za celý svet.

V náhlivosti som sa umyl, utesal a s klobúkom v ruke vybral som sa bez meškania do dediny.

Všetci si istotne mysleli, že idem k Zápotocnému, ale šiel som inde. Šiel som k duchovnému na faru, keď sa ukázalo, že je ochotný poradiť a pomôcť. A inak nemal som toho veľa na výber.

— Vitajte, — už zďaleka ma mňa volal a šiel mi naproti.

Kresba: A. Fedaková

— Dobré ráno, duchovný otec, — pozdravil som sa.

— Čo mi nesiete, syn môj? — a stisol mi ruku.

Povedal som, že veľmi potešujúca novina.

— A to? — spýtal sa.

Ako zadýchčaný, ponáhľal som sa vydať ju zo seba.

— Magdaléna žije.

Pri týchto slovách naširoko rozsvietlili sa farárovi oči, vydýhol blažene a skoro ma oblapil. Ale potom mu znova oči zhasli, tvár zvážnela, a túto náhlu zmenu nemohol som nijako pochopiť. Vysvetlil mi ju prvou vétou, ktorú povedal.

— Vlastne bolo by jej lepšie bývalo mŕtvej, hoci viem, že tým vám zavíňujem zírmutoč, — priznával sa.

— Práve preto som prišiel, — hovorím mu, — aby ste vý, ako duchovná osoba, poradili a rozhodli, čo by sa malo robiť.

— A o čo vlastne ide? — dal mi otázku.

— Nie je možné, aby sa Magdalénin krutý život opakoval, a preto sa ponúkam, ak som príčinou jej utrpenia, že i za cenu najvyšších svojich bolestí vykonám všetko, aby Magdaléna mohla žiť, ako si zaslúži. Odhadol som sa na to cez poslednú noc.

Farár sa zamyslel, poukladal si svoje kníhy na stole a potom sa zahľadel na mňa. Skúmal ma pohľadom a vari chcel vedieť, či som naozaj taký statočný chlap, aby som zmesol to, čo mi teraz navrhne.

Farár hovorí:

— Je jediné východisko, aké by sa páčilo bohu. Zavoláme Zápotocného a vy mu tu na svoju česť a svedomie vyhlasite, že odideťe z tohto kraja a že sa už nikdy do neho nevrátite... a teda, že sa navždy zriekate Magdalény.

Nemusím spomínať, že mi pri týchto jeho slovách bolo tak, akoby zatímal do mňa sekeru, alebo akoby mi po kúskoch odstrihó-

val mäso z tela. Dalio mi hodne roboty, kym som sa premohol a spämätal.

Na mne nesmelo záležať. Veď išlo o Magdalénu.

Pozrel som konečne s odholaním duchovnému do očí.

— No, syn môj? — a čakal odpoved.

Odpovedal som mu s triaškou v srdeci:

— Nech sa stane. Nech je Magdaléna vykúpená a nech jej šťastie je také veľké, aké veľké bude moje utrpenie bez nej.

Duchovný otec dojatý podal mi ruku a stisol mi ju na znak toho, že je spokojný s mojim chlapským výrokom.

Hneď poslal kostolníka po Zápotocného.

Tu postavil som si ja podmienku: že Zápotocný musí slúbiť, že Magdaléne už nikdy viac neublíži a že bude s ňou žiť, ako sa patrí na človeka.

Ledva sme sa o tomto dohovorili, vrátil sa kostolník, ale sám.

Gazda Jano Zápotocný odkázal, že do jeho domácnosti nikoho nič, a že Magdaléna bude mať taký život, aký si zaslúži.

Duchovnému otcovi prehľbili sa vrásky medzi obrvami. Zachmúril sa mu zrak a zaťal pery. Trvalo chvíľu, kým začal hovoriť. Krútil hlavou, že Jano je už celkom stratený človek. Jeho nebehí rodičia zhrozili by sa vraj, keby ho takého videli.

— Chcel som dobre, — hovorí mi, — a vám ďakujem, že ste mi dôverovali. Nezabudnem to.

Farár ma prosil, aby som ešte neodchodil do Turca. Ak mi vraj len trochu čas dovolí, aby som počkal. Dúfal, že Zápotocný vstúpi do seba a že sa bude môcť s ním rozumne pozahvárať. Ak nie s ním, tak si dá zavolať jeho sestru, ktorá má tu tiež veľké guždovstvo po rodičoch, a popýta ju, aby brata obmäkla. Bola to dobrá a šlachetná osobka, povahove pravý opak Jana Zápotocného.

Odišiel som teda z fary, ale zostal som v Leštinách. — POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRAJANA O ZJAZDE

Pred nami vel'a práce

Každý zjazd znamenal istý medzník v dejinách a činnosti našej organizácie. Takýmto medzníkom bol nepochybne aj posledný, 8. zjazd KSSČaS. Poukázal na to i referát ustúpujúceho ústredného výboru, ktorý sa stal základom pre širokú krajanskú diskusiu.

Mimoriadnosť 8. zjazdu spočíva medziuňom v tom, že sa konal v období, keď sa naša krajina ocitla v neobyčajne ťažkej hospodárskej situácii, čo sa muselo odraziť i na našej organizácii, najmä obmedzením štátnych dotácií na jej činnosť. Na druhej strane však sa zjazd konal v období veľkých politických zmien a budovania nového, demokratického systému v krajinе. Svetla teda nádej i pre našu národnostnú menšinu, ktorá doteraz mala obmedzené možnosti sebarealizácie a aj právo na občiansku rovnosť a všetko, čo s tým súvisí, nebolo vždy dodržiavane.

Vieme, že v šesdesiatych rokoch bolo násilne zrušené vyučovanie v slovenčine na základných školách. Toto obdobie, musí byť prehodnotené, musíme sa dozvedieť pravdu o tom a o iných udalostiach.

Ustúpujúci ÚV bol v minulom období aktívny. Musel riešiť mnoho ťažkých problémov spojených o.i. s výukou slovenského jazyka, kultúrnou činnosťou, aktuálnym stavom miestnych skupín a obvodov a množstvom organizačných otázok. Volebná kampaň bola úspešná aj keď príliš predĺžená. V krajanskej diskusii prevládali otázky a problémy, pred ktorými dnes stojí naša Spoločnosť. Myslím si, že v našich radoch máme, žiaľ, stále menej aktivistov. Naša Spoločnosť má dobre folklórne súbory, a divadelné krúžky, ale vo svojom repertoári by mali mať viac slovenských ľudových piesní a obrázkov zo života našich dedín. Veď práve to najviac zaujíma našich krajánov, mládež a ostatných.

Veľmi dôležitou otázkou — o čom sa hovorilo i v referáte, je vyučovanie slovenčiny na školách. Malo by to zaujímať všetkých krajánov. Je to predsa otázka našej rodnej reči, otázka našej budúcnosti. Ešte aj dnes sme šokovaní, keď počujeme argumentáciu, prečo sa v tej alebo onej škole prestalo vyučovať slovenčinu. Najčastejším argumentom je nedostatok učiteľov. Myslím, že by sme sa mali bližšie pozrieť na tento problém, aby sme sa dozvedeli, ako to opravdu bolo. Všetci vieme, že Spoločnosť prešla tvrdou školu života. Naša stará vlast sa nám v tom snaží pomáhať. Aby si naši učitelia, ktorí vyučujú slovenčinu, mohli zdokonaľovať jej znalosti, chodia cez prázdniny na dvojtýždňový jazykový kurz na Slovensko. Ale na tento kurz ku-

ratórium často posielalo aj učiteľov, ktorí s vyučovaním slovenčiny nemali nič spoločné. Dodne nevieme, kto presne rozhodoval o tom, ktorí učitelia pôjdú na Slovensko.

Dalšou otázkou je, kto v budúcnosti bude zabezpečovať kádre pre vyučovanie slovenčiny? Na to školské úrady zatiaľ nedávajú odpoveď. Ani nečudo, veď v Poľsku zatiaľ neexistuje systém vzdelávania učiteľských kádrov v obore slovenského jazyka. Dobrý návrh bol v referáte ústredného výboru KSSČaS, že vždy pred začiatom školského roku treba organizovať stretnutie s našimi učiteľmi, ktorí vyučujú slovenčinu. Takéto stretnutia by boli užitočné tak pre krajánov, ako aj školy. Myslím si, že do riešenia otázok vyučby slovenčiny a vobeč mládeže mali by sa aktívne zapojiť naši krajani. Bolo by dobre, keby ÚV, MS a OV organizovali viac večierkov, súťaží a iných podujati.

Teraz ďalšia otázka, na čo poukazovali viaceri diskutujúci. Naša národnostná menšina je sice menej početná ako poľská menšina v Československu, no naše výmoženosť sa ani zdáalek nedajú porovnať s tým, čo majú Poliaci v našej starej vlasti. Rozhodne sa nemuseli boriť s toľkými problémami ako my. Nehovoriac o väčšej finančnej pomoci, majú zastúpenie v parlamente, ba ani problém dvojjazyčných tabuľ u nich neexistuje. My máme len jeden časopis, mesačník Život, ktorý poľská menšina v ČSSR má ich niekoľko.

Putujeme, že Život k nám prichádza len raz za mesiac, na dôvažok je tlačený s veľkým oneskorením. Je to veru smutné, že

my, ktorí v našej novej vlasti prispievame k výstavbe lepšieho zajtrašku, nemáme finančné prostriedky na našu kultúrnu činnosť. V Poľsku vychádzajú mnohé publikácie, ktoré nikt nekujuje, ale pre Život, ktorý je tak potrebný, chýbajú peniaze. Nechceli by sme, aby náš krajanský časopis prestal vychádzať, bola by to pre nás veľká a nenahraditeľná strata.

Musíme sa postarať, aby napriek všetkým ťažkostiam, naša Spoločnosť nadálej dobre pracovala. Veľmi ma teší, že máme nadviazanú a rozvinutú dobrú spoluprácu s našou starou vlastou, predovšetkým s Maticou slovenskou a Československým ústavom zahraničným. Od týchto ustanovení dostávame významnú pomoc — knihy, časopisy, filmy, gramofónové platne a celý rad iných foriem pomoci.

Myslím si, že v terajšom období bude treba venovať viac pozornosti práci v miestnych skupinách a obvodných výboroch, v tom najmä členským schôdziam. Atiy a výbory MS mali by sa zaoberať všetkým otázkami, ktoré sa týkajú čo najširšieho okruhu krajánov, teda všetkých, ktorým nie je ľahostajná práca v prospech našeho hnutia. V prospech našej menšiny, ktorá napriek rôznym príkormám a nezriedka násilnej polonizácii vedela si zachovať svoje národné povedomie, svoju národnosť, na ktorú bola a je hrdá.

ANTON PIVOVARČÍK

Uznesenia treba realizovať'

Od 8. zjazdu našej Spoločnosti už sice uplynulo niekoľko mesiacov. Jednako chcel by som sa s čitateľmi podeliť niekoľkými dojmami zo zasadania tohto najvyššieho krajanského fóra.

Chcem zdôrazniť, že zjazd bol znamenite zorganizovaný a ko-

nal sa podľa mňa v dobrom ovzduší: v ovzduší vzájomného pochopenia, nádeje a starostlivosti o budúcnosť našej organizácie. Táto starostlivosť o našu budúcnosť sa však spájala s obavami, či dokážeme pretrvať v nadchádzajúcim ľažkom období, keď vláda prestane dotovať činnosť KSSČaS.

Ako delegáta v Jablonky ma na zjazde zvlášť zaujali vystúpenia zástupcov Oravy, ktorí hovorili o našich radostach a starostiah, úspechoch, ale aj neúspechoch, malých a veľkých problémoch a predkladali návrhy, ako riešiť niektoré otázky. Nezabudli ani na dobré príklady z minulosti našej organizácie, kedy obrovská angažovanosť, oddanosť a aktívita mnohých oravských krajánov, pomohli našej organizácii v prvých rokoch jej pôsobnosti zdolať nejednú prekážku. Z tohto dôvodu sa mi zvlášť páčili diskusné príspevky kr. Llydie Mšálovej, Augustína Andrasáka a Aloja Sperláka. Zaujímavé boli aj iné príspevky, v tom najmä dr. Jozefa Congvu, podložený viačerími historickými faktami. Z mnohých návrhov predložených na zjazde chcem poukázať aspoň na jeden, vyslovený viačerími delegátmi: je to požiadavka zaviesť nevyhnuteľné vyučbu slovenčiny ako povinného predmetu vo všetkých školach na Orave a Spiši.

Na zjazde vládla slovenčina, nielen počas rokovania v zjazdovej sieni, ale často aj cez preštvoky, v rozhovoroch medzi krajánmi. Bolo to čarovné a veľmi sa mi páčilo i to, že všetci z pozvaných hostí rozumeli našej slovenskej. Hotový zárazek.

Počas zjazdových rokovania sme si vypočuli mnoho zaujímavých návrhov. Mnohé z nich zjazd schválili a majú byť smernicou i

ODISLI OD NÁS

Koncom decembra 1989
umrel v Malej Lipnici vo
veku 52 rokov kraján

VENDELÍN STEC

Zosnulý bol dlhoročným členom Spoločnosti, obetavým aktivistom, členom výboru a posledné dve volebné obdobia predsedom MS KSSČaS v Malej Lipnici. Odišiel od nás vzorný kraján, manžel a otec.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSČaS
v Malej Lipnici

Dňa 31. januára 1990
umrel v Oravke vo veku
82 rokov kraján

PETER JURČÁK

Zosnulý patril k spoluzačitateľom našej Spoločnosti v Oravke. V rokoch 1949–1980 bol predsedom miestneho výboru a členom OV KSSČaS na Orave. Odišiel od nás vzorný kraján a statočný človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSČaS v Oravke

Dňa 1. februára 1990
umrela v Krempachoch vo
veku 76 rokov krajanka

MÁRIA LUKÁŠOVÁ

Zosnula bola členkou Spoločnosti od jej vzniku a aktivistkou MS KSSČaS v

Krempachoch. Odišla od nás obetavá krajanka a vzorná matka a babička.

Cest jeho pamiatke!

Dňa 7. februára 1990
umrel v Krempachoch vo
veku 89 rokov kraján

MICHAL PETRÁŠEK

Zosnulý patril k zakladateľom Spolku Čechov a Slovákov v Krempachoch. V rokoch 1947–1955 bol podpredsedom a v rokoch 1955–1961 predsedom MK KSSČaS v Krempachoch, ako aj členom OV KSSČaS na Spiši. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý otec a starý otec.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSČaS
v Krempachoch

cieľom, ku ktorému budeme spieť. Bol by som rád a takúto nádej majú aj iní krajania, že všetky tieto návrhy a uznesenia neostanú len na papieri, ale v naštvajúcim pozjazdovom období budú dôsledne realizované aj napriek tomu, že dnešná hospodársky ťažká situácia neprospeva spoločenskej činnosti. Budme však optimistami a verme, že aj nám — Slovákom a Čechom v Poľsku sútnu ešte lepšie časy.

ALOJZ BUGAJSKÝ

ŽIVOT

V KAŽDEJ KRAJANSKEJ RODINE

DBAJME O SVOJU NÁRODNOSŤ!

Tento rok máme miernu zimu, ktorú by mali čo najlepšie využiť vedúci súborov, divadelných krúžkov a kultúrni inštruktori na nacvičovanie nových programov. Súbory by mali byť dobre pripravené na najbližšie folklórne podujatia, a to na Spišskú zimu (hoci nevedno, či sa uskutoční — red.) a prehľadku folklórnych súborov Spoločnosti, na ktorej sa určí najlepší súbor na festival v Detve. Myslím si, že nie len vedúci ale aj členom jednotlivých súborov záleží na tom, aby sa zúčastnili Podpolianskych slávností na Slovensku.

Veľmi ma trápi, prečo nevystupuje súbor z Krempách, Harkabuza, Podsrnia či Jablonky, aká je príčina? Vedľa boli technický celkom slušne pripravení a mali zaujímavé programy. Aby si svoju úroveň udržali, mali by ďalej pokračovať v nacvičovaní, tak ako to robia najlepšie súbory. Myslím, že by si mali vziať príklad z nedelej Veselice.

Okrem tých súborov, ktoré aktívne pôsobia, by mali vznikať nové súbory v ďalších miestnych skupinách na Spiši a Orave napríklad v Repiskách, Čiernej Hore, Tribši, keď aj tam je schopná slovenská mládež. Predovšetkým mal by sa o to postarať predsedovia MS a kultúrny inštruktor. Tam, kde sa kultivuje kultúra a tradícia predkov, tam národ žije, kde nie kultúry, nie národa. Keď sa cítime Slovákm, musíme si tú slovenskosť udržiavať a odovzdávať mládeži. Všetci členovia by si mali uvedomiť, že keď sami nebudeme dbať o svoju národnosť, keď si neudržíme svoju materinskú reč a národné povedomie, rýchlo podľahneme vplyvu okolia a ako etnikum zmizneme.

JOZEF MIRGA

Zostup výskumníkov do krátera

Cesta do srdca Vezuvu

Oheň a pyrotechnické explózie viďno už iba na pohľadniciach alebo dekorujú suveníry v obchodíkoch učepených na svahu. Od roku 1944, keď výbuchy poslednej erupcie splývali s výbuchmi bombardovania, Vezuv pokojne spí. Stal sa vyhliadkovým miestom na panorámu napolského zálivu. Zdá sa, že ľahostajne prijal cesty a budovy, ktoré sa rozpinajú čoraz vyššie po jeho svahoch, rozširujú sa z periférie Neapolu až po Herkulaneum a Torre del Greco. Priezemne 500 osôb za deň navštívili vrchol horského hrebeňa naklínajúceho sa k čiernej praskline centrálnego krátera obkoleseného výparmi plynov a páry.

Väčšina turistov, ktorí vystupujú na najznámejší vulkán na svete, si neuvedomuje, že sa nachádza na pôde ešte stále nebezpečne aktívneho vrchu, ktorý neustále sleduje špeciálna kontrola.

Je studený ranný úsvit, v 1180 metrovej výške fúka mrázivý severný vietor. Štúria speleológovia v Ríme sa pripravujú na zostup do vulkánu. Laná si pevne zaistili na hrebeni juhovýchodnej steny. Prvú časť zostúpili na oceľových skobákach. Kamery RAI (talianska televízna a rozhlasová spoločnosť) priamo nakrúcajú jednotlivé fázy tohto dobrodružstva. Jejho vedecký význam je však veľmi dôležitý. Francúzsky vulkanológ Patrick Allard odoberie zo dna vulkánu vzorky plynu a zmeria teplotu výparov. Zistené fakt

ty doplnia merania už zaregistrované vo vezuvskom observatóriu. „Nechceme zanedbať ani ten najmenší detail,“ komentuje riaditeľ observatória Giuseppe Luongo, „aby sme mohli včas upozorniť na prípadné prebudenie sa aktivity vulkánu.“

Clenovia malej výpravy sa jeden za druhým zaistujú na lanach a zostupujú po stene krátera. O niekoľko minút sú už zoskupení na dne okolo borovice, ktorá tu vyrásila medzi vulkanickými detritmi akoby záhradom. Nad ním je len modré nebo a okolo sú steny, z ktorých sa v niekoľkominutových intervaloch odvalujú veľké bloky čierneho kameňa. Kotúľajú sa so zlepokujúcim dunením a zastavia sa až dolu pri detritoch, s ktorými vytvárajú akýsi uzáver centrálneho kanála. Patrick, vyzbrojený metalickou sondou teplomerom a ampulkami na plyn ihneď začína svoju prácu. Chvíľami výskumníkov zahali oblak vystupujúcej páry, v ktorej sa podľa expertov nenachádzajú toxické plyny. Teplomer značí hodnoty medzi 100 a 400°C — sú to normálne hodnoty. Speleológovia sa zatiaľ prechádzajú pomedzi praskliny, z ktorých vychádza dym. Okolo sú len žlté kryštály síry — ďalší znak absolútnej „normality“ vulkánu. Je čas znova vystúpiť hore. S veľkou námahou vylezú po rebríku na lana. Je jediným možným východom z krátera.

Tam dolu, pod vulkánom sa nachádzajú zrúcaniny a trošky kedysi prekrásnych rímskych vil pochovaných pod prikryvkou

vriaceho bahna. Sú tam domy Pompejí zahalené dažďom popola. Sú to znepokojujúce varovania a predsa zdánlivu vymúbané z pamäti ľudu. Pod vulkánom žije teraz 700 000 osôb, ďalší milión a pol by bol priamo či nepriamo zainteresovaný v prípade, keby sa vulkán opäť prebral k životu. Je to fatalizmus, nevedomosť, ignorovanie nebezpečenstva? Alebo je to lepšie jednoducho veriť tomu, že Vezuz už navždy zaspal? Pravdu je, že vulkán dovolil státočné spolužívanie ľudu s ním. Po druhej svetovej vojne sa tu usidlilo až 60—70% populácie, ktoré nevie odhanúť skutočné riziko.

„Pohotovostná pracovňa“ Vezuzu sa nachádza v jednom z neapolských domov. Je zaplnená seismografmi, počítačmi a mapami. Siroká sieť inštrumentov a zariadení drží vulkán pod neustáloou kontrolou. Registrujú všetky pohyby prebiehajúce v magmatickej komore v hĺbke 5—7 metrov. Momentálne je všetko pokojné — ručička seismografov zaznamenáva len obvyklé dunenie v hĺbke, teplota sa znížila v posledných piatich rokoch o 100°C. „Momentálne nie je žiadny dôvod na poplach,“ komentuje Luongo, „ale nechceme zakrývať skutočnosť, že riziko existuje. Vezuz je bezpochyby nebezpečný vulkán a my len málo poznáme jeho eruptívny mechanizmus. Nie je však pravda, že existuje cyklická periodizácia jeho aktivity a že je vždy explozívna. Tak to bolo v posledných troch storočiach, ale erupcia v roku 1944 a kompletne vyprázdnenie sa centrálneho kanála iste zapričinili zmenu statusu vulkánu. Dnes však máme prístroje na zaznamenávanie všetkých predzvestných symptomov už mesiace dopred.“ Aké sú najpríznačnejšie parametre? „Keď magma začne stúpať k povrchu,“ polkračuje Luongo, „vyvoláva celú sériu charakteristických príznakov, ako deformácie zemskej povrchu, dívianie sa pôdy, otrasy, gravitačné anomálie, plynové emisie.“

V novom sídle vezuvského observatória zhromažďujú aj ďalšie dátá, fakty a pozorovania zo zóny Campi Flegrei — taktiež „rizikovej“ oblasti. Posledná erupcia sa tu vyskytla v roku 1538. „Z Campi Flegrei sme sa veľa naučili,“ hovorí Luongo. „Predovšetkým má pevné nervy. Len jasná a istá informácia môže zabrániť vypuknutiu nekontrolovatejnej paniky. Vieme, že prvým reálnym nebezpečenstvom v prípade nepredvídanej vulkanickej aktivity sú zemetrasenia. Treba sa im brániť konštruovaním map vulnerability budov na základoch antiseizmických konštrukcií v rizikových oblastiach.“

Co sa týka Vezuzu, dobre vieme, že sa nám nikdy nepodarí ujsť s erupciou za chrbtom. Preto je treba mať pripravený plán evakuácie. Treba si však uvedomiť, že časť teritória a obyvateľstva bude postihnutá a že evenuálne zobudenie sa Vezuzu by spôsobilo enormné sociálno-ekonomicke škody. Ale tu už zodpovednosť neleží na vedeckoch; vzťahuje sa na tých, ktorí schvaľujú a podporujú absurdnú výstavbu týchto obývaných centier nehľadiac na riziko, alebo nad ňou ľahostajne zatvárajú oči.“

ODMENY

MLADŠIA SKUPINA (od 1 do 4. triedy)

1. JOZEF PACIGA (3. tr.), Krempachy — plečník
2. PETER DZIURCZAK (4. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — komplet kružidiel
3. MAREK SPYTKOWSKI (4. tr.), Oravka — hra Reflex
4. AGNEŠA CIOKOVÁ (4. tr.), Oravka — hra Reflex
5. PAVOL ZYGMUND (3. tr.), Krempachy — skladáčka
6. MARTA SOŁTYSOVÁ (3. tr.) Jurgo — skladáčka
7. JOLANTA KUCZKOWICZOVÁ (4. tr.), Oravka
8. MARZENA GOGOLAKOVÁ (4. tr.), Harakabuz
9. TADEAS WIATER (3. tr.), Oravka
10. JOLANTA KRZYSIKOVÁ (3. tr.), Krempachy
11. KRIŠTOF GÓRKA (3. tr.), Jurgo
12. VOJTECH LUKÁŠ (3. tr.), Krempachy
13. AGNEŠA KUBIAKOVÁ (1. tr.), Jurgo
14. MARGITA ZGAMOVÁ (4. t.), Jablonka, škola č. 2
15. JOLANTA MATONOGOVÁ (4. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1
16. MARIUSZ WACLAW (1. tr.), Jurgo
17. MARCELA JASIUROVÁ (0. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4
18. JÁN JURGOWIAN (8. tr.), Repiska, Vojtyčkov Potok
19. MONIKA BIZUBOVÁ (3. tr.), Krempachy
20. JACEK SOLUS (4. tr.), Repiska, Vojtyčkov Potok

Všetci žiaci od 7. do 20. miesta obdržali slovenské knihy prípadne platne.

STARŠIA SKUPINA (od 5 do 8. triedy)

1. EMANUEL BRZYZEK (7. tr.), Krempachy — plečník
2. KRIŠTOF SILAN (6. tr.), Jurgo — komplet kružidiel
3. URŠULA JAGIELKA (8. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4 — tranzistorové rádio
4. MAREK TOMASZKOWICZ (7. tr.), Krempachy — tranzistorové rádio
5. RENATA TOMČOVÁ (7. tr.), Krempachy — kompas
6. AGÁTA BANDYKOVÁ (5. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4 — kompas
7. JACEK TOMASZKOWICZ (5. tr.), Krempachy — kompas
8. EVA ZYGMOND (6. tr.), Krempachy

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu poľskú divadelnú a filmovú herečku. Hrala o.i. v takých filmech ako Pán Wołodyjowski (ako Basia), Lucyna, Rozvody nebudú, Podnájomník (Sublokator) a pod. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 378—379/89 sme uverejnili snímku Mariana Opaniú. Knihy vyžrebovali: Jozef Grobarčík z Oravky, Cyril Klukošovský a Helena Šurecková z Novej Belej, Eva Klimčáková z Kacvina, Alžbeta Dziadovičová z Jurgo a Beata Skorupková z Vyšných Lapšov.

Park na jeseň — miešaná technika
Emanuela Brzyzeka (7. tr.) z Krempach — 1. miesto
v staršej skupine

9. MONIKA KRZYSIKOVÁ (8. tr.), Vyšné Lapše
10. VANDA SOŁTYSOVÁ (6. tr.), Vyšné Lapše
11. CZESŁAW MALKUSIAK (5. tr.), Jablonka, škola č. 2
12. PETER JURCZAK (5. tr.), Oravka
13. ANETA OTREMBIAKOVÁ (7. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4
14. JOLANTA BANDYKOVÁ (8. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4
15. PAVOL KUCZYŃSKI (8. tr.), Jurgo
16. MONIKA PACIGOVÁ (7. tr.), Krempachy
17. BARBARA SKORUPKOVÁ (8. tr.), Vyšné Lapše
18. JOLANTA GRYGLAKOVÁ (5. tr.), Vyšné Lapše
19. TERESA ZAHOROVÁ (6. tr.), Oravka
20. JÁN SOLAVA (5. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1

Všetci žiaci od 8. do 20. miesta obdržali slovenské knihy prípadne platne.

CENY ÚTECHY

1. KATARÍNA TYRALOVÁ (6. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — kniha
2. DOROTA UTRATA (6. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1 — kniha
3. Základná škola v Krempachoch — kniha
4. Základná škola č. 4 vo Veľkej Lipnici — kniha.

ALOJZ ČOBEJ

Február

Za oblokom padal sneh
a bol chladný február,
ked pre našu krásnu vlasť
začala sa nová jar.

MÁRIA HAŠTOVÁ

Ako zimujú

Medveď chrapká v chrastí.
Viete, kedy zaspí?
Ked sa snežík začne sypať
a mráz len tak praští.

Líška v novom kožúšku,
chytá zajka na vršku.
Heš, líška, heš,
ved nám zajka zješ!

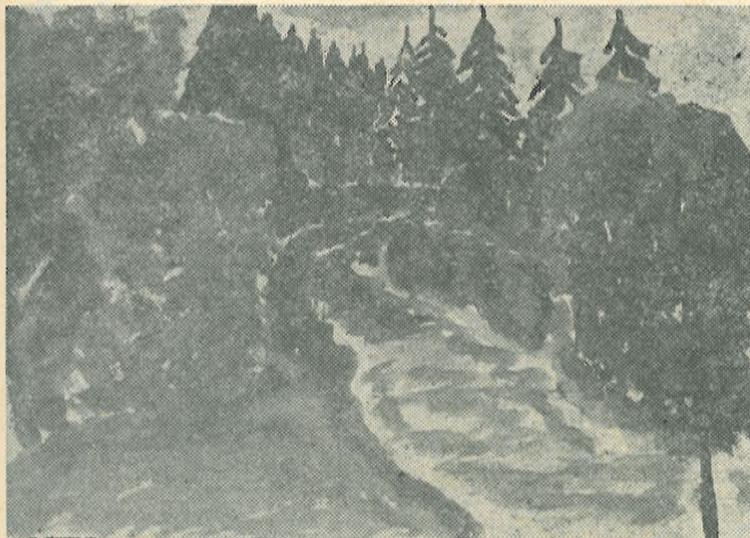

GRETZKY SUPERSTAR

Král králov, superstar, multi-milionár, dobrotný človek. Všetky tieto prívlastky možno pripojiť k menu nepochybne najslávnejšieho hokejistu súčasnosti, akým je WAYNE GRETZKY — najlepší, najdrahší a zrejme najcharizmatickejší hráč severoamerickej profesionálnej hokejovej ligy. Je najlepší a predsa vo svojej kolekcií mu chýba titul olympijského víťaza a majstra sveta.

Wayne Gretzky hral najprv za kanadský klub Edmonton Oilers (9 rokov), ale náhle v r. 1988 prestúpil do amerického klubu Los Angeles Kings, čo vyvolalo celosvetovú senzáciu. „Králi z Los Angeles“ urobili znamenitú investíciu. Obrovské peniaze vynaložené za prestup sa klubu vrátili už po roku. Dvojnásobne sa zvýšila návštevnosť zápasov, vrátili sa zdánivo už stratení fanúšikovia a klub, ktorému hrozil krach, sa naraz slal jedným z najsilnejších v súťaži o Stanleyov pohár. Jeden muž dokázal nemožné — vytvoril mužstvo. A bola to ironia osudu, že práve on, kráľ králov, vyradi vlni zo záve-

Naše prostriedie — maľba Agneša Čiokovej (4. tr.) z Oravky — 4. miesto v mladšej skupine

MÁRIA
RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

PAPUČKA

Rozprávka krátka, krátučká:
bola raz mäkká papučka
a s bielym chocholcom
bývala pod stolcom.

Jedného rána pre pletku
nechala rezum v opätku,
chocholec zoberie
a poďho pred dvere!

Dívka sa, slinko svietilo
na prahu milo-premilo
a dvor je nádhera,
az srdce rozberá.

Vtom príde Zahraj strapatý,
papučku v labách obráti,
zavri do dverí,
zubáče vyceri.

Papučka zjajkla napolo,
pozrela s hrôzou okolo:
Zbohom svet — nádhera —
papučka umiera.

VESELO SO ŽIVOTOM

— No, synček, kedy si už opravíš
tú dvojku z fyziky?
— Neviem, otec. Paní učiteľka
ani na chvíľu nepustí notes z
rúk...

ČO JE TO?

Zvere, zvere, otvor dvere, pust
ma domov do posteľe.
(akčuľK)

Mám len okno, nemám dvere,
pozri, čo sa v svete deje.
(roziveleT)

To, čo metla zhŕdne, stráti sa mi
v hrdle.
(čavásyV)

Som aj v izbe, som aj von, be-
zo mňa je slepý dom.
(onkO)

Sedi v skrinke zobák s chvostom,
riata roky nám i hosľom.
(uokčukuk s ynidoh)

rečných bojov o titul svoj bývalý domovský klub Edmonton Oilers. „Zmluva je zmluva“ — povedal neskôr Wayne — „a ja by som nebol ľestný ľovek, keby som nezahrál ako najlepšie viem.“

Hoci Gretzky je veľkou hviezdom, chová sa jednoducho, skromne, nevyhýba sa rozhovorom s novinármi. Kto ho nepozná, na prvý pohľad by ho nikdy nepovažoval za hokejistu. Niet v ňom ani tiečka brutality, pôsobí takmer úľo. Odhaduje sa, že jeho základný plat sa pohybuje okolo dvoch miliónov dolárov a za reklamy dostáva často aspoň raz toľko. Pritom Wayne má čas i na iné veci. Je aktivnym členom mnohých charitatívnych organizácií, mnohé sám založil a im aj predsedá — od spolkov slepcov až po diabetikov. Prezývajú ho Robinom Hoodom atómového veku.

Je žijúcou legendou, protikladom toho, čo sa od profesionála mada in Amerika očakáva. Hrá „ruskejšie ako Rusi“, takmer bez telesného kontaktu, ak je to vôbec v takom tvrdom športe možné. Fintuje, viedie puk tak, akoby bol prilepený na hokejku. Dokáže presne strieľať dokonca so zaviazanými otami. Spoluhráčov, šance, góly priam cití — taký vyvinutý je jeho inštinkt.

Prečo tak náhle odišiel do Los Angeles? Gretzky, pre ktorého sa zdal byť hokej a šport jediným na svete, sa zamiloval do mladej americkej herečky Janet Jonesovej z Beverly Hills. A tak sa musel rozhodnúť: Janet alebo Oilers. A ako to už býva pravidlom, zvíťazila žena a v júli 1988 oslavili veľkú svadbu. Janet vyhrala manžela Waynea a Los Angeles Kings superhráča. Bol to prestup storočia za 17 miliónov dolárov. Pre Kanadu to bolo prekvapenie ako hrom z jasného neba. Edmonton bol ohromený a ochromený, zišla sa kanadská vláda na mimoriadnom zasadani, na ktorom diskutovalo

Kdo dupe za dveřmi?

Petr a Karlík jezdili s rodiči do chaty. Jednou večer zůstali sami doma. Leželi v postýlkách. Byla už tma.

Petr řekl: „Já se vůbec nebojím.“

„Já se taky vůbec nebojím,“ broukl potichu Karlík.

„My se zloději vůbec nebojíme,“ řekl zase Petr.

„A loupežníků taky ne. Ani tygra bych se nebál,“ křikl Karlík.

Vtom slyšeli, že po verandě někdo dupe a funí. Karlík byl v tu chvíli u Petra v posteli. Leželi, ani nedutali. Karlík se tiskl a tulil se k Petrovi.

„Nedýchnej,“ napomínal Karlíka Petr,

„Já nedýchám,“ pláčivě řekl Karlík.

A z verandy se stále ozývalo: Dupy, dup, puf, puf.

Pak se vrátil tatínek s maminkou. To se dětem ulevilo!

„Někdo se na nás dobýval, dupal a funěl. To byla hrůza.“

Tatínek vyhlédl ven a zasmál se. V koutku verandy leželo pichlavé klubíčko.

Vite, děti, kdo kluky polekal?

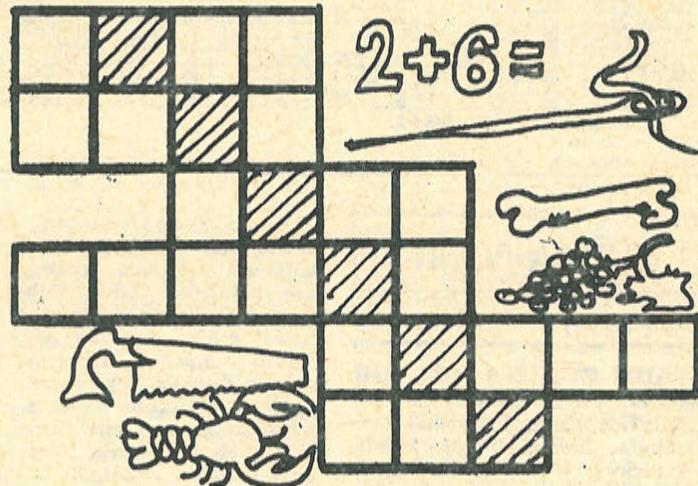
FRANTIŠEK HRUBÍN

Brusle, saně

Brusle, saně —
honem na ně,
dokud máme
snih a led,

nenechme je
zahľálet,
dokud máme
snih a mráz,
poletíme
jako ptáci,
spadneme-li,
vstanem zas
bíli ako
sněhuláci.

KRÍŽOVKA. Tajnička skrýva názov zvierača, ktoré žije u nás v ZOO. Objavite ho, keď do prázdných poličok krížovky vpíšete názvy vecí a zvierat. Medzi autorov správnych odpovedí rozlosujeme slovenské knihy. Nezabudnite však uviesť svoj vek a presnú adresu.

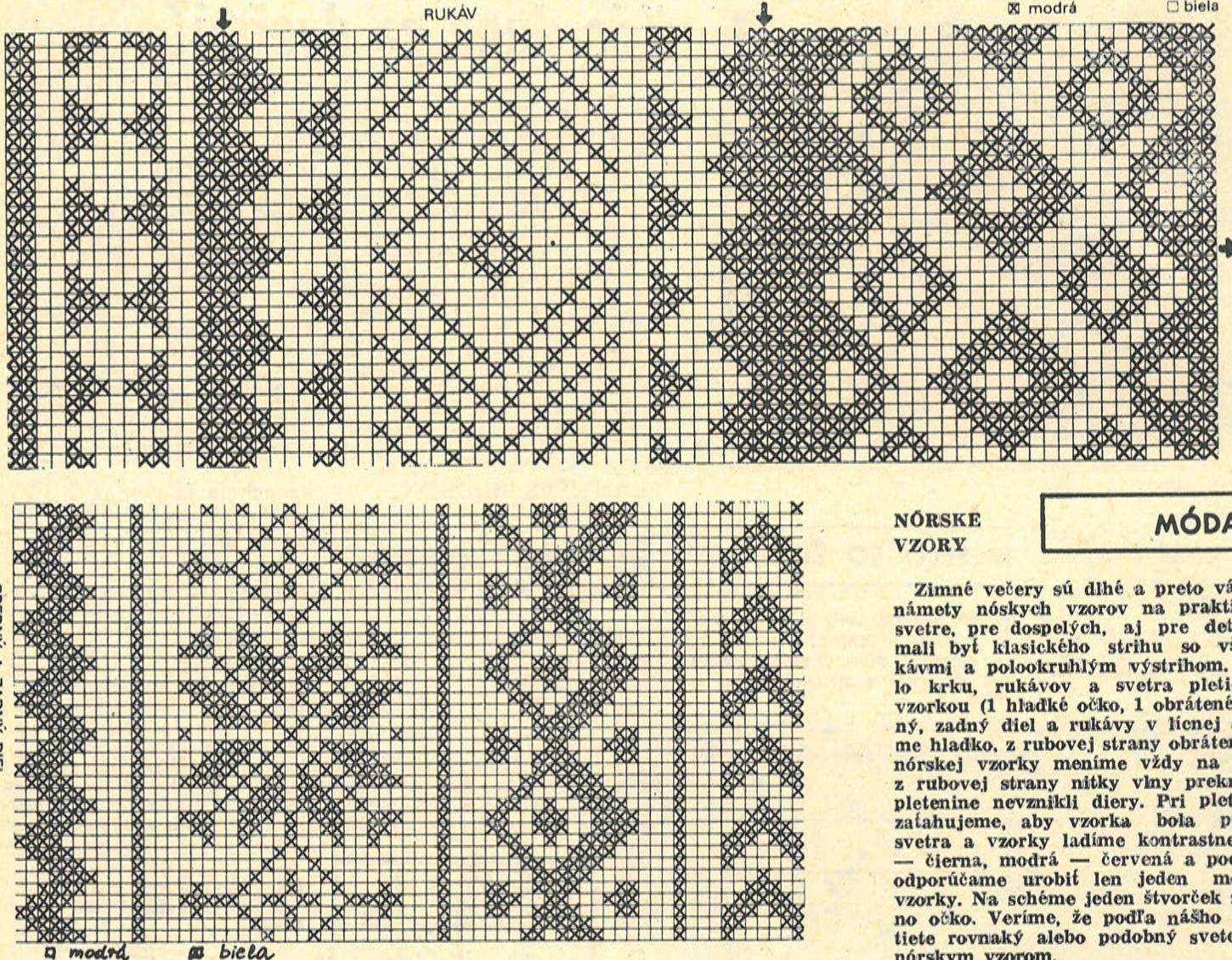
o možnostiach udržať alebo získať Gretzkého späť. Dokonca bolo vytvorené konzorcium kapitálovo silných Kanadčanov, ktorí mali zohnať potrebné milióny na tento cieľ. Zbytočne — láška bola silnejšia.

Gretzky nie je iba synonymom úspechu, ale je aj príkladom kolegiality a fair-hry. Jediná kniha rekordov, v ktorej sa jeho meno neuvádzá je tá, kde sú zaznamenané počty odsedených trestných miňút. Umyselné sa využíva bodyčekom súperov, vždy dáva prednosť technike, v ktorej je majstrom.

Teraz ešte o jednom z rekordov, ktorého hrdinom je Wayne Gretzky. Ide o bodovú tabuľku najúspešnejšieho hráča, v ktorej sa boduje nielen nastričané bránky, ale aj priame nahrávky, z ktorých spoluhráči vysielajú puk do bránky. Doteraz v tejto tabuľke viedol slávny Gordie Howe, legenda kanadsko-amerického profesionálneho hokeja, ktorý dosiahol celkovo 1850 bodov. Zohral 1767 zápasov, v ktorých strelič 801 bránok a mal 1049 nahrávok. Už dávno bolo známe, že tento rekord môže prekonať len Wayne Gretzky. Stalo sa to počas spoľahlivého zápasu so svojím bývalým domovským klubom Edmonton Oilers, v ktorom Gretzky strelič dve bránky a na jednu nahral. Dosiahol tak 1852 bodov. Treba však poznámať, že Gordie Howe hral až 24 sezóny, kým Wayne len 11. Zohral počas nich 780 zápasov, zisťal 642 bránky a mal 1210 nahrávok.

Wayne Gretzky má iba 25 rokov, teda ešte mnoho rokov hry v lige. Má teda šancu vytiahnuť rekord na takú výšku, že ho — ako tvrdia niektorí znalci predmetu — už nikto nedokáže prekonať, keďže taki hráči, ako Wayne Gretzky, sa vraj rodia len raz na sto rokov.

JAN KACVÍNSKY

NÓRSKE VZORY

MÓDA

Zimné večery sú dlhé a preto vám ponúkame námety noských vzorov na praktické športové svetre, pre dospelých, aj pre deti. Svetre by mal byť klasického strihu so všivanicami rukávmi a polookruhým výstrihom. Patenty olovo krku, rukávov a svetra pletieme pružnou vzorkou (1 hladké očko, 1 obrátené očko). Predný, zadný diel a rukávy v licnej strane pletieme hladko, z rubovej strany obrátené. Farbu vlny nórskej vzorky meníme vždy na licnej strane, z rubovej strany nitky vlny prekrížime, aby v pletenine nevznikli diery. Pri pletení vlnu nezaťahujeme, aby vzorka bola pružná. Farbu svetra a vzorky ladíme kontrastne napr.: biela — čierna, modrá — červená a pod. Na rukávy odporúčame urobiť len jeden motív nórskej vzorky. Na schéme jeden štvorček znamená jeden očko. Veríme, že podľa nášho návrhu uplete rovnaký alebo podobný sveter s módnym nórskym vzorom.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED

HOVĀDZÍ GULAS S FAZUĽOU. Rozpočet: 400 g hovädzieho mäsa, 2 lyžice oleja, 1 stredne veľká cibuľa, 200 g bielej fazule, 50 g mrkví, 50 g zeleru, 2 lyžice rajčiakového pretlaku, 20 g sušených hub, 3–4 strúčky cesnaku, 40 g údennej slaniny, majorán, rasca, mleté čierne korenie, soľ.

Mäso umyjeme a pokrájame. Cibuľu pokrájame, spenime na oleji, vložime mäso, posolime, okorenime, podlejeme horúcou vodou a dusime. Vopred namolenou fazuľu uvaríme osobitne do mäkkia. Huby vopred namolené posolime, porascujeme a podusime na slanine pokrájanej na kocôčky. Do takmer mäkkého mäsa pridáme preliosovaný cesnak, posušené huby, plátky zeleniny, rajčiakový pretlak a dodusime všetko do mäkkia. Pred koncom teplnej úpravy zmiešame s uvarenou fazuľou, okorenime majoránom a podľa potreby prisolime. Podávame s chlebom.

KURČA NA VIEDENSKÝ SPÔSOB. Rozpočet: 1 kurča, soľ, 100 g korenovej zeleniny, 40 g masla, 40 g hladkej múky, 1/2 litra vody alebo vývaru, soľ, citrón, 1 žltok, 2 lyžice smotany, zelená petržlenová vňať.

Kurča pokrájame na štvrtky, dáme ich do kastróla, pridáme očistenú zeleninu v celku, posolime, zalejeme vodou alebo vývarom a prikryté dusíme do mäkkia. Z masla a múky pripravíme svetlú záprážku, zalejeme vývarom z kurča, vyšľahame a povaríme. Ochutnáme soľou a niekoľkými kvapkami citrónovej štavy. Nakoniec vymiešame žltok rozhabarkovaný v smotane o omáčku už len prehrejeme s porciami kurča. Zeleninu pokrájanú na rezančky pridáme ku kurča a navrh ešte pridáme posekanú zelenú petržlenovú vňať. Podávame s ryžou alebo s knedličkami zo strúhanky.

SALÁT

JABLKOVÝ SALÁT. Rozpočet: 6 jabĺk, 6 lyžic citrónovej štavy, štipka soľi, 2 lyžice cukru, 4 lyžice postrúhaného chrenu, 2 lyžice stolového oleja.

Citrónovú štavu zmiešame s olejom, primiešame chren, soľ a cukor. Dobre umyte jablká osúpejeme, pokrájame na štvrtky, vyrézeme jadrovníky. Potom na prieč pokrájame na tenke plátky a hned primiešame do chrenovej marinády. Šupy z jablk znova umyjeme, osušíme, najemno pokrájame a obložíme nimi salát.

OSLÁVENCOM

RYŽOVÝ NÁKYD. Rozpočet: 3/8 l mlieka, 20 g masla, 1 kocka cukru, 100 g ryže, 20 g masla, 30 g cukru, 1 žltok, sneh z 1 bielka.

Do horúceho mlieka pridáme na hrot noža soľ, 20 g masla a 1 kocku cukru. Prisypeme prebratú a umytu ryžu a uvaríme do mäkkia. Maslo vymiešame s cukrom a žltkom na penu, pridáme vychladnutú kašu a tuhý sneh z bielka. Nákyp vložíme do vymastenej formy a pečieme v stredne vyhriatej rúre asi 30 minút. Servírujeme s čerstvým alebo sterilizovaným ovocím.

MLADÝM HOSPODÝNKÁM

Chceme-li, aby nám kuče nebo iné maso pri pečení pěkně zčervenalo, poléváme ho při pečení tukem smícháným se špetkou mleté červené papriky.

Mají-li rízky byť krehké a chroupavé, musíme pri jejich připravě dodržovat určité zásady. Především naklepaný rízek osolíme a pak ho ořeme hedvábným papírem. Když je příliš vlhký, obal se olupuje. Obalíme ho v hladké mouce, rozšeňaném vejci a krehké čerstvé strouhánce až těsně před smažením. Obalujeme lehce, strouhánku nikdy nepřitlačíme na maso. Pak rízek vložíme do rozpáleného oleje a podle možnosti podáváme hned po smažení.

Minutky solíme až po upečení. Solené maso pouští štavu, která vniká do tuku, na kterém maso pečeme, a znemožní prudké opečení.

Aby byla pečen štavnatá, prošpičkujeme ji slaninou. Spikujeme

především libová a suchá masa. Staninu nakrájíme na tenké, asi pěticentimetrové nudličky, které potom špíkovací jehlou protahujeme dokola po okraji masa. Nepicháme příliš hluboko, aby štava během pečení nevytékala.

Maso před vařením nemázejme nikdy dlouho ve vodě, nebo ztratí chut a výživné látky. Stačí ho prostě umýt a dobře opláchnout.

SETŘÍME V KUCHYNI

POLÉVKA KULAJDA. Rozpočet: 1,5 l vývaru z kostí, 2 lžice hladké mouky, 1 lžička sádla, 5 brambor, 0,2 l smetany, 5 vajec, čerstvý nebo nakládaný kopr, octet, sůl a kmín.

Ze sádla a hladké mouky připravíme světlou jišku, zalijeme ji vývarem z kostí a rozšeňáme metlou. Vaříme za stálého míchání vařečkou asi půl hodiny. Přidáme na kostičky nakrájené oloupané Brambory, osolíme, okrníme a společně vaříme, až jsou Brambory měkké. Nakonec přidáme posekaný kopr, okyseli me octem, přelijeme smetanou a krátkce povaříme. Horká zastřená vejce vkládáme na talíř a zaléváme polévkou. K polévce podáváme černý chléb.

Příprava zasílených vajec: Do mírně okyselené vařící vody vyklepneme postupně všechna vejce a při mírném varu je uvaříme doměkkou (asi 5 minut — žloutek musí zůstat měkký). Pak je děrovanou naběračkou vymezíme.

PRAWNIK

PRACA A ZAMELDOWANIE

Przed laty na skutek pewnych decyzji administracyjnych, utrwało się i w pracownikówach i w zakładach pracy przekonanie, że warunkiem zatrudnienia jest legitymowanie się stałym zameldowaniem. Pisaliśmy kiedyś na ten temat, wyjaśniając bezzasadność takich ograniczeń i powoływałyśmy się na stanowisko Ministerstwa Pracy. Teraz możemy odwołać się do dokumentu wysokiej rangi, czyli ustawy o zatrudnieniu z 29 grudnia 1989 r. W całym tym dość obszernym akcie prawnym, nie ma ani zdania, które by pozwalało zakładom upierać się przy zasadzie przypisania do ziemi.

Jeden z naszych czytelników, od którego niedawno zażądano stempelka o stałym meldunku i który u nas szukał pomocy, nie chciał oczywiście podać nazwy zakładu pracy, ale wiemy, że nie tylko ta firma posługuje się jakimiś archiwalnymi zarządzeniami, które dawno należały oddać na makulaturę.

Ruch na rynku pracy pobudził do aktywności niektórych przedsiębiorczych obywateli, którzy postanowili zarobić przy okazji i pytają nas, gdzie zarejestrować prywatne biura pośrednictwa pracy.

Nic z tego. Zgodnie z konwencjami MOP (Międzynarodowa Organizacja Pracy) podpisany

przez Polskę, „prowadzenie pośrednictwa pracy jako działalności gospodarczej jest zakazane” (tak brzmi ust. 4 art. 20 ustawy o zatrudnieniu). Pośrednictwo pracy jest zastrzeżone dla ministra pracy i polityki socjalnej i organów przez niego powołanych.

UGODA

Od roku 1980 ugoda jest instytucją powszechną w postępowaniu administracyjnym. Oznacza to, że praktycznie może być zawarta we wszystkich sprawach, w których uczestniczą strony o spornych interesach i gdy jej zawarcia nie zabrania konkretny przepis prawnego. Z inicjatywą zawarcia ugody mogą wystąpić strony lub sam organ organizacyjny, przed którym toczy się postępowanie i to zarówno pierwowej instancji, jak i organ odwoławczy, do czasu wydania decyzji w danej sprawie.

Ugoda zawarta między stronami następuje wydanie decyzji. A zatem w razie złożenia przez strony zgadnego oświadczenia o zamiarze zawarcia ugody, organ administracji państowej odrzuca wydanie decyzji i wyznacza jednocześnie termin do zawarcia ugody. Jeżeli jednak strony nie dotrzymają tego terminu lub jedna ze stron zawiadamia organ o odstąpieniu od zawarcia ugody, to wtedy organ administracji wydaje decyzję.

Przepisy nie pozostawiają wątpliwości co do sposobu zawierania ugody. Zawsze musi być sporządzona na piśmie. Ponadto, podobnie jak decyzja, powinna ona zawierać oznaczenie organu,

przed którym została zawarta, datę sporządzenia, oznaczenie stron ugody, przedmiot i treść, wzmiankę o jej odczytaniu i przyjęciu, podpisy stron i pracownika organu administracji, upoważnionego do sporządzenia ugody.

Ważność ugody zawartej przed organem administracji zależy ponadto od jej zatwierdzenia przez ten organ, co powinno być wykonane w formie postanowienia, wydanego w terminie 7 dni od dnia zawarcia ugody przez strony, a na postanowienie w tej sprawie, zarówno zatwierdzające ugody jak i odmawiające jej zatwierdzenia służy stronom zaświadczenie. Natomiast zatwierdzona przez organ administracji ugoda wywiera takie same skutki, jak decyzja, tzn. jest równorzędna z decyzją.

DEWIZOWE INTERPRETACJE

Nowe prawo dewizowe w niektórych swoich zapisach nie jest zbyt jasne, stąd też może budzić szereg wątpliwości, jak właściwie należy je interpretować. Szczególnie mylące wydają się przepisy o kupowaniu i sprzedawaniu dewiz w tzw. kantorach, które w ustawie nowelizującej zostały rozszerzone o zapis, że osoby krajowe fizyczne mogą sprzedawać i kupować dewizy w kantorach lub za ich pośrednictwem innym osobom. (Przy czym mogą je kupować zarówno od osób krajowych jak też zagranicznych osób fizycznych, natomiast sprzedawać wyłącznie fizycznym osobom krajowym).

W taki sposób zredagowane przepisy mogły sprawiać wraże-

nie, że obrót dewizami (bez zezwolenia) dopuszczalny jest tylko w tzw. kantorach bądź za ich pośrednictwem. Tymczasem jak się okazało, Departament Zagraniczny Ministerstwa Finansów zupełnie inaczej interpretuje ww. przepisy. Zdaniem Departamentu sprzedaż i kupno dolarów czy też innych walut obcych nie wymaga zezwolenia dewizowego, zatem możliwe jest również i poza kantorami. Innymi słowy, osoby krajowe fizyczne mogą nimi handlować także między sobą zupełnie legalnie, a jedynym ograniczeniem tego rodzaju transakcji mogą być wyłącznie przepisy o spekulacji, która oczywiście nadal jest w naszym kraju zabroniona. Natomiast, tak jak pisaliśmy, ustalenie oraz dokonywanie w kraju wszelkich płatności za nabywane rzeczy ruchome i nieruchomości, prawa majątkowe lub usługi i pracę w dalszym ciągu wymaga konieczności uzyskania zezwolenia dewizowego.

Przypomnijmy także, że na moc zarządzenia ministra finansów z 22.IX. ub. roku w sprawie ogólnego zezwolenia dewizowego (MP nr 24 poz. 264) osoby krajowe mogą wywieźć za granicę waluty obce do wysokości 500 dolarów USA lub ich równowartość, bez potrzeby udokumentowania ich pochodzenia. Natomiast nie ma żadnych ograniczeń (co do wysokości) walut wywożonych i podjętych z własnych kont dewizowych. Czyli tyle ile posiada się na koncie tyle można wywieźć za granicę, bez względu na wysokość kwoty.

WETERYNARZ

CHOROBY OCZU

ZAPALENIE SPOJÓWEK — Spojówka jest to wewnętrzna powierzchnia powieki, która dotyczy bezpośrednio gałki ocznej. Przyczyną zapalenia spojówek może być dostający się do pył, piasek i inne podobne ciała. Wywołać je mogą również drażniące środki chemiczne jak wapno, nawozy sztuczne, pary amoniaku w złej wietrznych stajniach, dym w czasie pożaru. Zapalenie spojówek jest także stałym objawem wielu chorób zaraźliwych jak np. zolzy. Szkodliwy zwyczaj karmienia koni sianem z wysoko nad żlobem umieszczonej drabin przyczynia się do tego, że wskutek zaproszenia oczu, zapalenie spojówek u koni występuje częściej niż u innych zwierząt. Bezpośrednio po zaproszeniu oczu, zwierzę niespokojnie porusza głową. Oczy ma początkowo silnie załatwione, potem wypływa z nich przezroczysta wydzielina, a wreszcie szarością ropa, powieki są zaczernione. Zwierzę unika światła, oczy ma przymruzione, niekiedy wyciekająca ropa zasycha i kleje powieki. Nie leczone zapalenie spojówek może spowodować ślepotę. Zapalenie spojówek obu oczu przy jednoczesnym posmutnieniu, utracie apetytu i gorączce, jest przeważnie objawem choroby zaraźliwej — influenzy. Je-

żeli podejrzewa się, że zapalenie spojówek powstało na skutek podrażnienia przez ciało obce, oczy zwierzęcia należy przemyć przygotowaną wodą z dokładnie rozpuszczonym kwasem borowym (na pół szklanki przygotowanej wody — pół łyżeczki do herbaty kwasu borowego). Ponieważ przy chorobach oczu konieczna jest natychmiastowa pomoc, więc z braku kwasu borowego można oczy dokładnie przemyć przezeń słabym naparem rumianku lub herbaty. Plyn do przymywania oczu powinien mieć temperaturę około 37 stopni a więc powinien być letni. Plyn wkrapla się oficjalnie do oka, wciskając go z kawałka zmoczonej waty. Przy wkrapaniu płynu trzeba przechiąć głowę zwierzęcia na bok i rozchylić powieki, płyn spływa wówczas na oko i spojówki. Przed przystąpieniem do zabiegu należy starannie umyć ręce, gdyż z brudnych rąk mogą dostać się zarazki i spowodować ciężką chorobę oczu — ropne zapalenie spojówki i rogówki. Przy ropnym zapaleniu lepiej jest zaprowadzić zwierzę do leczniczy. Zaniedbane ropne zapalenie może przenieść się na rogówkę i głębiej położone części gałki ocznej, powodując w następstwie częściową lub całkowitą ślepotę, jeżeli podejrzewamy, że zapalenie spojówek wywołane jest przez chorobę zaraźliwą (gorączka i inne objawy ogólne) należy wezwać lekarza.

ZAPALENIE OPLUCNEJ — Oplucona otacza pluca niby worek.

Przy zapaleniu płuc choroba łatwo przenosi się na oplucną. Zapalenie oplucnej może powstać także wskutek ran klatki piersiowej lub złamania żeb. W jamie między oplucną a płucami gromadzi się płyn, który utrudnia oddychanie, a zwierzę przy oddychaniu odczuwa ból. Przy zapaleniu oplucnej występuje gorączka, brak apetytu, dreszcze. Przy uciskaniu skóry między żebami zwierzę niekiedy stęka. Czasem występuje kaszel. Chorze zwierzę trzeba trzymać w ciepłym, suchym pomieszczeniu, klatkę piersiową owija się kocem, który przymocowuje się pasami, boki zaś dobrze jest naciągać terpentyną zmieszana pół na pół z wodą i rozcięta wiechciami. Należenie do tego należy wezwać lekarza.

ZAPALENIE JAMY USTNEJ SWINI

Wydawać się mogło, że świnia może wszystko zjeść bez szkody dla zdrowia. Tymczasem praktyka wykazuje, że żywienie świń musi być oparte na pewnych zasadach. Zbyt duża ilość karmy, karma zepsuta, spleśniasta, za zimna czy za gorąca — powoduje schorzenie żołądka, jelit lub jamy ustnej. Ponadto każda nagła zmiana karmy również powoduje choroby przewodu pokarmowego. Na przykład świnie przestają jeść, jeżeli po długim okresie żywienia plewami i ziemionką dostają śrutu zbożowe. Dzieje się tak dlatego, że pierw-

szego dnia po zmianie karmy świnie chciwie jedzą duże ich ilości, a przeładowany żołądek nie może tego strawić. Zmianę karmy należy więc zawsze wprowadzać stopniowo. Najczęściej spotykanymi przyczynami zapalenia jamy ustnej są: skałeczenia, uwieńczenia ciał obcych między zębami, lub między zębami a policzkami, zjedzenie pokarmu zawierającego żrące substancje chemiczne, jak resztki nawozów sztucznych i inne. Objawy nie są wyraźne. Świnie na ogół wstają do koryta, lecz nie jedzą i zaraz odchodzą. Często wstrząsają głową ruszając szczękami jakby przeżuwały i ślinią się. Uwięzione ostre ciało mogą spowodować zranienie języka, błony śluzowej, policzka, dziąseł i podniebienia. Wskutek zranienia następuje zażalenie i zapalenie ropne błony śluzowej jamy ustnej. W takim przypadku trzeba otworzyć jamę ustną zwierzęcia i dokładnie obejrzeć, czy przypadkiem nietki w dziąsłach, między zębami lub w językach jakiś ostry przedmiot, który należy bezwzględnie usunąć. Jeżeliauważ się przy tym, że blona śluzowa policzków podniebienia, czy języka jest zaczerniona, lub wystąpiły inne zmiany jak np. owrzodzenie, trzeba jamę ustną przepłukać roztworem nadmanganianu potasowego na szklankę przygotowanej wody. Przed zadaniem karmy należy zawsze sprawdzić, czy nie zawiera ona ciał obcych.

HENRYK MACZKA

ROĽNÍKOM TREBA POMÔCŤ

Roľníci sa cítia ohrození. Tvrdia, že vládne nariadenia týkajúce sa vysokého zúročenia úverov, zvýšenia daní, ako aj zrušenia väčšiny dotácií a ingerencie a nezasahovania štátu pri určovaní výkupných cien znížiť výrob. Je to naozaj tak zle?

Zvládneho programu vyplýva, že v najbližom čase celú spoločnosť, teda aj roľníkov, čaká pokles reálnych príjmov o 20 až 30 percent. Bude to však prechodné. Ohrození sa môžu cítiť výrobcovia, ktorí sa poponáhali a predali suroviny na jeseň. Peniaze, ktoré obdržali z predaja, nie sú valorizované a pri rastúcich cenách výrobných prostriedkov roľníkom budú chýbať obratové prostriedky. Lepšie pochodili tí, ktorí nepredali produkty, lenže dlhšie uschovával môžu vlastne iba obilie. Na inflácii trati predovšetkým vidiek.

Nové ceny šokujú všetkých. Ale vysoké ceny základných prostriedkov, strojov, traktorov a investičných prostriedkov nie sú pre poľnohospodárstvo až tak veľkým ohrozením ako sa všeobecne zdá. Jednoducho tiež výdavky majú roľníci raz za niekoľko rokov. Naproti tomu problémom sú ceny obratových výrobných prostriedkov — minerálnych hnojív, prostriedkov na ochranu rastlín krmivinových komponentov a pod.

Zrušenie dotácií na hnojiva spôsobilo niekoľkonásobný rast ich ceny. Možno sa obávať, že roľníci nebudú kupovať hnojivá, čo sa nepriaznivo odrazí na celej ekonomike: každý kilogram nevysiatých hnojív znižuje úrodu obilia o 6—7 kilogramov. Podobné následky má obmedzené používanie prostriedkov na ochranu rastlín. Teda podstatným ohrozením bude nevyužívanie prostriedkov zvýšujúcich úrodu. Sice v poslednom období štát opäť zaviedol isté, obmedzené dotácie na hnojivá, ale pre roľníkov sú tieto hnojivá stále príliš drahé.

Negatívny význam pre rast poľnohospodárskej výroby má aj vysoké zúročenie úverov. Týka sa to hlavne gazdovstiev, ktoré nemajú vlastné finančné prostriedky. Nezdá sa však, aby následkom toho roľníci masovo predávali svoje majetky. Dodajme ešte, že poľnohospodárska daň vo výške rovnajúcej sa cene 2,5 q žita za prepočítaci hektár, je umierne-

na. Roľníci však stále hlasnejšie hovoria o obmedzení výroby natoľko, aby mohli pretrvať krízu. Samozrejme, roľníci sa sami vyžívajú, ale čo bude s ostatnou časťou spoločnosti?

Našťastie zastavenie výroby a zanechanie pôdy na úhory nie je v povahе roľníkov. Svedomie dobrého, normálneho gazdu ho nútí pracovať naprieck všetkému. Iná vec je, či sa mu vyplatí prerábati rastlinné výrobky na živočišné. Dnes pomer ceny za 1 kg jačtej ošípanej k cene žita v oblasti Varšavy vyzerá ako 1 : 11, zatiaľ čo ekonomisti tvrdia, že už pomer 1 : 9 je výhodný.

Osobitnou otázkou je pomer medzi výkupnými cennami a cennami potravín v obchodoch. Prax posledných mesiacov dokazuje, že medzi nimi nie je vždy logická súvislost. Príčiny sú všeobecne známe — príliš veľa sprostredkovateľov a príliš veľa prírázok po ceste. Kriklavým príkladom takejto nelogickej cenovej súvislosti je v poslednom období (január-február) cena cukru.

Cukrovary platili za surovinu podľa starých cien a cena hotového výrobku v mesiacoch 2500 — 2800 zl bola pre na rentabilná. Januárové vyše dvojnásobné zvýšenie ceny nemožno nijako zdôvodniť. Cena pšenice mäkký by nemala presahovať dvojnásobok ceny pšenice avšak v skutočnosti je štyrikrát vyšia. Na Západe je tento rozdiel oveľa menší.

Iuticia sa zmení, keď zmiznú monopoly, keď sa zmení počet sprostredkovateľov a rozvinú sa malé remeselnické buť družstevné spracovateľské podniky. Zatiaľ však pri tak vysokých cenách a súčasnom obmedzení miezd treba počítať s umelým obmedzením dopytu. Už dnes skoro o polovicu poklesol dopyt po masle. Eudia skrátka jedia menej mäsa.

Možno teda konštatovať, že umelé obmedzenie dopytu môže prispieť zniženiu poľnohospodárskej výroby, čo znie natoľko paradoxne, že nám ešte dlhé roky nehrozí nadvýroba potravín. Vo vysoko rozvinutých krajinách sa však snažia chrániť výrobcov poľnohospodárskych pomocou štátneho intervencionizmu. U nás, akoby všetko ponechali na živel.

Skutočne, štátny intervencionizmus je dnes u nás minimálny a obmedzuje sa len

na dotovanie biologického pokroku a výplne pôdy. Nedostatok intervencionizmu pri určovaní cien na poľnohospodárske výrobky môže byť začiatocným obdobím hospodárskych zmien dokonca pochopiteľný keď vychádzame z predpokladu, že trh by mal fungovať bez štátneho zásahu a nech sam ukáže, ako budú vyzeráť cenové relácie. Ale takýto stav nemožno dlho udržať. V budúcnosti je intervencionizmus nevyhnutný, a to nielen v prípade cien.

Nikde neexistuje čistá trhová ekonomika akoby vyňatá z 19. storočia. Zoberme si ako príklad EHS. Poľnohospodárska komisia týchto krajín, ktorá sídli v Bruseli, stanovi ceny, ktoré vyjednáva s jednotlivými vládami a predstaviteľmi poľnohospodárských výrobcov. My tieto ceny nazývame minimálnymi zaručenými cennami. Ich stanovenie v Poľsku, v podmienkach inflácie, keď ceny rastú a neklesajú, nemá veľký význam, nahľadiac na ich čisto teoretičný charakter. Preto treba ešte trochu počkať. Uvoľnenie cien vyvoláva na začiatku rast nad ekonomicky zdôvodnenú úroveň. Potom ceny spravidla klesajú a stabilizujú sa na úrovni trhovej rovnováhy. Až potom bude treba stanoviť minimálne zaručené ceny. Iná vec, aká bude ich výška, aby zaistili minimálnu rentabilitu tým, ktorí efektívne vyrábajú.

Avšak ceny nie sú jednou formou štátneho intervencionizmu. Jedným zo strategických cieľov poľnohospodárskej politiky je zlepšenie agrárnej štruktúry, ktorá má hlboký ekonomický zmysel. Ako vyplýva z výskumov, veľké gazdovstvá vyrábajú lacnejšie a súčasne a úsporniešie využívajú investičné prostriedky. Modernizácia štruktúry nespočíva však v likvidácii alebo diskriminácii malých gazdovstiev. Zdi sa, že nastane polarizácia štruktúry, u ktorej jednej strane budú mať gazdovstvá s dvomi prameňmi príjmov, takzvané gazdovstvá kovorolníkov, na druhej strane veľké gazdovstvá, vyše 10-hektárové, lebo iba taký areál zaručuje rentabilitu poľnohospodárskej výroby. Uprostred bude pomerne nevelká skupina primerných gazdostiev, ktoré sa budú zaobierať špecialistickou výrobou napr. záhradníctvom.

Takáto polarizácia sa všeobecne vyskytuje na Západe. Napr. v Nemecku vyše 50 percent gazdovstiev patria ľuďom, ktorí majú dva polovia. Vo všetkých európskych krajinách, kde sa rýchlo zlepšovala agrárna štruktúra, štát zohrával dôležitú úlohu v tomto procese. Hlavné cestou investičnej podpory. Teda keď chceme aby naše poľnohospodárstvo bolo moderne a rentabilné, aby dokázalo využiť dostatočné množstvo lacných potravín — štát mu musí pomôcť.

ZELENÁ KRONIKA

PRIDANIE ZINKU A METIONINU do krmiva pre sliepky zvyšuje ich nosivosť. Vedci z USA po mnogých výskumoch zistili, že sliepky kŕmené zmesou obsahujúcou 0,9 kg zinku s metioninom na jednu tonu krmiva, znášali o 4 percentu viac vajec, ako sliepky kŕmené tradičnou miešankou.

VYUŽÍVANIE ZEMIAKOV V LEKÁRSTVE. Biotechnologická firma Mogen International NV v holandskom meste Leiden oznamila, že sa jej pracovníkom podarilo získať z geneticky zmeneňných rastlín zemiakov cenné bielkoviny majúce význam v lekárstve. Firma chce dosiahnuť výsledky patentovať. Vďaka vý-

kumom holandského ústavu bude možné z rastlín získať zloženie bielkoviny — albumín krvného séra, ktoré sa doteraz získávali iba z ľudskej krvi. Albumín séra sa používa najmä v prípade šoku alebo po veľkej strate krvi. Firma Mogen spolu s jedným výrobcom zemiakového škrobu budú pokračovať vo výskumoch.

KRMENIE A POJENIE PRASNÍC. Vo Francúzsku zistili, že jedno kŕmenie denne pre prasnice veľkej bielej rasy je nevystačujúce. Prasnice mali by kŕmiť dvakrát denne a okrem toho mali by dostať 18 litrov vody. Zvieratá sú vtedy pohyblivejšie, čo zmenšuje nebezpečenstvo komplikácií po oprasení. Okrem toho sa zvyšuje ich mliečnosť a prasatá sú životnejšie. Počas laktácie treba prasnicam zvýšiť množstvo vody do 24 litrov denne. Totiž vtedy lepšie využívajú krmivá a

aj váha prasiat je vyšia. Uvedený systém kŕmenia a pojena zmenšuje poruchy plodnosti u prasnic a vôbec prispieva k zlepšeniu ich zdravotného stavu.

KRMENÍM DOJNÍC zmesou obsahujúcou jačmen a jeho vplyvom na produkciu mlieka sa vo svojich výskumoch zaoberali americkí vedci. Uskutočnili experiment, počas ktorého kravu 32 týždňov dostávali siláž z kukurice, seno z lucerny a jaderné krmivo obsahujúce 20 alebo 60 percent jačmeňa. Vedci zistili, že kravy, ktoré dostávali 60 percent jačmeňa, dávajú viac mlieka (27,8 kg mlieka od jednej kravy denne), ako dojnice krmene dávkou s 20 percent jačmeňa (25,6 kg mlieka). Zvýšený obsah jačmeňa

v zmesi zároveň spôsobil pokles obsahu tuku v mlieku z 3,76 na 3,36 percent.

UKOR ZO SLAMY. Ako ozámil prednedávnom časopis Capital, dánči vedci z Ústavu biotechnológie v Koldingu vypracovali novú metódu, spočívajúcu v získavaní zo slamy sladkej látky nazvanej xylitol. Za týmto účelom sa v chemickom procese rozkladá slamu na xylitol a z neho sa biotehnickou metódou vyrába xylitol, ktorý má tú prednosť, že nespôsobuje zubný kaz. V Dánsku teraz plánujú výstavbu veľkej továrne na výrobu xylitolu. Je teda možné, že v budúcnosti cukrová repa bude mať nového konkurenta.

HVĚZDY O NÁS

RYBY
19.II.-20.III.

Přes všechno tvé úsilí se nějaká důležitá záležitost ocítne v mrtvém bodě. Bude lepší trochu počkat. Tím spíše, že koncem měsíce se objeví nové možnosti, které vytvoří příznivější start k energetické činnosti. Musíš se zmobilizovat a jednat důsledně, jinak se nezbaviš problémů, mimo jiné finančních.

BERAN
21.III.-20.IV.

Musíš počítat s velkými výdaji. Pravděpodobně budou souvisej s určitými závazky, jimž musíš ve stanovené lhůtě dostat. Definitivní rozhodnutí, zda platit nebo neplatit, musíš udělat sám. Rodinné ovzduší ti v tom nepomůže, názory členů rodiny se různí a jakkoliv bys nerozhodl, vždycky bude někdo nespokojen.

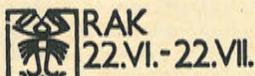
BÝK
21.IV.-20.V.

V práci mnoho změn; budeš muset neočekávaně zastoupit spolupracovníka. Přinutí tě to ke zvýšenému úsilí, ale vyrovnaš-li se úspěšně s novými povinnostmi, přinese ti to finanční prospech a lepší postavení v práci. Koncem měsíce se všechno uklidní, ale ty budeš potřebovat odpovídat a alespoň krátkou dovolenou.

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Nebude to nejlepší měsíc. Různé problémy zůstanou nevyřešeny, rodinná situace se zkomplikuje. Čeká tě delší cesta a řada společenských povinností. Musíš si všechno předem dobré naplánovat, jinak se ti situace vymknou z rukou a místo těch nejdůležitějších věcí, jejichž řešení je nejnaléhavější, rozptýlíš pozornost a síly na malichernosti.

RAK
22.VI.-22.VII.

Musíš se plně soustředit na činnost, která vyžaduje sebezápření a silnou vůli. Ve složitých rodinných záležitostech se můžeš spolehnout na radu a pomoc dobrých přátel, kteří přejí tobě i tvým nejbližším jen to nejlepší. V těžkých chvílích ti budou pevnou oporou. Finanční situace bude dobrá, ale se zdravim budeš mít potíže.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Dostaneš z dalekých míst zprávy, které v tobě probudí velké naděje na příznivé změny ve tvém životě. Čas však ukáže, že není všechno tak pěkné, jak by

se zdálo na první pohled. Také v osobním životě dojde ke komplikacím, zaviněným tvými sklony k flirtování. Nauč se rozlišovat mezi zábavou a skutečnými hodnotami rodinného života.

nebo telefon od starého známého může mnoho změnit; dostaneš se do víru událostí, jen musíš sám chtít. Nikdo tě nemůže k aktivitě donutit, nebudeš-li mít chuť.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

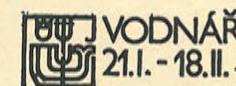
Nevyjde ti všechno tak, jak bys chtěl a jak očekáváš. Jedna věc, na kterou ses spoléhal, ti nevyjde. Nesmíš se však proto vzdát jiných plánů, které ti mohou neočekávaně přinést satisfakci. Objevi se nové perspektivy, rovněž finanční, oživí se společenský život, rozšíří kruh přátel. Rovněž doma tě čeká přijemné překvapení.

V práci tě čekají nepříjemná překvapení a komplikace, které budeš muset překonat sám. Budě se muset vzdát mnoha osobních plánů, abys mohl dostat novým povinnostem, ale všechno dobrě dopadne. Není vyloučeno, že dostaneš finanční odměnu, ale pro tebe nejdůležitější bude morální satisfakce.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Vyhýbej se v práci zdánlivě drobným chybám. Všechno svědí o tom, že následky mohou být dalekosáhlé. Čeká tě měsíc energetické činnosti a níhlých rozhodnutí. Neboj se rizika, sázka je vysoká a máš velkou šanci na úspěch. Neuděláš-li chybu, můžeš dojít vysoko.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Složitá domácí situace se bude dále komplikovat. Nesmíš o všem rozhodovat jen pod vlivem srdce, rozum má také svoje práva a mnohdy je potřebný. Vůbec žiješ příliš intenzivně a v ostrém tempu; nechceš-li, aby to s tebou špatně dopadlo, musíš se změnit a zmírnit své způsoby.

NÁŠ TEST

Ako sa vieš rozhodnúť?

Niekto ľudia konajú vždy spontánne, zase iní potrebujú čas na to, aby sa mohli pre niečo rozhodnúť. Náš test vám povie, k akému typu ľudi patríte.

- Keď vidiš, že je niekto smutný, čo robíš?
a) pýtam sa na príčinu — 0 bodov; b) nechávam ho na pokoji — 4 b.; c) snažím sa ho rozveseliť — 2 b.
- Aký máš vzťah k červenému svetlu na križovatke?
a) vždy čakám na zelenú — 4 b.; b) keď nejde žiadne vozidlo — prebehнем — 0 b.; c) keď sú nablízku deti, neprechádzam pri červenom svetle, aj keď cesta bola voľná — 2 b.
- Oskakávaš hostí. Náhle zistíš, že do jedla, ktoré pre nich pripravuješ, ti chýba jedna dôležitá zložka. Čo robíš?
a) taká situácia sa mi vôbec nemôže prihodiť — 4 b.; b) keď nemôžem rýchlo dostať túto zložku (obchod, susedka), pripravujem z toho čo mám iné jedlo — 2 b.; c) v najhoršom prípade idem do reštaurácie a prinesiem nejaké jedlo — 0 b.
- Keď poriadne prechladneš, čo robíš?
a) používam všetky možné lieky a ležím v posteli — 4 b.; b) nevšimam si to — 1b.
- Mnoho ľudí sa zaoberá zberateľstvom. Prečo to, podľa tvojej mienky, robia?
a) aby zainvestovali kapitál — 4 b.; aby zadržali spomienky — 2 b.; c) robia to zo záľuby — 0 b.
- Máš rád tzv. strategické hry napr. šach, dám a pod?
a) áno — 4 b.; b) — áno keď sa k nim nepristupuje príliš seriózne — 2 b.; c) v podstate nie — 0 b.

VÝSLEDKY

OD 0 DO 8 BODOV: Tvoje konanie je vo veľmi veľkej miere spontánné. Keď ťa niečo dokáže strhnúť, zabúdaš na rozvahu, keďže si zvyknutý okamžite sa vrhnút za vytyčeným cieľom. Preto nečudo, že niektoré veci ťa prerastajú. Je totiž veľmi pravdepodobne, že nebudete mať kontolu nad celkom.

PSYCHOLOG RADÍ: s mladými koňmi treba zaobchádzať pokojne a učiť ich veľmi pomaly. Tvoja energia a priebojnlosť neutria, keď budeš konat rozvážnejšie a po zrelej úvahе.

OD 9 DO 16 BODOV: Stáva sa ti, že v zanietenosti zabúdaš na nevhynutnú rozvahu. Je to však obyčajne výnimka, lebo napriek svojmu sklonu k riskovaniu konáš najčastejšie dosť rozvážne. Podrobne analyzuješ svoje plány, najmä keď ide o ich slabú stránku, a odstraňuješ prípadné nedostatky. Niekedy si však jednu či druhú možnosť nevšímeš, čo sa ti občas vypomstí.

PSYCHOLÓG RADÍ: pokus sa vyostriť pohľad na takéto sotva batelne pasce. Malo by to prispieť k zvýšeniu úspechov.

OD 17 DO 22 BODOV: Nemáš príliš vysokú mienku o prehnanej rozvahе v každej situácii, napriek tomu si myslíš, že rozvážnosť čiste nikdy nikomu nebola na škodu. Preto tvoje konanie sprevádza vždy ostražitosť. Rozvaha vo veľkej miere rozhoduje o tom, čo robíš, preto niesť sa čomu diviť, že dosahujete oveľa viacé úspechov ako iní.

PSYCHOLÓG RADÍ: Môžeš pomôcť nielen tým, ktorí sú príliš rozvážni, ale aj tým, čo sa bezhlavo vrhajú do nejakej činnosti... Snaž sa využiť tieto možnosti.

23 A VIAC BODOV: Rozvaha, rozvaha, rozvaha — tieto tri slová rozhodujú o tvojom živote. Nerobiš nič, kým si to predtým nepremyslíš a aj potom sa často vzdávaš nejakej činnosti, lebo si uvedomuješ, že nie všetko sa dá predvídať. Nedokážeš urobiť niečo bez rozmyšľania, hoci často iným závidíš túto schopnosť.

PSYCHOLÓG RADÍ: Bud rozvážny, ale niekedy snaž sa urobiť niečo úplne spontánne. Život bez najmenšieho zrunka rizika je ako polievka bez soli. Nezabúdaj na to.

KRIŽOVKA. Tajnička skrýva názov zvierat, ktoré žije u nás v ZOO. Objavite ho, keď do prázdných poličiek križovky vpíšete názvy vecí a zvierat. Medzi autorov správnych odpovedí rozlosujeme slovenské knihy. Nezabudnite však uviesť svoj vek a presnú adresu.

Jeho musí Heidi prosiť o peniaze, ak prekročí kvôtu 12 miliónov mariek určených pre ňu na osobné výdavky ročne. A ak by sa paní Hortenová ončí vydala — jej manžel by nemal právo dostat ani halier z jej majetku. Na snímke: Heidi Hortenová.

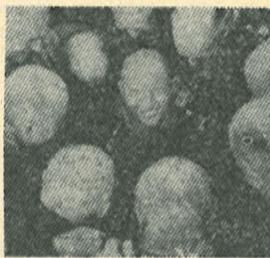
VIEDENSKA POPOLUŠKA. Rozprávka o Popoluške a princovi sa v živote niekedy opakuje. Tentokrát Popoluška bola mladým dievčaľom v Viedne, dcérou tajomšieho remeselníka, ktorá po skončení obchodnej školy pracovala v úrade. Náhodou si túto 19-ročnú Heidi Jelinkovú so svetlými vlasmi a modrými očami všimol západonemecký „kráľ obchodných domov“, milionár Helmut Horten. A práve on, hoci o celých 31 rokoch starší od viedenskej Popolušky, bol jej „princom z rozprávky“. Milionár si vzal Heidi k sebe a začal ju „vychovávať“ odznova: zamestnal pre ňu učiteľa dikej, aby sa zazvila prízvukom viedenskej ulice, a módneho poradcu, aby sa naučila dobré obliekať. Slepča robila pokroky. Po istom čase jej Horten daroval nádherné auto, Rolls-Royce a v roku 1966 sa s ňou oženil. Heidi už nie je prostou Viedenčankou, ale elegantnou mladou dámou.

Manželstvo trvalo 21 rokov. Bola Heidi šťastná? Bola mimoriadne bohatá, ale ako plynuli roky, Horten bol stále čudácejší, napr. chorobne sa bál baclov a prachu. Umrel pred polrohom rokom ako 78-ročný. Heidi Hortenová sa stala dedičkou majetku, odhadovaného na 5 miliárd mariek, ktorý, — uložený vo švajčiarskych bankách, — a zväčšuje každoročne o ďalších 300 miliónov! Voľakedajšia malá sekretárka je dnes majiteľkou mnohých domov a palácov, ako aj ostrova v Bahamskom súostroví a tam vybudovanej obrovskej vily, statkov v Taliansku a Francúzsku, paláca pri jazere Wörther v Karantsku, no a, samozrejme, mnohých automobilov, vlastného lietadla a jachty. Hodnota šperkov, ktoré vlastní, prekračuje niekoľko miliónov.

Ale testament „kráľa obchodných domov“ má mnohé výhryady. Napríklad ak by Heidi uniesli, nesmie sa únoscom vyplatiť nijaké výkupné, o majetok zapísaný vďove sa stará splnomocnenec, ktorého vyznačil Horten.

KLUBOVÉ SIALENSTVO. V NSR je móda na zakladanie rôznych, veľmi čudných klubov — ktoré nemajú s politikou nič spoločné. Napríklad v Langenbrücku sa v miestnom hostinci pravidelne stretávajú pri pive a víne, členovia prvého na svete Klubu veľkých nosov. Jeho členovia a členky musia mať nosy, ktorých dĺžka presahuje 6 cm a šírka 4 cm. Klub má už 218 členov bývajúcich v rôznych mestách.

Podobných klubov je už v NSR — vyše dva tisíce. Je teda Klub vysokých, v ktorom najvyšší člen má 2,18 m, je Klub plešivých existujúci už 15 rokov, ktorý má viac miestnych skupín, je dokonca Klub tatuovaných, ktorý organizuje súťaže na najkrajšiu tatuáž. Vznikol dokonca Klub nič nerobiacich, ktorého členovia musia aspoň tri týždne do roka nič nerobiť, aby mohli prejavovať svoju prírodnosť lenivosť. Obyvateľia niekoľkých miest začali Klub milovníkov Katarín. Existuje aj klub, ktorý má už vyše 400 členov a ktorí sa roz-

hodili definitívne vysvetliť záhadu domnielej potvory z jazera Loch Ness. Najzábavnejší je však klub, ktorý vznikol prednedávnom v Mnichove. Nazýva sa spolok proti zakladaniu všetkých klubov a spoľkov. Na snímke: schôdza Klubu plešivých.

VO FRANCÚZSKU sa o nich žartovne hovorí „dečery Brigitte Bardotovej“. Keď ide o vek, mohli by nimi kľudne byť. Je však známe, že slávna BB nikdy nemala dcéru. Taktôľ dnes nazývajú talentované, začínajúce kariéru herečky najmladšieho pokolenia. Francúzki stále dúfajú, že sa možno nimi nájdeta taká, ktorá dosiahne medzinárodnú slávu, akú malá Bardotová. A podobne ako ona,

stane sa najlepším exportným tovarom Francúzska.

Uznávaná odbornička vo výhľadávaní mladých talentov, paní Myria Bruová, ktorá kedysi bola herečkou a už roky je vedúcou hereckej agentúry, „uvádzá na trh“ mladé umelkyne. Paní Bruová má dobrý čuch — práve ona uviedla také hviezdy, ako Valerie Kaprisková, Maruschka Detmersová alebo Mathilda Mayová. Myriam Bruová navštěvuje herecké školy, súkromné herecké kurzy, prezerá ochotnice súboru, provincionálne divadlá. A niekedy, inštinctívne, hovorí mladému dievča, „Urobim z teba hviezdu!“ Iba zriedkavo sa myli.

Najnovším objavom paní Bruové je 20-ročná Emmanuelle Escourrouová, rovnako zaujímavá v úlohe ženy vampíra, ako aj naivného dievča. Emmanuelle hrala už v divadle a zanedlho na strieborné plátno pride jej prvý film. Veľké nádeje vzbudzuje tiež 21-ročná Laurence Ashayová, 19-ročná Sidonie Malcourpová, Gwenola de Luceová (o niečo staršia ako predošlé, absolventka dejín umenia alebo Marianne Asselineová. Ktorá z nich bude opravdivou následníčkou nezabudnuteľnej BB? Na snímke: Emmanuelle Escourrouová.

KDO MÁ RÁD KOČKY... toho jisté bude zajímat, že v USA se objevila nová kočičia rasa. Nej-

môdnnejší kočka není perská ani siamská, ale leopardetta. Není ovšem levná — kotě stojí nejméně dva tisíce dolárov.

Chov této rasy zahájila paní Jean Millová. Před několika lety přivedla svému černému ko-

curovi „kočičí“ leopardi samičku, miniaturou odrúdu tohto dravce, pocházejúcej z Ázie. Je to vzhľadom zvíře, jemuž hrozí vyhynutie.

Spojení domáčeho kocoura s divokou samičkou se po mnoha pokusech podařilo a tak se narodily první leopardetky, zrzavé a skvrnité ako leopard. Dnes už je jejich chov rezilifén, prvni se objevily už i v Európe. Přesto, že mají v sobě krev divokých dravců, jsou mierne a mazlivé. Na snímku: nová kočičia rasa.

TA DIVNÁ LIZ. I letos Liz Taylorová, americká legendárna hviezda, usporiadala v New Yorku veľký večer a celý zisk venuovala americkej fundácii pro výzkum AIDS. Bál sa konal výročný den smrti Rocka Hudsona, vynikajúceho herca, ktorý zomrel na AIDS.

Na bál pribilo pries 600 hostí: milionáři, filmové hviezdy a elegantné damy. Vstupné stalo tisíc dolarov a krom ďalšom se sibraly dary na túto fundáciu. A nebyly to malé prispievky. Napríklad milionár John Kluge venoval milión dolarov...

Zároveň však Liz neprestala býť tou nôkdejší Liz, ktorá mela sedm manželov. V jejom živote je nový muž. Je to Larry Fortensky, je mu 37 rokov, čelič je o celých dvaciat rokov mladší než ona. Je riadom nákladného automobilu.

Liz a její nový milenec byli spolu v Thajske. O oficiálnym sňatku se nemluví. Hviezda, prý nabídla Fortenskému milión dolárov za každý rok, ktorý s ní stráví, ale on se urazil a odmietol. Silný, ramenatý Larry, ktorý sa rád napije, pripomína Liz jej velkou lásku, Richarda Burtona. „Je to pravý muž,“ říká hviezda, „a vúbec mi nepřekáží, že neumi držet nůž a vidličku a neví, jak se ji kaviár.“ Na snímku: Liz na svém bálu.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojkowska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lydia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w II kwartale 1990 r. wynosi 1000 zł za numer.

Prenumerata przyjmuje: Redakcja Život w Warszawie, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumerator w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodniony sposobem.

Prenumerata z zaliczeniem wysyłki za granicę przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.III. na II kwartał, do 1.V. na III kwartał, do 1.VIII. na IV kwartał. Wpłaty przyjmują: Redakcja Život w Warszawie. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-375 W-wa, ul. Smolna 10. Zam. 38.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 2.02.1990 r., podpisano do druku 16.03.1990 r.